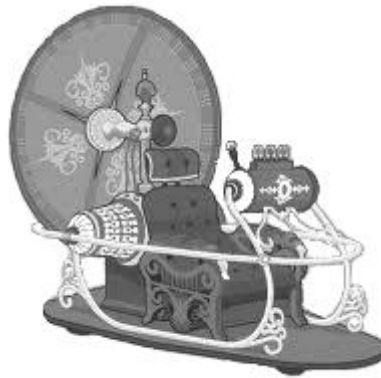

De Tijdmachine

door

H. G. Wells

1898

INLEIDING:

Als een twintigste-eeuwse Prediker schrijft H. G. Wells een parabel, die tot dezelfde conclusie leidt: Er is niets nieuws onder de zon en het is allemaal ijdelheid waarmee de mens zich vermoeit. Ach, zullen mensen zeggen, ondergrondse Morlocks, tijdreizen, allemaal flauwekul, maar dat zijn dezelfde mensen die uiterlijk een keurige, beschaafde Dr. Jekyll zijn en een Mr. Hyde herbergen, of een Eloi met zijn innerlijke Morlock, het beest dat bedwongen moet worden en waarmee in het weekend voetbalstadions en feestzalen zich vullen en dat niet beseffen. Dat zijn de mensen die letterlijk nemen wat figuurlijk bedoeld is en omgekeerd. Dat zijn mensen die geleerd hebben in woorden en begrippen te denken en voor wie verbeelding een anachronisme is geworden, iets voor kinderen. Die niet meer begrijpen dat sprookjes ooit onze mythen waren. Dat zijn de mensen die zeggen: ik ben nu eenmaal zo en zich afsluiten voor alles wat dat nu-eenmaal-zo-zijn bedreigt en altijd denken dat het over de ander gaat. Dat zijn de mensen zonder dromen en idealen, die ingewikkeld leven en dus ingewikkeld dood gaan.

De *Time Machine* was Wells' eerste boek, met een vernietigende analyse van de Engelse upper-class, maar ook van de arbeidersklasse, die zich als gedwee vee liet onderdrukken. Maar de upper-class vond het een fantasierijk verhaal, met leuke speculaties over ruimte en tijd, maar begreep helemaal niet dat het over haar ging. En nog steeds is er niets veranderd, op wereldschaal zijn de Eloi het rijke Westen en de Morlocks de onderklasse en de derde Wereld die daar onherroepelijk mee gepaard gaat. Maar het geldt ook voor elke natie afzonderlijk, die elk zijn eigen onderklasse creëert en voor elk individu afzonderlijk. Geen medaille zonder onderkant, geen borduurwerk zonder warboel aan de ander kant en als je die warboel uithaalt, verdwijnt ook de afbeelding. Geen rijkdom zonder armoede, geen God zonder Duivel, geen hemel zonder hel, geen verworvenheden zonder verwordenheden. En de mens creëert dat allemaal zelf en probeert dat met steeds meer inspanningen in stand te houden, deze toren, zoals Wells schrijft, die ooit op de bouwers zal neerstorten. Waarschijnlijker is het verstandiger hem af te breken, voordat het zover komt.

In de *Time Machine* ziet Wells af en toe nog het betrekkelijke van de wetenschap in, maar in zijn volgende boeken gaat hij de wetenschap steeds meer als de grote heilbrenger zien en de utopieën die hij dan ontwerpt, zijn

even gruwelijk als Plato's Republiek, Moore's Utopia, Campanella's Zonnestad, Fouriers Phalanstère, en al die duizenden ander Utopieën die in de loop der eeuwen bedacht en uitgeprobeerd zijn en die allemaal als basis hadden dat een elite uitmaakte hoe andere mensen moesten leven. De utopie van de democratie, van het kapitalisme is niet minder gruwelijk en de tol die de mensheid daar, in haar onwetendheid, voor betaald onvoorstelbaar misdadig.

J.V.

De Tijdmachine

I

De Tijdreiziger (want zo zullen wij hem gemakshalve noemen) was bezig ons een uiteenzetting te geven van een niet eenvoudig te doorgronden zaak. Zijn grijze ogen straalden en twinkelden en zijn gewoonlijk bleke gezicht zag er verhit en opgewonden uit. Het haardvuur brandde fel en het zachte lichtschijnsel van de fonkelende lichtjes op de zilveren lelies weerkaatste in bubbels die glinsterden en omhoogstegen in onze glazen. Onze stoelen, van eigen maaksel, omsloten en koesterden ons eerder dan dat ze gemaakt waren om op te zitten en er hing die kenmerkende overdadige sfeer van na de maaltijd, waarin de gedachten aangenaam rondzwerven, niet belemmerd door het keurslijf van de zorgvuldigheid. En onderuitgezakt zaten wij zijn vindingrijkheid te bewonderen en de ernstige manier waarop hij deze nieuwe paradox (zoals wij dat zagen) uit de doeken deed, wat hij — terwijl hij de punten kracht bijzette met zijn magere wijsvinger — als volgt deed.

“Jullie moeten mij zorgvuldig volgen. Ik zal een of twee denkbeelden moeten bestrijden, die vrijwel algemeen aanvaard worden. De meetkunde, bijvoorbeeld, die ze jullie op school geleerd hebben, berust op een misvatting.”

“Is dat eigenlijk niet iets te groots om daar meteen mee bij ons aan te komen?” zei Filby, een ruzieachtig iemand met rood haar.

“Het is niet mijn bedoeling van jullie te vragen alles, zonder redelijke onderbouwing, zomaar te slikken. Alles wat ik van jullie vraag, zullen jullie meteen beamen. Jullie weten natuurlijk dat een meetkundige lijn, een lijn met een dikte van *nul*, niet echt bestaat. Dat hebben ze jullie toch geleerd? Dat geldt ook voor een meetkundig vlak. Dat zijn zuivere abstracties.”

“Dat klopt,” zei de Psycholoog.

“En omdat een kubus alleen lengte, breedte en hoogte heeft, kan die ook niet echt bestaan.”

“Daar maak ik bezwaar tegen,” zei Filby. “Natuurlijk kan een vast lichaam bestaan. Alle werkelijke dingen...”

“Dat denken de meeste mensen. Maar wacht even. Kan een kubus *in het nu* bestaan?”

“Ik kan je niet volgen,” zei Filby.

“Kan een kubus die geen enkele duur heeft, werkelijk bestaan?”

Filby verzonk in gedachten. “Het is duidelijk,” ging de Tijdreiziger verder, “dat elk werkelijk lichaam een uitbreiding moet hebben in *vier* richtingen: het moet Lengte, Breedte, Hoogte en Duur hebben. Maar door een aangeboren tekortkoming, die ik jullie zo meteen zal verduidelijken, zijn wij geneigd dit feit over het hoofd te zien. In werkelijkheid bestaan er vier dimensies, drie daarvan noemen wij de drie vlakken van de Ruimte, en de vierde is de Tijd. Er is echter sprake van een neiging om een denkbeeldig onderscheid te maken tussen de eerste drie dimensies en de laatste, omdat ons bewustzijn zich van het begin tot het einde van ons leven met horten en stoten langs die laatste beweegt.”

“Dat,” zei een Hele Jonge Man, die krampachtige pogingen deed boven de lamp zijn sigaar weer aan te steken, “dat... is inderdaad heel duidelijk.”

“Afijn, het is zeer opmerkelijk dat dit zo alom over het hoofd wordt gezien,” vervolgde de Tijdreiziger die iets opgewekter klonk. “Dat is dus wat bedoeld wordt met de Vierde Dimensie, hoewel sommige mensen die het daarover hebben, niet beseffen dat zij dat daarmee bedoelen. Het is gewoon een andere manier om naar Tijd te kijken. *Er bestaat geen ander verschil tussen Tijd en een van de drie Ruimtedimensies dan dat ons bewustzijn zich langs de Tijd beweegt.* Maar sommige

kortzichtige mensen hebben zich een onjuist beeld gevormd van dat idee. Jullie hebben toch allemaal gehoord wat ze over die Vierde Dimensie gezegd hebben?”

“Ik niet,” zei de Burgemeester.

“Het is heel eenvoudig. Over de Ruimte, zoals die door onze wiskundigen wordt gezien, wordt gezegd dat zij drie dimensies heeft, die Lengte, Breedte en Hoogte genoemd kunnen worden en altijd beschreven kan worden met behulp van de drie vlakken, die allemaal loodrecht op elkaar staan. Maar sommige filosofisch aangelegde mensen hebben zich afgevraagd waarom er nu juist *drie* dimensies waren — waarom niet nog een andere richting loodrecht op de andere drie? — en hebben zelfs geprobeerd een Vierdimensionale meetkunde te bedenken. Professor Simon Newcomb ¹ heeft dat nog geen maand geleden uiteengezet bij het Wiskundig Genootschap in New York. Jullie weten hoe wij op een egaal vlak dat maar twee dimensies heeft een figuur van een driedimensionaal vast lichaam kunnen afbeelden en zij denken dat zij op dezelfde manier met behulp van driedimensionale modellen een van vier dimensies kunnen afbeelden — als ze zich daar maar een voorstelling van zouden kunnen vormen. Begrepen?”

“Ik denk het,” mompelde de Burgemeester, fronste zijn wenkbrauwen, keerde in zichzelf en bewoog zijn lippen alsof hij mystieke woorden herhaalde. “Ja, ik denk dat ik het nu begrijp,” zei hij na enige tijd en er gleed een zweem van opluchting over zijn gezicht.

“Ik heb er niets op tegen jullie te vertellen dat ik mij enige tijd verdiept heb in deze Vierdimensionale meetkunde. Sommige van mijn resultaten zijn zonder meer merkwaardig. Dit hier is bijvoorbeeld een portret van iemand op zijn achtste jaar, dat op zijn vijftiende en daar nog een op zijn zeventiende, drieëntwintigste enzovoort. Dat zijn dus allemaal als het ware uitsneden, Driedimensionale afbeeldingen van zijn Vierdimensionale bestaan, die hiermee dus iets vastgelegds en onveranderlijks zijn geworden.

“Wetenschappers,” vervolgde de Tijdreiziger, na een pauze die nodig was om dit naar behoren te laten verwerken, “weten heel goed dat Tijd slechts een soort Ruimte is. Dit hier is een gewoon wetenschappelijk diagram, een weergrafiek. Deze lijn die ik met mijn vinger volg, laat de beweging zien van de barometer. Gisteren stond die hier, gisteravond zakte de kolom tot daar en vanmorgen steeg zij weer en zo, langzaam omhoog, tot hier. Het kwik heeft deze lijn niet getrokken in een van de algemeen erkende Ruimtedimensies, of wel soms? Maar toch heeft de barometer een lijn getrokken en dus moeten we daaruit opmaken dat dit langs de Tijdsdimensie plaatsgevonden heeft.”

“Maar,” zei de Dokter, die zijn blik strak op een kooltje in het haardvuur gericht hield, “als Tijd echt alleen maar een vierde dimensie van ruimte is, waarom is zij dan altijd beschouwd als iets anders? En waarom kunnen wij ons niet door de Tijd verplaatsen, zoals wij dat bij de andere Ruimtedimensies kunnen?”

De Tijdreiziger glimlachte. “Weet je zeker dat wij ons vrijelijk in de Ruimte kunnen verplaatsen? Maar hoe zit dat dan met op en neer? Daarin worden we beperkt door de zwaartekracht.”

“Niet helemaal,” zei de Dokter. “Er zijn ballonnen.”

“Maar voordat er ballonnen waren kon de mens, afgezien van wat krampachtige bewegingen en de hoogteverschillen van het aardoppervlak, zich niet zomaar verticaal verplaatsen.”

“Maar toch konden ze zich enigszins omhoog en omlaag bewegen,” zei de Dokter.

“Gemakkelijker, veel gemakkelijker omlaag dan omhoog.”

“En in de Tijd kun je je helemaal niet verplaatsen, je kunt niet weg van het huidige moment.”

“Maar waarde heer, dat is nou juist waarin je je vergist. Dat is juist waarin de hele wereld zich is gaan vergissen. Wij verlaten voortdurend het nu. Van de wieg tot het graf beweegt ons geestelijk bestaan, dat onstoffelijk is en geen dimensies heeft, zich met een gelijkmatige snelheid langs de Tijddimensie. Net zoals we *naar beneden* zouden reizen als we ons bestaan vijftig kilometer boven het aardoppervlak zouden aanvangen.”

“Maar daarbij is het grote probleem,” viel de Psycholoog hem in de rede, “dat je je wel in alle richtingen van de Ruimte kunt verplaatsen, maar niet in de Tijd.”

“Dat is de kern van mijn grote ontdekking. Maar je vergist je als je zegt dat wij ons niet in de Tijd kunnen verplaatsen. Als ik bijvoorbeeld heel intensief terugdenk aan een voorval, ga ik terug naar het moment waarop het gebeurde: ik word afwezig, zoals dat heet. Ik spring even terug. Natuurlijk beschikken we niet over middelen om langere Tijd in het verleden te blijven hangen, evenmin als een wilde of een dier dat twee meter boven de grond kan. Maar wat dat betreft is de beschaafde mens beter af dan de wilde. Tegen de zwaartekracht in kan hij met een ballon omhoog gaan en waarom zou hij

niet de hoop koesteren dat hij uiteindelijk in staat zal zijn om zijn beweging langs de Tijddimensie te stoppen of te versnellen, of zelfs om te keren en de andere kant op te reizen?”

“O, *dat*,” begon Filby, “is allemaal...”

“Waarom niet?” zei de Tijdreiziger.

“Dat druist in tegen het gezond verstand,” zei Filby.

“Waarom?” zei de Tijdreiziger.

Jij kan nog beredeneren en bewijzen dat zwart wit is,” zei Filby, “maar mij zal je nooit overtuigen.”

“Misschien niet,” zei de Tijdreiziger. “Maar nu begin je wel de bedoeling van mijn onderzoek in de meetkunde van de Vier Dimensies te begrijpen. Lang geleden had ik al een vaag idee van een machine...”

“Om door de Tijd te reizen!” riep de Hele Jonge Man uit.

“Die om het even in welke richting Ruimte en Tijd kan doorkruisen, al naar gelang de bestuurder verkiest.”

Bij Filby kon er een lachje af.

“Maar ik heb een proefondervindelijk bewijs,” zei de Tijdreiziger.

“Het zou voor de historicus heel gemakkelijk zijn,” opperde de Psycholoog. “Hij zou bijvoorbeeld een reis terug in de tijd kunnen maken en kijken of het algemeen aanvaarde verhaal over de Slag bij Hastings wel klopt!”

“Denk je niet dat je daar aandacht mee zou trekken?” zei de Dokter. “Onze voorouders hadden niet zoveel op met anachronismen.”

“Je zou Grieks kunnen leren uit de mond van Homerus en Plato,” dacht de Hele Jonge Man.

“In dat geval zouden ze je vast laten zakken voor je tentamen. De Duitse geleerden hebben het Grieks zo sterk verbeterd,” ze de Dokter.

“En dan de toekomst,” zei de Hele Jonge Man. “Moet je je voorstellen! Je zou al je geld kunnen beleggen, het achterlaten tegen rente en dan de toekomst in snellen!”

“Om daar een maatschappij aan te treffen,” zei ik, “opgebouwd op een strikt communistische basis.”

“Wat een ongelofelijk krankzinnige theorieën!” begon de Psycholoog.

“Ja, dat vond ik ook en daarom heb ik er nooit over gesproken, tot nu toe.....”

“Een proefondervindelijk bewijs!” riep ik. “Ga je *dat* bewijzen?”

“Het experiment!” riep Filby, die het allemaal niet meer kon volgen.

“Laten we in ieder geval je experiment bekijken,” zei de Psycholoog, “hoewel het allemaal flauwekul is, dat weet je best.”

Glimlachend liet de Tijdreiziger zijn blik over ons gaan. Daarna liep hij, nog steeds met een flauwe glimlach op zijn gezicht en zijn handen diep in zijn broekzakken, de kamer uit en hoorden wij zijn pantoffels door de lange gang naar zijn laboratorium sloffen.

De Psycholoog keek ons aan. “Ik vraag me af wat hem gelukt is?”

“Een of andere goocheltruc,” zei de Dokter en daarna probeerde Filby ons iets te vertellen over een goochelaar die hij gezien had in Burslem, maar hij was nog niet eens klaar met zijn inleiding toen de Tijdreiziger terugkwam en de anekdote van Filby als een pudding in elkaar zakte.

Het ding dat de Tijdreiziger in zijn hand hield was een glinsterend metaalachtig apparaat, amper groter dan een kleine klok en heel zorgvuldig vervaardigd. Er zat ivoor aan en een doorzichtige kristalachtige substantie. En nu moet ik heel duidelijk zijn, want wat volgt is — tenzij zijn uitleg aannemelijk is — iets volstrekt onverklaarbaars. Hij pakte een van de kleine achthoekige tafeltjes die verspreid door de kamer stonden en zette het voor de haard, met twee poten op het haardkleed. Op dit tafeltje zette hij het toestelletje neer. Daarna trok hij een stoel naar zich toe en ging zitten. Het enige andere voorwerp op de tafel was een getemperd olielampje, waarvan het heldere licht op het toestel viel. Er stond ook nog ongeveer een tiental kaarsen, twee in koperen kandelaars op de schoorsteenmantel en de andere in wandkandelaars, zodat de kamer hel verlicht was. Ik zat in een lage fauteuil het dichtst bij het haardvuur en schoof die wat naar voren zodat ik bijna tussen de Tijdreiziger en de haard in zat. Filby zat achter hem en keek over zijn schouder. De Dokter en de Burgemeester zagen hem vanaf de rechterkant en profile en de Psycholoog vanaf links. De Hele Jonge Man stond achter de Psycholoog. We waren allemaal zeer gespitst. Hoe slim bedacht en handig uitgevoerd ook, het lijkt me onmogelijk dat hij ons onder die omstandigheid voor de gek kon houden.

De Tijdreiziger keek eerst naar ons en toen naar het apparaatje.

“En?” zei de Psycholoog.

“Dit dingetje,” zei de Tijdreiziger, die met zijn ellebogen op het tafeltje rustte en zijn handen samengevouwen had boven het toestelletje, “is maar een model. Het is mijn ontwerp voor een machine om mee door de tijd te reizen. Jullie merken wel dat het buitengewoon schuin afloopt en er aan het oppervlak van deze staaf een merkwaardige schittering aanwezig is, alsof hij bij wijze van spreken onwerkelijk is.” Met zijn vinger wees hij het onderdeel aan. “En hier zit een wit hendeltje en daar nog een.”

De Dokter stond op uit zijn stoel en monsterde het dingetje. “Prachtig gemaakt,” zei hij.

“Het heeft me twee jaar gekost,” antwoordde de Tijdreiziger. Nadat we allemaal de uitspraak van de Dokter beaamd hadden, zei hij, “Ik wil nu dat jullie goed begrijpen dat als deze hendel overgehaald wordt, de machine de toekomst in glijdt en die andere de beweging omkeert. Dit zadel stelt de zitplaats van een tijdreiziger voor. Zo meteen ga ik de hendel overhalen en dan gaat het apparaat er vandoor. Het zal vervagen, in de toekomstige Tijd terecht komen en verdwijnen. Bekijk het ding goed. Kijk ook naar de tafel en vergewis je ervan dat er geen truc in het spel is. Ik wil dit model niet opofferen en dan te horen krijgen dat ik een kwakzalver ben.”

Er viel een stilte van misschien een minuut. De Psycholoog leek iets tegen me te willen zeggen, maar veranderde van gedachten. Toen strekte de Tijdreiziger zijn vinger uit naar de hendel. “Nee,” zei hij opeens. “Geef me je hand.” Hij wendde zich naar de Psycholoog, pakte diens hand beet met die van hem en vroeg hem zijn wijsvinger uit te steken. Dan zou het de Psycholoog zelf zijn die het model van de Tijdmachine wegstuurde op zijn onbestemde reis. We zagen allemaal de hendel draaien. Ik ben er absoluut zeker van dat er geen sprake was van een truc. Er was een windvlaag te voelen en de vlam van de lamp flakkerde. Een van de kaarsen op de schoorsteenmantel werd uitgeblazen, het machientje draaide opeens rond, vervaagde, was misschien nog een seconde als een schim zichtbaar, als een werveling van zwak glinsterend koper en ivoor, en was weg....verdwenen! Op het tafeltje stond nog alleen de lamp.

Iedereen was een minuut stil. Toen zei Filby, “krijg nou wat!”

De Psycholoog ontwaakte uit zijn verdoving en keek plotseling onder de tafel. Daar moest de Tijdreiziger hartelijk om lachen. “En?” zei hij, indachtig wat de Psycholoog eerder gezegd had. Daarna stond hij op, liep naar de tabakspot op de schoorsteenmantel en begon met zijn rug naar ons toegekeerd zijn pijp te stoppen.

We keken elkaar aan. “Zeg eens,” zei de Dokter, “meen je dit serieus? Denk je heus dat die machine de tijd in is gereisd?”

“Zeker,” zei de Tijdreiziger, die zich bukte om een houtspaander aan te steken aan het haardvuur. Daarna draaide hij zich om, stak zijn pijp aan en keek de Psycholoog in zijn gezicht. (Om te laten zien dat hij niet van zijn stuk gebracht was, pakte de Psycholoog een sigaar en probeerde die, zonder hem af te knippen, aan te steken.) “Sterker nog, ik heb een bijna voltooide grote machine daarginds staan” — hij gebaarde naar het laboratorium — “en als die helemaal af is, ben ik van plan in mijn eentje op reis te gaan.”

“Wil je zeggen dat deze machine de toekomst in gereisd is?” zei Filby.

“De toekomst of het verleden — ik weet niet zeker welk kant op.”

Even later kreeg de Psycholoog een ingeving. “Als hij ergens naartoe is, moet dat het verleden zijn geweest,” zei hij.

“Waarom?” zei de Tijdreiziger.

“Omdat ik aanneem dat hij zich niet in de ruimte bewogen heeft en als hij de toekomst in is gereisd, zou hij al die tijd nog hier zijn geweest, omdat hij door deze tijd heen gereisd moet zijn.”

“Maar,” zei ik, “als hij zich het verleden in bewoog zou hij zichtbaar geweest zijn toen wij zo-even deze kamer binnen kwamen en ook afgelopen donderdag toen wij hier waren en de donderdag daarvoor, enzovoort!”

“Zwaarwegende bedenkingen,” merkte de Burgemeester op, met een houding van onpartijdigheid en wendde zich tot de Tijdreiziger.

“Helemaal niet,” zei de Tijdreiziger en tegen de Psycholoog, “denk eens na. Jij kunt het zelf bedenken. Het is een subliminale manifestatie, u weet wel, een verdunde manifestatie.”

“Natuurlijk,” zei de Psycholoog en stelde ons gerust. In de psychologie is dat iets gewoons. Ik had het moeten weten. Het is heel duidelijk en ondersteunt de paradox alleraardigst. Wij kunnen die machine evenmin zien en beoordelen, als een spaak van een ronddraaiend wiel of een door de lucht

vliegende kogel. Als hij vijftig of honderd keer sneller door de tijd reist dan wij, als hij in een minuut aflegt wat wij in een seconde doen, geeft hij natuurlijk de indruk van eenvijftigste of eenhonderdste van wat hij zou geven als hij niet door de tijd reist. Dat is volstrekt duidelijk.” Hij bewoog zijn hand door de ruimte waar de machine had gestaan. “Zie je wel?” zei hij lachend.

Een minuut of zo zaten we te staren naar het lege tafeltje. Daarna vroeg de Tijdreiziger wat we er allemaal van vonden.

“Vanavond klinkt het heel aannemelijk,” zei de Dokter, “maar wacht maar tot morgen. Wacht op het gezonde verstand van morgen.”

“Willen jullie niet de Tijdmachine zelf zien?” vroeg de Tijdreiziger. En meteen nam hij de olielamp in zijn hand en ging ons voor door de lange, tochtige gang naar zijn laboratorium. Ik herinner me nog levendig het flakkerende licht, het silhouet van zijn eigenaardige, brede hoofd, de dansende schaduwen, hoe we allemaal in verwarring maar met ongeloof achter hem aanliepen en hoe we daar in het laboratorium een grotere uitgave zagen van het kleine toestelletje dat we onder onze ogen hadden zien verdwijnen. Sommige onderdelen waren van nikkel, andere van ivoor en weer andere waren blijkbaar uit bergkristal gevijld of gezaagd. Het ding was eigenlijk klaar, maar er lagen nog een paar gedraaide, nog niet afgewerkte, kristalachtige staven op de werkbank, naast enkele vellen met tekeningen en ik pakte een van de staven op om hem nader te bekijken. Het leek kwarts.

“Hoor eens,” zei de Dokter, “meen je dit nou echt? Of is het een kunstje... zoals dat spook dat je ons afgelopen Kerst hebt laten zien?”

“Op die machine,” zei de Tijdreiziger, terwijl hij de lamp omhoog hield, “ben ik van plan de tijd te verkennen. Is dat duidelijk? Nooit in mijn leven ben ik serieuzer geweest.”

Niemand van ons wist wat hij ermee aan moest.

Over de schouder van de Dokter heen, ontmoette ik Filby's blik en hij knipoogde ernstig naar me.

II

Ik denk dat toen niemand van ons in de Tijdmachine geloofde. Het feit is dat de Tijdreiziger een van die mensen was die te knap zijn om geloofd te worden: je had nooit het gevoel dat je hem helemaal door had; altijd had je het vermoeden dat er achter zijn doorzichtige openhartigheid een slimme terughoudendheid verscholen lag, dat er nog ergens een scherpzinnige valstrik gelegd was. Als Filby het model had laten zien en de zaak uitgelegd had met de woorden van de Tijdreiziger, zouden wij ten opzichte van *hem* veel minder sceptisch geweest zijn. Wij zouden meteen zijn bedoeling doorhebben; zelfs een varkensslager zou Filby begrijpen. Maar in de aard van de Tijdreiziger school meer dan zomaar een bevestiging en wij vertrouwden hem niet. Dingen die bij een minder scherpzinnig man een duidelijk beeld gegeven hadden, leken in zijn handen kunstgrepen. Het is onjuist iets te lichtzinnig te doen. Weldenkende mensen die hem serieus namen, waren nooit zeker van zijn gedrag. Bij hun beoordeling van hem beseften zij op een of andere manier dat vertrouwen op hun eigen ervaringen, zoiets was als gipsen eieren in een legbatterij leggen. Dus ik denk dat ieder van ons niet erg veel zei over tijdreizen in de week tussen die donderdag en de daarop volgende, hoewel de merkwaardige mogelijkheden bij de meeste van ons zonder twijfel door het hoofd geschoten moeten zijn: de aannemelijkheid, dat wil zeggen, de feitelijke onvoorstelbaarheid, de opmerkelijke mogelijkheden van anachronismen en de vreselijke verwarring die het opriep. Ikzelf hield mij vooral bezig met het bedrieglijke van het toestel. Ik herinner me nog dat ik dat besprak met de Dokter, die ik op vrijdag tegenkwam in het Linnaeusinstituut. Hij vertelde dat hij zoiets eerder gezien had in Tübingen en benadrukte het uitwaaien van de kaars. Maar hij kon niet uitleggen hoe de truc in zijn werk was gegaan.

De volgende donderdag ging ik opnieuw naar Richmond — volgens mij was ik een van de trouwste gasten van de Tijdreiziger — en omdat ik daar laat aankwam, trof ik al vier of vijf man aan in zijn zitkamer. De Dokter stond voor de open haard met een vel papier in een hand en zijn horloge in de andere. Ik keek rond op zoek naar de Tijdreiziger, en..... “Het is nu half acht,” zei de Dokter. Ik denk dat we maar eens moeten gaan eten.”

“Waar is.....?” zei ik, en noemde de naam van onze gastheer.

“Kom je net binnen? Het is nogal vreemd. Hij is onverwacht opgehouden. In dit krabbeltje vraagt hij ons alvast aan tafel te gaan als hij om zeven uur nog niet terug is. Zegt dat hij het zal uitleggen als hij er weer is.”

“Het zou jammer zijn om het eten overstuur te laten gaan,” zei de Redacteur van een bekende krant. De Dokter drukte op het belletje.

Naast de Dokter en ikzelf was de Psycholoog de enige die aanwezig waren geweest bij het vorige diner. De andere mannen waren Blank, de hierboven genoemde Redacteur, een zekere journalist en nog iemand — een rustige, bedeesde man met een baard — die ik niet kende en voor zover ik heb kunnen zien, die avond geen enkele keer zijn mond opendeed. Aan tafel werden er wat vermoedens geuit over de afwezigheid van de Tijdreiziger en half schertsend opperde ik dat hij aan het tijdreizen was. De Redacteur wilde dat hem dat uitgelegd werd en de Psycholoog gaf uit eigen beweging een stuntelig verslag van de “vindingrijke paradox en truc” waarvan wij de week daarvoor getuige waren geweest. Hij was middenin zijn uiteenzetting toen de deur naar de gang langzaam en geluidloos openging. Ik zat recht tegenover de deur en zag het als eerste. “Hallo!” zei ik. “Eindelijk!” De deur ging verder open en de Tijdreiziger stond voor ons. Ik slaakte een kreet van verrassing. “Lieve hemel! man, wat is er met jou?” riep de Dokter die hem nu ook zag. En het hele gezelschap keerde zich naar de deur.

Hij was er vreselijk aan toe. Zijn jas zat onder het stof en vuil en was op de mouwen met groen besmeurd; zijn haar zat in de war en leek me grijzer geworden — of door het stof en vuil of omdat de kleur werkelijk veranderd was. Zijn gezicht was doodsbleek; op zijn kin zat een bruinachtige streep — een deels genezen snee. Even aarzelde hij in de deuropening, alsof hij verblind werd door het licht. Toen kwam hij de kamer binnen. Hij liep met dezelfde slepende gang die ik gezien heb bij zwervers met zere voeten. Zwijgend staarden wij hem aan, in afwachting tot hij wat zou zeggen.

Hij sprak geen woord, maar liep moeizaam naar de tafel toe en gebaarde naar de wijn. De Redacteur schonk een champagneglas vol en schoof het naar hem toe. Hij dronk het leeg en het leek hem goed te doen, want hij keek de tafel rond en een zweem van zijn oude glimlach gleed over zijn gezicht. “Wat heb je in hemelsnaam uitgevoerd, man?” zei de Dokter. De Tijdreiziger leek hem niet te horen. “Ik zal jullie niet storen,” zei hij, met een zekere aarzeling in zijn intonatie. “Met mij is alles goed.” Hij zweeg, hield zijn glas omhoog voor meer en dronk het in één teug leeg. “Dat is goed,” zei hij. Zijn ogen werden helderder en zijn wangen kregen weer wat kleur. Met een zekere flauwe instemming gleed zijn blik over onze gezichten en vervolgens door de warme en behaaglijke kamer. Daarna sprak hij opnieuw, als het ware op de tast zijn weg zoekend in zijn woorden. “Ik ga me wassen en omkleden en dan kom ik naar beneden en zal ik uitleggen....Bewaar wat van dat schapenvlees voor me. Ik snak naar een stukje vlees.”

Hij keek naar de Redacteur, die een sporadische gast was en heette hem welkom. De Redacteur begon met een vraag. “Vertel ik je straks,” zei de Tijdreiziger. “Ik...voel me wat vreemd! Ben zo weer in orde.”

Hij zette zijn glas neer en liep naar de deur naar de trap. En weer viel me op dat hij mank liep en hoorde ik het zachte sloffende geluid van zijn voetstappen en vanwaar ik stond kon ik zijn voeten zien toen hij de kamer uitliep. Hij had alleen maar een stel gescheurde en met bloed bevlekte sokken aan. Toen viel de deur achter hem dicht. Ik dacht even achter hem aan te gaan, totdat ik bedacht wat een hekel hij had als er drukte om hem gemaakt werd. Met mijn gedachten elders bleef ik misschien een minuut zo staan. Toen hoorde ik de Redacteur die zoals gewoonlijk in krantenkoppen dacht, zeggen “Opmerkelijk Gedrag van een uitmuntende Geleerde”. En dat bracht mijn aandacht terug naar de fleurige eettafel.

“Wat is er aan de hand?” zei de Journalist. “Heeft hij de amateurbedelaar uitgehangen? Ik kan het niet volgen.” Ik ontmoette de blik van de Psycholoog en las mijn eigen uitleg op zijn gezicht. Ik dacht aan de Tijdreiziger die moeizaam de trap op liep. Ik denk dat niemand anders gezien had dat hij mank liep.

De eerste die helemaal van zijn verrassing bijkwam was de Dokter, die op het belletje drukte — de Tijdreiziger had een hekel aan bedienden die het eten opschepten — om de warme maaltijd binnen te laten brengen. Daarop greep de Redacteur knorrend zijn mes en vork en de Zwijgende Man volgde zijn voorbeeld. Het diner werd voortgezet. Enige tijd was het gesprek zeer luidruchtig met tussenpauzen van verbazing en toen werd de Redacteur laaiend van nieuwsgierigheid. “Vult onze vriend zijn bescheiden inkomen aan met tijdreizen? of gaat hij soms regelmatig op bezoek bij

Nebukadnezar?” vroeg hij. “Ik weet bijna zeker dat het dat gedoe met die Tijdmachine is,” zei ik en zette het verslag van de Psycholoog voort over onze vorige bijeenkomst. De nieuwe gasten lieten duidelijk blijken dat ze er niets van geloofden. De Redacteur maakte bezwaren. “Wat was dat tijdreizen dan? Iemand kan toch niet helemaal onder het stof komen te zitten door in een paradox rond te tolleren, of wel soms?” En toen het idee echt tot hem doordrong nam hij zijn toevlucht tot een karikatuur. Hadden ze soms geen kleeborstels in de Toekomst? Ook de Journalist wilde er hoe dan ook geen woord van geloven en voegde zich bij de Redacteur in het gemakzuchtig in het belachelijke trekken van de hele zaak. Ze behoorden allebei tot een nieuw slag van journalisten — zeer uitgelaten, respectloze jongemannen. “Onze Speciale Verslaggever in Overmorgen meldt,” zei — of liever gezegd, schreeuwde — de Journalist net op het moment dat de Tijdreiziger weer binnenkwam. Hij was gekleed in een gewoon avondkostuum en van de verandering die mij in verwarring had gebracht, was nog alleen zijn gekwelde blik over.

“Hé,” zei de Redacteur uitgelaten, “deze knapen hier zeggen dat je rondgereisd hebt in de komende week! Je moet ons alles vertellen over die kleine premier Rosebery² van ons. Wat vraag je voor die hele boel?”

Zonder een woord te spreken liep de Tijdreiziger naar de plaats die voor hem vrijgehouden was. Hij glimlachte rustig, op zijn ouwe vertrouwde manier. “Waar is mijn schapenvlees?” zei hij. “Wat een traktatie om weer een vork in een stuk vlees te kunnen prikken!”

“Vertellen!” riep de Redacteur.

“Jij met je verdorpe verhaal!” zei de Tijdreiziger. “Ik wil wat eten. Geen woord totdat ik weer wat eiwitten in mijn aderen heb. Dank je. En het zout.”

“Eén woord,” zei ik. “Heb je een tijdreis gemaakt?”

“Ja,” zei de Tijdreiziger met volle mond en knikte met zijn hoofd.

“Ik zou een shilling per regel voor een letterlijk verslag geven,” zei de Redacteur. De Tijdreiziger schoof zijn glas in de richting van de Zwijgende Man en tikte ertegen met zijn vingernagel, waarop de Stille Man die hem had zitten aanstaren, krampachtig opschrok en hem wijn inschonk. De rest van de maaltijd verliep ongemakkelijk. Wat mijzelf betreft bleven er steeds meer vragen op mijn lippen liggen en ik durf te zeggen dat dat ook bij de anderen het geval was. De Journalist probeerde de spanning te breken door anekdotes op te dissen over Hetty Potter³. De Tijdreiziger wijdde al zijn aandacht aan zijn maaltijd en vertoonde de eetlust van een landloper. De Dokter rookte een sigaret en hield de Tijdreiziger tussen zijn wimpers door in de gaten. De Zwijgende Man leek nog stunteliger dan gewoonlijk en nipte uit pure zenuwachtigheid resoluut en aan een stuk door aan zijn champagne. Ten slotte schoof de Tijdreiziger zijn bord weg en keek ons om de beurt aan. “Ik denk dat ik me moet verontschuldigen,” zei hij. “Ik was gewoon uitgehongerd. Ik heb iets verbazingwekkends meegemaakt.” Hij stak zijn hand uit naar een sigaar en knipte het puntje eraf. “Maar kom mee naar de rookkamer. Het is een te lang verhaal om dat boven vette borden te vertellen.” En terwijl hij in het voorbijgaan op het belletje drukte, ging hij ons voor naar de belendende kamer.

“Heb je Blank, Dash en Chose wat verteld over de machine?” zei hij tegen me, terwijl hij achterover leunde in zijn fauteuil en de namen van de drie nieuwe gasten noemde.

“Maar het lijkt alleen maaar allemaal tegenstrijdig,” zei de Redacteur.

“Ik wil er vanavond niet over discussiëren, maar ik heb er geen bezwaar tegen om jullie het verhaal te vertellen, maar geen discussie. Als jullie dat willen zal ik jullie,” ging hij verder, “het verhaal vertellen van wat er met me gebeurd is, maar jullie moeten me niet onderbreken. Ik wil het vertellen. Helaas. Het meeste zal als leugens klinken. Het zij zo! Toch is het waar... elk woord ervan is waar. Om vier uur was ik in mijn laboratorium, en vanaf dat moment... heb ik acht dagen geleefd... dagen zoals geen enkel menselijk wezen ooit geleefd heeft! Ik ben eigenlijk bekaf, maar ik zal niet slapen voordat ik het jullie verteld heb. Daarna ga ik naar bed. Maar dus geen onderbrekingen! Afgesproken?”

“Afgesproken,” zei de Redacteur en wij herhaalden allemaal “Afgesproken.” En daarop begon de Tijdreiziger met zijn relaas, zoals ik het opgeschreven heb. Aanvankelijk zat hij achterover in zijn stoel en sprak als een vermoeid man. Later werd hij beweeglijker. Nu ik dit opschrijf merk ik maar al te goed hoe ontoereikend pen en inkt zijn — en vooral mijn eigen ontoereikendheid — om de hoedanigheid van het verhaal weer te geven. Ik neem aan dat u het heel aandachtig leest, maar u kunt niet het bleke, ernstige gezicht zien van de spreker in de lichtkring van het olielampje, en evenmin de klank van zijn stem horen. U kunt niet zien hoe zijn gezichtsuitdrukking de wendingen van het verhaal

volgde! De meesten van ons die naar hem luisterden, zaten in het schemerdonker, want de kaarsen in de rookkamer waren niet aangestoken en alleen het gezicht van de journalist en de benen van de Zwijgende Man, vanaf de knie naar beneden, werden verlicht. In het begin keken we elkaar af en toe tersluiks aan. Na enige tijd hielden we daarmee op en keken nog alleen maar naar het gezicht van de Tijdreiziger.

III

“Afgelopen donderdag heb ik een paar van jullie de principes verteld van de Tijdmachine en het nog niet voltooide ding zelf laten zien in de werkplaats. Daar staat het nu weer, maar wel wat beschadigd door de reis; een van de ivoren staven is gebarsten en een koperen stang is verbogen, maar voor de rest is hij nog heel goed. Ik verwachtte dat ik er vrijdag klaar mee zou zijn, maar op vrijdag ontdekte ik, toen het in elkaar zetten bijna voltooid was, dat een van de nikkelen staven precies tweeëneenhalve centimeter te kort was en ik dus een nieuwe moest maken, zodat het toestel pas vanochtend helemaal af was. Vanochtend om tien uur begon de allereerste Tijdmachine zijn loopbaan. Ik zette de puntjes op de i, trok nogmaals alle bouten aan, liet nog een druppel olie op de kwartsstaaf vallen en ging op het zadel zitten. Ik denk dat een zelfmoordenaar die een pistool tegen zijn hoofd houdt zich evenzeer afvraagt wat er gaat gebeuren als ik op dat moment. Ik klemde mijn ene hand om de starhendel en mijn andere om de remhendel, duwde de eerste naar beneden en vrijwel meteen de tweede. Het leek alsof ik ronddraaide. Ik had een nachtmerrieachtig gevoel alsof ik viel en toen ik om mij heen keek, zag ik het laboratorium precies hetzelfde als tevoren. Was er iets gebeurd? Even dacht ik dat mijn verstand me voor de gek hield. Toen keek ik op de klok. Ik had het idee dat hij even daarvoor op een paar minuten na tien had gestaan en nu was het half vier!

“Ik haalde diep adem, klemde mijn tanden op elkaar, greep met beide handen de starhendel beet en vertrok met een dreun. Het laboratorium werd vaag en donker. Mevr. Watchetts kwam binnen en liep, kennelijk zonder me te zien, naar de tuindeur. Ik denk dat zij er een minuutje over deed om dwars door de ruimte heen te lopen, maar voor mij was het alsof ze als een raket door de kamer schoot. Ik duwde de hendel zo ver mogelijk naar beneden. Het werd nacht alsof er een lamp gedoofd werd en even later was het weer ochtend. Het laboratorium werd onduidelijk en schemerig en toen steeds vager en vager. Morgennacht brak donker aan, daarna weer de dag, opnieuw nacht en weer dag, steeds sneller en sneller. Mijn oren vulden zich met een wervelend gesuis en ik werd bevangen door een vreemde, doffe verwarring.

“Ik ben bang dat ik de merkwaardige gewaarwordingen van het tijdreizen niet kan overbrengen. Ze zijn bijzonder onaangenaam. Het is precies het gevoel alsof je op een glijbaan zit — van een hulpeloos overgeleverd zijn aan een razendsnelle voorwaartse beweging! Ik had ook datzelfde vreselijke voorgevoel van een komende klap. Toen ik mijn snelheid verhoogde volgde de nacht op de dag als de slagen van een zwarte vleugel. Even later leek het alsof de vage aanduiding van het laboratorium van mij afviel en ik zag de zon snel aan de hemel omhoog springen, elke minuut een sprong en elke minuut betekende een dag. Ik nam aan dat het laboratorium verwoest was en ik in de buitenlucht terechtgekomen was. Ik had de vage indruk dat de machine ergens op steunde, maar ik ging al te snel om me bewust te zijn van bewegende dingen. Zelfs de allertraagste slak schoot te snel aan mij voorbij. De knipperende opeenvolging van donker en licht was buitengewoon pijnlijk voor mijn ogen. In de steeds invallende duisternis zag ik de maan razendsnel door haar kwartieren tollend, van nieuwe tot volle maan en ving ik een vage glimp op van de rondcirkelende sterren. Mijn snelheid nam nog steeds toe en het geflikker van dag en nacht smolt samen tot één onafgebroken grijs. De hemel nam een prachtige diepblauwe kleur aan, een schitterende lichtgevend tint als die van de vroege schemering. De schokkende zon werd een vurige baan, een stralende boog in de ruimte. De maan een zwakker flakkerende band en van de sterren kon ik niets meer zien, behalve af en toe een oplichtende cirkel die tegen het blauw flonkerde.

“Het landschap was nevelig en vaag. Ik bevond me nog steeds op de helling waarop dit huis nu staat en de top rees grijs en wazig boven mij uit. Ik zag bomen groeien en veranderen als dampwolken, nu eens bruin en dan weer groen. Ze groeiden, spreidden zich uit, trilden en verdwenen. Ik zag enorme gebouwen vaag en schemerig oprijzen en als dromen weer vervliegen. Het hele aardoppervlak leek veranderd — het smolt weg en vervloede onder mijn ogen. De wijzertjes op de meters die mijn

snelheid aangaven tolden steeds sneller rond. Op gegeven moment merkte ik dat de zonnebaan binnen een minuut of nog minder op en neer zwaaide, van zonnewende naar zonnewende en minuut na minuut verscheen en verdween witte sneeuw op het aardoppervlak en werd gevolgd door het frisse en kortstondige groen van de lente.

“De onaangename gewaarwordingen van het begin waren nu minder hevig. Ten slotte gingen ze over in een hysterische vreugderoes. Ik merkte dat de machine schokkerig heen en weer slingerde, maar kon daar geen verklaring voor bedenken. Maar mijn brein was te zeer van slag om daar aandacht aan te schenken en zo stortte ik me, in een soort razernij, die mij steeds meer in haar greep kreeg, de toekomst in. Aanvankelijk kwam stoppen nauwelijks in mij op en was ik eigenlijk nergens anders mee bezig dan met deze nieuwe gewaarwordingen. Maar toen rijpte in mijn gedachten een nieuwe reeks indrukken — een zekere nieuwsgierigheid en daarmee een soort angst — totdat ze mij ten slotte helemaal in bezit namen. Wat een vreemde ontwikkelingen van de mensheid, wat een wonderbaarlijke vorderingen van onze beginnende beschaving, dacht ik, zouden er niet voor mij opdoemen als ik de vage, ongrijpbare wereld die voor mijn ogen langs snelde en golfde, van naderbij zou bekijken! Om mij heen zag ik een grootse en prachtige bouwkunst verrijzen, veel indrukwekkender dan de gebouwen van onze tijd, maar leek toch allemaal opgetrokken uit lichtschijnsel en nevel. Op de heuvels ontwaarde ik frisser groen, dat niet afgewisseld werd door een winterse aanblik. Zelfs door de sluier van mijn verwarring heen leek de aarde heel mooi. En dat was de reden dat ik op de gedachte kwam om te stoppen.

“Het gevaar lag vooral in de mogelijkheid of ik wel een vaste substantie zou kunnen vinden in de ruimte waarin ik mij, of de machine zich bevond. Zolang ik met hoge snelheid door de tijd reisde, maakte dat nauwelijks iets uit. Ik was zagezegd verdund — als een damp glipte ik door de tussenruimten van de tegemoetkomende materie heen! Maar tot stilstand komen betekende dat ik mijzelf, molecuul voor molecuul, moest indringen in wat op mijn weg kwam, betekende dat ik mijn atomen in een zo nauw contact moest brengen met die van het obstakel dat dat zou kunnen uitlopen op een hevige chemische reactie — mogelijk een vérstrekkende explosie — en ik mijzelf en mij toestel uit alle mogelijke dimensies zou blazen — het Onbekende in. Tijdens het vervaardigen van de machine was deze mogelijkheid steeds weer bij me opgekomen, maar toen had ik dat opgewekt aanvaard als een onvermijdelijk risico — een van de risico’s die je nu eenmaal moet nemen! Nu het risico niet meer te vermijden was, zag ik dat toch niet meer zo luchthartig tegemoet. In feite had de absolute vreemdheid van alles, het misselijk makende schokken en slingeren van de machine en vooral het gevoel van aan een stuk door te vallen, mij volledig van slag gebracht. Ik hield mijzelf voor dat ik nooit meer kon stoppen, maar in een vlaag van wispelturigheid besloot ik dat toch te doen. Als een ongeduldige dwaas rukte ik de hendel omhoog en onmiddellijk begon de machine rond te draaien en werd ik hals over kop de lucht in geslingerd.

“In mijn oren klonk het geluid als van een donderslag. Misschien ben wel even buiten bewustzijn geweest. Om mij heen ruiste een nietsontziende hagelbui en ik zat op het zachte gras tegenover de gekapseisde machine. Alles zag er nog steeds grijs uit, maar op dat moment merkte ik dat het verwarde geluid in mijn oren verdwenen was. Ik keek om mij heen. Ik bevond me op iets dat er uitzag als een klein gazon in een tuin, omgeven door rododendronstruiken, en ik zag dat hun roze en paarse bloesems als een regenbui onder de neerkletterende hagelstenen naar beneden dwarrelden. De weer opspringende, dansende hagelstenen hingen als een wolk boven de machine en dreven als rook over de grond. Binnen de kortste keren was ik tot op mijn huid doorweekt. “Mooie gastvrijheid,” zei ik, “voor iemand die ontelbare jaren gereisd heeft om jullie op te zoeken.”

“En op dat moment bedacht ik hoe dwaas het was om me zo nat te laten worden. Ik stond op en keek om mij heen. Door het hagelgordijn heen, voorbij de rododendrons, doemde een reusachtig beeld op, dat kennelijk uit een soort witte steen gehouwen was. Maar al het andere van de wereld was onzichtbaar.

“Wat er allemaal in mij omging is nauwelijks te beschrijven. Toen de stortbui van hagelstenen afnam kon ik de witte gedaante duidelijker zien. Het was een enorm gevaarte, want een zilveren berkenboom raakte zijn schouders. Het was van wit marmer en leek op iets als een gevleugelde sfinx, maar in plaats van dat ze aan weerskanten afhingen, waren de vleugels uitgespreid zodat het leek alsof hij zweefde. Ik had het idee dat het voetstuk van brons was, overdekt met een dikke laag patina. Bij toeval was het gezicht op mij gericht, het leek alsof de blinde ogen naar mij keken en er lag een flauwe zweem van een glimlach op de lippen. Het was sterk verweerd en dat gaf de onaangename indruk van

een soort ziekte. Ik bleef er enige tijd naar te kijken — misschien een halve minuut, maar het kon ook wel een half uur zijn geweest. Het leek naderbij te komen of terug te wijken, al naar gelang de de hagelbui dichter of dunner werd. Ten slotte wendde ik mijn blik er even van af en zag dat het hagelgordijn dunner was geworden en de lucht opklaarde met de zon in het vooruitzicht.

“Opnieuw keek ik omhoog naar de ineengedoken witte gedaante en opeens werd ik mij er volledig van bewust hoe roekeloos mijn reis was. Wat zou er opduiken als dat vervagende gordijn helemaal opgetrokken zou worden? Wat zou er allemaal niet gebeurd kunnen zijn met de mens? Wat als wreedheid een gewone harstocht geworden zou zijn? Wat als de mensheid intussen haar menselijkheid verloren was en zich ontwikkeld had tot iets onmenselijks, meedogenloos’ en overweldigend machtigs? Dan zou ik hen het idee geven van een wild dier uit de oude wereld, maar dan angstaanjagender en afschuwelijker door onze uiterlijke overeenkomsten — een smerig wezen dat meteen afgemaakt moest worden.

“Ik ontwaarde al andere grote vormen — enorme gebouwen met kunstige balustrades en hoge zuilen en een met bossen bedekte helling, die door de afnemende hagelstorm op mij toe leek te kruipen. Ik werd overvallen door een panische angst. Buiten mezelf stortte ik me op de Tijdmachine en probeerde die uit alle macht weer overeind te zetten. Terwijl ik daarmee bezig was boorden de zonnestrallen zich door de onweersbui heen. Het grijze gordijn werd weggevaagd en verdween als het achter zich aan slepende laken van een spook. Boven mijn hoofd, tegen het diepblauw van het zomerse uitspansel vervlogen een paar bruinige wolkenflarden in het niets. De grote gebouwen om mij heen rezen helder en duidelijk op, glanzend door de neerslag van de onweersbui en aan de voet wit omlijst door nog niet gesmolten hagelstenen. Ik voelde me naakt in een onbekende wereld, zoals een vogel zich misschien in de heldere lucht voelt als hij boven zich de vleugels ziet van een havik die zich op hem gaat storten. Mijn angst groeide tot razernij. Ik haalde diep adem, klemde mijn kaken op elkaar en greep opnieuw met alle macht het toestel vast. Het bezweek onder mijn wanhopige aanval en kantelde om, waarbij mijn kin hard werd geraakt. En daar stond ik dan hevig hijgend, een hand op het zadel, de andere op de hendel, klaar om weer plaats te nemen op de machine.

“Maar met de mogelijkheid meteen te kunnen vertrekken, kreeg ik mijn moed weer terug. Nieuwsgieriger en minder bang sloeg ik deze wereld uit de verre toekomst gade. In een cirkelvormige opening, hoog in de muur van een dichtbij gelegen gebouw, zag ik een groepje gedaanten, gekleed in kleurige, soepel vallende gewaden. Ze hadden me gezien en hun gezichten waren naar mij toe gericht.

“Toen hoorde ik stemmen die mij naderden. Boven het struikgewas bij de Witte Sfinx staken hoofden en schouders uit van rennende mannen. Een van hen kwam tevoorschijn op een pad dat rechtstreeks naar het kleine grasveld voerde waarop ik en mijn machine zich bevonden. Het was een klein wezentje — misschien een-meter-twintig lang — gekleed in een paarse tuniek, bij het middel omgord met een leren riem. Aan zijn voeten zaten sandalen of laarsjes — ik kon niet duidelijk zien wat het waren — , zijn benen waren onbedekt tot aan de knie en hij was blootshoofds. Terwijl ik dat opmerkte, viel me voor het eerst op hoe warm de lucht was.

“Hij maakte op mij de indruk van een heel mooi en sierlijk wezen, maar onbeschrijfelijk broos. De blossen op zijn wangen deden me denken aan het betere soort teringlijders — die koortsachtige schoonheid waar we zo vaak wat over gehoord hebben. Toen ik hem zag keerde opeens mijn zelfvertrouwen terug. Ik haalde mijn handen van de machine af.

IV

“Nog even en we stonden oog in oog met elkaar, ik en dit breekbare wezen uit de toekomst. Hij liep recht op mij toe en keek me lachend in de ogen. Meteen viel me op dat hij geen enkel teken van angst vertoonde. Hij draaide zich om naar de twee anderen die achter hem aan liepen en zei wat tegen hen in een merkwaardige en heel aangenaam vloeiende taal.

“Er kwamen er nog meer aan en al gauw stonden er misschien acht of tien van die prachtige wezens om mij heen. Een van hen richtte zich tot mij. Vreemd genoeg, kwam het opeens in mij op dat mijn stem wel eens te ruw en te laag voor hen zou kunnen zijn. Dus schudde ik mijn hoofd en wijzend op mijn oren, schudde ik opnieuw. Hij deed een stap naar voren, aarzelde en raakte toen mijn hand aan. Ik voelde andere zachte tentakeltjes op mijn rug en schouders. Ze wilden zich ervan vergewissen dat ik echt was. Er school helemaal niets angstaanjagends in. Eigenlijk hadden deze vriendelijke

mensjes iets dat vertrouwen inboezemde — een beminnelijke vriendelijkheid, een bepaalde kinderlijke onbevangingheid. En daarnaast zagen ze er zo kwetsbaar uit dat ik me kon voorstellen dat ik een heel dozijn van hen als kegels omver kon werpen. Maar toen ik zag dat hun roze handjes de Tijdmachine betastten, maakte ik een plotselinge beweging om ze te waarschuwen. Gelukkig was ik nog niet te laat en realiseerde me het gevaar dat ik tot dan toe vergeten was. Ik reikte over de stangen van de machine heen, schroefde de hendeltjes die haar in beweging konden zetten los en stopte ze in mijn zak. Daarna draaide ik me weer om en vroeg me af wat ik zou kunnen doen om me verstaanbaar te maken.

“En terwijl ik hun uiterlijk nader bekeek, vielen me nog meer bijzonderheden op in hun bevalligheid, die deed denken aan Dresdens porselein. Hun haar, dat bij iedereen krullend was, eindigde abrupt ter hoogte van de nek en wangen; op hun gezicht was niet het geringste spoor van beharing te zien en hun oren waren buitengewoon petieterig. Ze hadden een kleine mond met felrode, vrij dunne lippen en hun kin liep uit in een punt. Hun ogen waren groot en zachtaardig, maar — dit zou een teken van eigenwaan van mijn kant kunnen zijn — ik kreeg het idee dat ze een gebrek aan belangstelling uitstraalden, die ik misschien van hen wel verwacht had.

“Omdat ze geen aanstalten maakten mij iets duidelijk te maken, maar gewoon glimlachend en zachte kirrend naar elkaar om mij heen stonden, begon ik zelf het gesprek. Ik wees naar de Tijdmachine en naar mijzelf. Daarna aarzelde ik even omdat ik niet goed wist hoe ik ‘tijd’ onder woorden kon brengen en wees toen naar de zon. Meteen herhaalde een buitengewoon mooi wezentje in een paars met wit geruite tuniek mijn gebaar en verbaasde me door het geluid van de donder na te doen.

“Even was ik van mijn stuk gebracht, hoewel de strekking van zijn gebaar heel duidelijk was. Opeens was de vraag in me opgekomen of deze wezens soms zwakzinnig waren. Jullie kunnen je misschien nauwelijks voorstellen hoezeer me dat raakte. Weet je, ik was er altijd vanuit gegaan dat de mensen uit het jaar 802.000 ons in kennis, kunst en alles onvoorstelbaar ver vooruit zouden zijn. Daarna stelde een van hen mij opeens een vraag, waaruit bleek dat zijn intellectuele niveau dat van een vijfjarig kind bij ons was — wat hij me feitelijk vroeg was of ik hier in een onweersbui vanaf de zon gekomen was! De mening over hun kleren, kwetsbare ledematen en broze uiterlijk waar ik me tot dan toe niet aan gewaagd had, liet ik nu de vrije loop. Een golf van teleurstelling overspoelde me. Even had ik het gevoel dat ik de Tijdmachine voor niets gebouwd had.

“Ik knikte, wees op de zon en deed voor hen zo levendig een donderslag na dat ze met ontzetting vervuld raakten. Ze deden allemaal een paar stappen terug en bogen. Daarna liep een van hen lachend naar me toe met een slinger van bloemen die helemaal nieuw voor me waren en hing die om mijn hals. Het idee werd met een welluidend gejuich ontvangen en meteen renden ze allemaal heen en weer om bloemen te plukken, die ze lachend over me heen gooiden totdat ik bijna helemaal bedolven was onder de bloesems. Jullie, die nooit zoiets gezien hebben, kunnen je nauwelijks voorstellen wat voor verfijnde en prachtige bloemen talloze jaren van veredeling hadden opgeleverd. Daarna stelde iemand voor hun nieuwe speeltje te laten zien in het dichtstbijzijnde gebouw en zodoende werd ik meegenomen, voorbij de witmarmeren sfinx, die mij al die tijd met een glimlach over mijn verbazing gadeslagen leek te hebben, naar een enorm gebouw met verweerde muren. Toen ik met hen meeliep moest ik met een onweerstaanbaar plezier terugdenken aan mijn onwrikbare verwachtingen van een zeer bedachtzaam en intellectueel nageslacht.

“Het gebouw had een enorme hoofdingang en was alles bij elkaar van reusachtige afmetingen. Ik hield me natuurlijk vooral bezig met de steeds groter wordende menigte mensjes en met de grote, wijd open poorten die zich schemerig en geheimzinnig voor mijn ogen bevonden. Mijn algemene indruk van de wereld die ik over hun hoofden heen ontwaarde was een wanordelijke wildernis van prachtige struiken en bloemen, een sinds tijden verwaarloosde, maar onkruidvrije tuin. Ik zag een aantal lange stengels met vreemde witte bloemen, waarvan de diameter van de uitgespreide wasachtige kroonbladeren wel dertig centimeter was. Ze groeiden hier en daar verspreid, als het ware in het wild, te midden van allerlei soorten struiken die ik echter, zoals ik al zei, dit keer niet van nabij bestudeerde. De Tijdmachine was achtergelaten op het grasveld bij de rododendrons.

“De toegangsboog was rijk versierd met snijwerk, maar natuurlijk kon ik het niet heel goed bekijken, hoewel ik toen ik er onderdoor liep het idee kreeg van oude Fenicische versieringen en het viel me op dat het ernstig beschadigd en verweerd was. Bij de ingang kwamen nog meer fraai geklede mensjes me tegemoet en zo liepen we naar binnen, ik heel potsierlijk gekleed in sjofele negentiende-eeuwse kleren, met bloemenslingers om en omringd door een wervelende menigte prachtige,

zachtgekleurde gewaden en glanzende blanke armen en benen, vergezeld van een welluidend tumult van geschater en lachend gekir.

“De grote toegangspoort kwam uit op een evenredig grote, met bruin behang beklede zaal. Het plafond bevond zich in de schaduw en de ramen, deels van gekleurd glas voorzien en deels zonder glas, lieten gedempt licht binnen. De vloer bestond uit enorme blokken van een soort heel hard metaal, geen platen of tegels, maar blokken en was zo uitgesleten — naar mijn mening door het heen en weer lopen van ontelbare generaties — dat er in de meest belopen gedeelten diepe groeven in zaten. Dwars op de lengte van de zaal stonden talloze tafels, vervaardigd van gepolijste stenen platen, op een hoogte van ongeveer dertig centimeter van de vloer en daarop lagen grote hoeveelheden vruchten. Sommige herkende ik als uit de kluiten gewassen frambozen en sinaasappels, maar de meeste waren mij onbekend.

“Verspreid tussen de tafels lag een groot aantal kussens. Daarop namen mijn begeleiders plaats en gebaarden mij hetzelfde te doen. Met een aangenaam achterwege laten van plichtplegingen begonnen ze met hun handen de vruchten te eten en gooiden de schillen, stelen enzovoort in ronde openingen in de zijkant van de tafels. Ik zag er niet op tegen hun voorbeeld te volgen, want ik had honger en dorst. Tijdens het eten nam ik op mijn gemak de zaal op.

“Wat mij misschien het meest opviel was hoe vervallen het er allemaal uitzag. De gebrandschilderde ramen, die alleen maar meetkundige patronen vertoonden, waren op veel plaatsen gebroken en de gordijnen die daaronder hingen waren bedekt met een dikke laag stof. En mijn oog viel op de hoek van een tafel in mijn buurt, die afgebroken was. Toch maakte het geheel een weelderige en schilderachtige indruk. Er zaten misschien een paar honderd mensen in de zaal te eten en de meeste van hen, die zo dicht mogelijk bij mij waren gaan zitten, keken met hun oogjes over het fruit heen dat ze aan het eten waren, belangstellend naar me. Ze waren allemaal gekleed in hetzelfde zachte en toch sterke, zijdeachtige materiaal.

“Tussen twee haakjes, fruit was hun enige voedingsmiddel. Deze mensen, uit de verre toekomst aten strikt vegetarisch en in de tijd dat ik bij hen verbleef moest ik, ondanks dat ik af en toe naar vlees verlangde, ook alleen maar vruchten eten. Later ontdekte ik dat paarden, koeien, schapen en honden de Ichtyosaurus in het uitsterven gevolgd waren. Maar de vruchten waren overheerlijk, vooral één die al die tijd dat ik daar doorbracht beschikbaar was — een wat melige vrucht in een driekantige bolster — was bijzonder lekker en daar maakte ik mijn hoofdgerecht van. Aanvankelijk riepen al die onbekende vruchten en de eigenaardige bloemen die ik zag, vragen bij me op, maar later begon ik te begrijpen hoe belangrijk ze waren.

“Maar over mijn vruchtendieet ik zal jullie op het eind van het verhaal nog meer vertellen. Zodra mijn honger enigszins gestild was, besloot ik een vastberaden poging te doen om de taal van deze nieuwe mensjes van me te leren. Het was duidelijk dat dit het eerste was wat nu moest gebeuren. De vruchten leken een geschikte manier om mee te beginnen en terwijl ik er een omhoog hield begon ik met een reeks vragende geluiden en gebaren. Het kostte me heel veel moeite om mijn bedoeling over te brengen. Aanvankelijk ontmoetten mijn pogingen verbaasde blikken en onbedaarlijk gelach, maar opeens leek een wezentje met blonde haren mijn bedoeling te begrijpen en noemde een aantal keren achtereen een naam. Ze moesten de zaak uitgebreid bespreken en elkaar uitleggen en mijn eerste pogingen de verfijnde klanken van hun taal voort te brengen veroorzaakten een enorm plezier. Ik had echter het gevoel alsof ik een schoolmeester te midden van kinderen was en bleef volhouden en al gauw beschikte ik over minstens een tiental zelfstandige naamwoorden en daarna kwamen de aanwijzende voornaamwoorden aan de beurt en zelfs het werkwoord “eten.” Maar het verliep traag en de mensjes waren het al gauw moe en wilden van mijn gevraag af en daarom besloot ik, meer noodgedwongen, hen hun lessen in kleine porties op te dienen, als zij er aan toe waren. En dat waren kleine porties ontdekte ik al snel, want ik was nog nooit mensen tegengekomen die zo sloom en zo snel vermoeid waren.

“Al gauw ontdekte ik iets merkwaardigs bij mijn kleine gastheren, namelijk hun gebrek aan nieuwsgierigheid. Ze kwamen wel als kinderen met enthousiaste kreten van verbazing naar me toe, maar net als kinderen hielden ze al snel op met mij vragen te stellen en liepen dan weer weg op zoek naar een ander speeltje. Toen de maaltijd en mijn eerste stappen in het voeren van een gesprek afgelopen waren, merkte ik pas dat bijna iedereen die aanvankelijk om mij heen gezeten had, verdwenen was. Het is ook opmerkelijk hoe snel ikzelf deze mensjes geen aandacht meer schonk. Ik liep dus zodra mijn honger gestild was door de toegangspoort weer naar buiten, naar de door de zon

beschenen wereld. Onafgebroken kwam ik meer van deze toekomstmensen tegen, die dan op enige afstand achter mij aanliepen, over me babbelden en om me lachten en mij, na me toegelachen en op een vriendelijke manier naar me gebaard te hebben, aan mijn eigen bezigheden overlieten.

“Toen ik de grote zaal uitliep was de avondrust neergedaald over de wereld en het tafereel werd verlicht door de warme gloed van de ondergaande zon. In het begin waren alle dingen erg verwarrend. Alles was zo volmaakt anders dan in de wereld die ik gekend had — zelfs de bloemen. Het grote gebouw waaruit ik gekomen was lag op de helling van een breed rivierdal, maar de Theems was misschien wel twee kilometer opgeschoven vergeleken met zijn tegenwoordige bedding. Ik besloot naar de top van een heuvel te klimmen, ongeveer vier kilometer verderop, vanwaar af ik een wijder uitzicht kon hebben over die planeet van ons, in het jaar Achthonderdtweeduizendzevenhonderdeneen n. C. Want dat, moet ik even uitleggen, was de datum die de kleine tijdmetre van machine had aangegeven.

“Tijdens mijn wandeling keek ik uit naar elke indruk die mogelijk behulpzaam konden zijn bij het verklaren van de toestand van teloorgegangene pracht waarin ik de wereld had aangetroffen — want een vervallen boel was het. Een stukje de heuvel op lag bijvoorbeeld een enorme hoop granieten blokken, met elkaar verbonden door grote hoeveelheden aluminium, een uitgebreid labyrint van steile muren en over elkaar heengevallen steenhopen, te midden waarvan dichte struiken en heel mooie pagodeachtige planten — mogelijk brandnetels — maar met een prachtig gekleurde bruine rand langs de bladeren die niet meer prikten. Het waren duidelijk de restanten van een of ander reusachtig bouwwerk, maar waarom het ooit gebouwd was kon ik daar niet uit opmaken. Later zou ik op diezelfde plek iets merkwaardigs meemaken — de eerste aanduiding van een nog vreemdere ontdekking — maar daar zal ik het te zijner tijd nog over hebben.

“Toen ik vanaf een terras, waar ik even uitrustte, in het rond keek schoot me opeens iets te binnen en realiseerde ik me dat er geen kleine huizen te zien waren. Kennelijk waren de eengezinswoningen en zelfs de gezinnen verdwenen. Hier en daar stonden paleisachtige gebouwen tussen het groen, maar het alleenstaande huis en het plattelandshuisje, die zo kenmerkend zijn voor ons eigen Engelse landschap, waren weg.

“Communisme,” zei ik bij mijzelf.

“En onmiddellijk daarop schoot me een andere gedachte te binnen. Ik keek naar het half dozijn figuurtjes die mij volgden. Toen, in een flits, drong het tot me door dat ze allemaal dezelfde soort kleding droegen, hetzelfde haarloze gezicht hadden en hun benen dezelfde meisjesachtige rondingen vertoonden. Hij lijkt misschien vreemd dat me dat niet eerder opgevallen was. Maar alles was zo vreemd. Nu zag ik het heel duidelijk. Wat betreft hun kleding en alle verschillen in lichaamsbouw en gedrag, waardoor bij ons de geslachten zich van elkaar onderscheiden, waren deze mensen van de toekomst allemaal hetzelfde. En in mijn ogen leken de kinderen niets anders dan kleine uitvoeringen van hun ouders. Ik merkte ook dat de kinderen van die tijd uitermate vroegrijp waren, althans lichamelijk en ontdekte later overvloedig bewijsmateriaal voor mijn mening.

“Bij het gadeslaan van het gemak en de zekerheid waarmee deze mensen leefden, had ik het gevoel dat deze sterke gelijkenis van de geslachten eigenlijk wel te verwachten was, want de kracht van de man en de zwakte van de vrouw, de instelling van het gezin en de uiteenlopende bezigheden zijn slechts strijdlustige noodzakelijkheden van een tijdperk van lichamelijke kracht. Waar de bevolking in evenwicht en overvloedig is, wordt een hoog geboortecijfer voor de Staat eerder een kwaad dan een zegen. Waar geweld maar zelden voorkomt en de nakomelingen veilig zijn, bestaat geen noodzaak — er is dan geen enkele noodzaak — voor een doelmatig gezin en moet de specialisatie van de geslachten, met betrekking tot hun kinderen, verdwijnen. Ook in onze tijd zien wij daar al wat aanzetten toe en in deze toekomstige tijd was dat proces voltooid. Ik moet jullie erop wijzen dat dat toen mijn overwegingen waren. Later zou ik merken hoever dat van de werkelijkheid af stond.

“Terwijl ik over deze dingen mijmerde, werd mijn aandacht getrokken door een aardig gebouwtje, dat op een waterput onder een koepeltje leek. Ik bedacht terloops hoe gek het was dat er nog waterputten bestonden en nam de draad van mijn bespiegelingen weer op. Verder de heuvel op stonden geen grote gebouwen meer en omdat ik blijkbaar over wonderlijke wandelvermogens beschikte, had ik al gauw iedereen ver achter me gelaten en was ik voor het eerst weer alleen. Met een vreemd gevoel van vrijheid en avontuur klom ik verder omhoog naar de top.

“Daar vond ik een bank van geel metaal, dat ik niet kende, op sommige plaatsen aangetast door een soort rozeachtige roest en deels bedekt met zacht mos en de armleuningen waren gegoten en

bijgewerkt tot de vorm griffioenkoppen. Ik nam erop plaats en liet mijn blik over het wijde uitzicht gaan op onze oude wereld, terwijl de zon na die lange dag onderging. Het was het bekoorlijkste en mooiste uitzicht dat ik ooit had gehad. Even later was de zon onder de horizon gezakt en werd het Westen vlammend goud, beroerd door enkel horizontale paarse en karmijnrode strepen. Beneden lag het dal van de Theems waarin, als een streep glanzend staal, de rivier lag. Ik heb het al gehad over de grote paleizen die verspreid lagen tussen het afwisselende groen, sommige tot puin vervallen en andere nog steeds bewoond. Hier en daar rees in de verwilderde aardse tuin een wit of zilverachtig beeld op en op andere plaatsen was de scherpe verticale lijn te zien van een obelisk of een koepel. Er waren geen heggen, geen tekenen van eigendomsrechten, geen sporen van landbouw, kortom, de hele aarde was één grote tuin geworden.

“Terwijl ik zo zat te kijken, liet ik mijn verklaringen los op de dingen die ik gezien had en omdat het beeld die avond uit zichzelf vorm kreeg, was mijn uiteindelijke indruk ongeveer het volgende. (Later ontdekte ik dat dit maar de halve waarheid was — of alleen maar een glimp van één facet van de waarheid.)

“Ik had het idee dat ik toevallig op de in verval geraakte mensheid was gestuit. De roodachtige zonsondergang deed me denken aan de ondergang van de mensheid. Voor het eerst begon ik me te realiseren wat een opmerkelijk gevolg de maatschappelijke inspanningen hebben, die wij tegenwoordig verrichten. En toch is het, bij nader inzien, een heel logisch gevolg. Kracht is het gevolg van noodzaak; veiligheid beloont zwakheid. De werkzaamheden voor het verbeteren van de levensomstandigheden — het ware beschavingsproces dat het leven steeds zekerder maakt — waren geleidelijk tot een hoogtepunt opgevoerd. De vereende mensheid had de ene na de andere overwinning op de Natuur behaald. Dingen die nu nog alleen maar dromen zijn, waren ondernemingen geworden die doelbewust ter hand genomen en uitgevoerd waren. En de oogst was wat ik aanschouwde!

“Per slot van rekening verkeren de huidige gezondheidszorg en landbouw nog in een beginstadium. De wetenschap van onze tijd heeft maar klein gedeelte van het domein van de menselijke ziekten aangepakt, maar breidt toch haar werkzaamheden zeer gestaag en volhardend uit. Onze land- en tuinbouw roeien slechts hier en daar wat onkruid uit en veredelen misschien een tiental heilzame planten, terwijl ze het merendeel van de gewassen het zo mogelijk vinden van een evenwicht zelf maar uit laten vechten. Wij verbeteren geleidelijk onze lievelingsplanten en -dieren — en wat zijn dat er weinig — door middel van teeltkeuze, nu eens een betere perzik, dan weer een pitloze druif, een mooiere en grotere bloem of een geschikter veeras. Wij verbeteren die geleidelijk omdat onze idealen vaag en aarzelend zijn en onze kennis zeer beperkt is, omdat de Natuur in onze stuntelige handen ook bedeesd en traag is. Ooit zal dat allemaal beter georganiseerd zijn, steeds beter. Ondanks de draaikolken is dat de stroomrichting. De hele wereld zal dan intelligent, ontwikkeld en eendrachtig zijn. Alles zal steeds sneller gaan in de richting van de totale onderwerping van de Natuur. Ten slotte zullen we verstandig en zorgvuldig het evenwicht in het dieren- en plantenrijk herstellen, om te kunnen voldoen aan onze menselijke behoeften.

“Hier moest deze aanpassing volgens mij plaatsgevonden hebben en ook goed, voor altijd, in de Tijdsperiode die mijn machine doorkruist had. De lucht was vrij van muggen, de aarde van onkruid en schimmels; overal waren vruchten en prachtige bloemen en fladderden schitterende vlinders heen en weer. Het ideaal van preventieve geneeskunde was bereikt. Ziekten waren uitgeroeid. Tijdens mijn hele verblijf zag ik geen spoor van enige besmettelijke ziekte. En ik zal jullie later vertellen dat zelfs het proces van verrotting en verval sterk beïnvloed was door deze veranderingen.

“Ook op maatschappelijk gebied was er vooruitgang geboekt. Ik zag dat de mensheid in prachtige onderkomens verbleef, schitterend gekleed was en tot dan toe had ik hen niet aan het werk gezien. Er waren geen tekenen van onenigheid, noch op sociaal noch op economisch gebied. De winkel, advertentie, verkeer, al die bezigheden die de spil van onze wereld vormen, waren verdwenen. Het lag voor de hand dat ik op die goudverlichte avond het idee van het sociale paradijs zou omarmen. Het probleem van de bevolkingsgroei was opgelost, vermoedde ik, en de bevolking nam niet langer toe.

“Maar met die verandering van de gang van zaken gaat onvermijdelijk een aanpassing aan diezelfde verandering gepaard. Wat is — tenzij de biologische wetenschap op een groot aantal misvattingen berust — de oorzaak van de menselijke intelligentie en kracht? Ontbering en vrijheid: omstandigheden waarin de werkzame, krachtige en scherpzinnige mens overleeft en de zwakkere het onderspit delft; omstandigheden die een beloning toekennen aan trouwe verbondenheid van bekwame mensen, aan zelfbeheersing, geduld en besluitvaardigheid. En de instelling van het gezin en alle

emoties die zich daarin afspelen, de vurige jaloezie, de zorgzaamheid voor de kinderen en ouderlijke toewijding, dat vond allemaal zijn rechtvaardiging en steun in de gevaren die de jonge kinderen bedreigden. Maar wat zijn die dreigende gevaren? Er is een beweging in opkomst en die zal steeds groter worden, tegen jaloezie in het huwelijk, tegen een te sterke nadruk op het moederschap, tegen allerlei soorten hartstocht, die tegenwoordig onnodig zijn en het ons ongemakkelijk maken, overblijfselen uit een primitieve tijd, wanklanken in een verfijnd en aangenaam leven.

“Ik dacht aan de lichamelijke broosheid van deze mensen, hun gebrek aan intelligentie en die vele grote ruïnes en dat versterkte mijn geloof in een volmaakte onderwerping van de Natuur. Want na strijd komt Rust. De mensheid was krachtig geweest, vol energie en intelligent en had heel haar overvloedige vitaliteit gebruikt om de omstandigheden te veranderen, waaronder zij leefde. En nu kwam de reactie van die veranderde omstandigheden.

“Onder de nieuwe omstandigheden van volmaakt gemak en veiligheid, zou de rusteloze energie, dat bij ons kracht is, zwakheid worden. Ook in onze eigen tijd zijn bepaalde neigingen en verlangens, die ooit noodzakelijk waren om te overleven, een voortdurende bron van mislukkingen. Lichamelijke moed en strijdlustigheid zijn voor een beschaafde mens van weinig nut — kunnen zelfs een belemmering betekenen. En in een toestand van lichamen evenwicht en veiligheid, zou kracht, zowel intellectueel als lichamen, misplaatst zijn. Al talloze jaren, bedacht ik, was er geen gevaar voor oorlog of individueel geweld geweest, geen gevaar voor wilde dieren, geen slopende ziekte die een goede weerstand vereiste, geen behoefte aan inspanningen. Tegen een zodanig leven zijn wat wij de zwakken zouden noemen evenzeer opgewassen als de sterken, ze zijn dan niet meer zwak. Zij zijn zelfs beter toegerust, want de sterken zouden zichzelf opvreten omdat hun energie geen uitlaatklep meer heeft. De uitzonderlijke pracht van de gebouwen die ik zag, was zonder twijfel het resultaat van de, nu doelloze, energie van de mensheid, voordat zij zich neervlijde in de volmaakte aanpassing aan de omstandigheden waarin zij nu leefde — dit was de bloeitijd van die totale onderwerping, waarmee de laatste grote vrede begon. Dat is in veilige tijden altijd het lot geweest van energie. Zij richt zich eerst op kunst en erotiek en dan komen verveling en verval.

“Zelfs de artistieke aandrang zou ten slotte wegsterven — en was dat al bijna in de Tijd die ik nu aanschouwde. Zichzelf met bloemen versieren, dansen en zingen in het zonlicht: dat was het enige dat er nog overgebleven was van hun kunstzinnigheid en niets anders. En zelfs dat zou uiteindelijk eindigen in een zelfgenoegzaam nietsdoen. Wij worden scherp gehouden op de slijpsteen van pijn en noodwendigheid en ik had het gevoel dat hier die gehate slijpsteen eindelijk gebroken was!

“En zo stond ik daar in de vallende schemering en dacht dat ik met deze eenvoudige verklaring het geheim van deze wereld doorgrond had — het hele geheim van deze bevallige mensen doorzien had. Mogelijk waren de maatregelen die ze getroffen hadden tegen de bevolkingsgroei te doeltreffend geweest en was hun aantal eerder afgenomen dan in stand gehouden. Dat zou de reden kunnen zijn voor de verlaten ruïnes. Mijn verklaring was heel eenvoudig en aannemelijk — zoals alle onjuiste theorieën!

V

“Terwijl ik daar stond te mijmeren over deze te volmaakte overwinning van de mens, verscheen, vanuit een overvloeïend zilverachtig licht in het Noordoosten, de maan, geel en half vol. De levendige figuurtjes beneden mij bewogen niet meer, geluidloos zweefde een uil voorbij en de kilte van de nacht deed mij huiveren. Ik besloot weer naar beneden te gaan en te zien waar ik kon slapen.

“Ik zocht het gebouw dat ik kende. Toen dwaalde mijn blik over het beeld van de Witte Sfinx op het bronzen voetstuk, dat zich duidelijker onderscheidde nu het licht van de maan helderder werd. Ik kon de zilveren berk zien die er naast stond. Daar was de wirwar van de rododendronstruiken, zwart in het bleke licht en daar was het grasveldje. Ik keek opnieuw naar het grasveldje. Een vreemde twijfel temperde mijn zelfgenoegzaamheid. “Nee,” zei ik kordaat tegen mijzelf, “dat was het grasveld niet.”

“Maar het was het *wel*. Want het witte verweerde gezicht van de sfinx was daarop gericht. Kunnen jullie je voorstellen wat ik voelde toen dat tot me doordrong? Maar dat kunnen jullie niet. De Tijdmachine was verdwenen!

“Als een zweepslag in mijn gezicht daagde opeens de mogelijkheid dat ik mijn eigen tijd zou verliezen, dat ik hulpeloos achter zou blijven in deze vreemde nieuwe wereld. Alleen al de gedachte

eraan voelde ik in mijn hele lichaam. Ik had het gevoel dat het me naar de keel vloog en mijn adem tegenhield. Even later was ik radeloos van angst en rende met grote stappen en sprongen de helling af. Eén keer viel ik languit voorover en schramde mijn gezicht. Ik verloor geen tijd met het stelpen van de bloeding, maar sprong op en rende verder, terwijl warme druppels langs mijn gezicht naar mijn wang en kin sijpelden. Tijdens het rennen zei ik steeds tegen mezelf: “Ze hebben het een stukje verschoven, onder de struiken geduwd, uit de weg.” Toch rende ik uit alle macht door. Met de zekerheid waarmee hevige angst soms gepaard gaat, wist ik de hele tijd instinctief dat op die manier jezelf geruststellen onzinnig is en dat de machine weggehaald en buiten mijn bereik was. Mij ademen werd pijnlijk. Ik denk dat ik de hele afstand van drie kilometer, van de heuveltop tot het grasveldje, in tien minuten afgelegd heb. En ik ben geen jonge man. Tijdens het rennen vervloekte ik hardop mijn dwaze vertrouwen om de machine zomaar achter te laten, en daarmee verknoeide ik kostbare adem. Ik riep luidkeels en niemand antwoordde. In die maanovergoten wereld leek geen levend wezen zich te verroeren.

“Toen ik het grasveld bereikte werd mijn ergste angsten bewaarheid. Geen spoor van de machine. Ik voelde mijn knieën knikken en de kou sloeg mij om het hart, toen ik de lege ruimte tussen de donkere wirwar van struiken zag. Over mijn toeren rende ik er omheen, alsof dat ding in een hoekje verstopt kon zijn en bleef opeens stilstaan, met mijn handen in mijn haar. Op zijn bronzen voetstuk torende boven me de sfinx uit, wit, glanzend en verweerd in het licht van de opkomende maan. Hij leek spottend te glimlachen om mijn wanhoop.

“Ik zou me hebben kunnen troosten door mezelf wijs te maken dat de mensjes het apparaat voor mij ergens opgeborgen hadden, als ik niet zeker had geweten dat zij daar lichamelijk en verstandelijk niet toe in staat waren. Wat me zo wanhopig maakte, was het gevoel van een of andere tot nu toe onvermoede kracht, die ervoor gezorgd had dat mijn uitvinding verdwenen was. Toch was ik van één ding zeker: tenzij een ander tijdperk precies dezelfde machine voortgebracht had, kon hij niet in de tijd verplaatst zijn. De bevestiging van de hendels — ik zal jullie dat straks laten zien — voorkwam dat iemand met de machine ging knoeien als ze verwijderd waren. Het ding was verplaatst en verstopt, maar alleen ruimtelijk. Maar dan nog, waar kon hij zijn?

“Ik denk dat ik een aanval van razernij moet hebben gehad. Ik herinner me dat ik als een bezetene om de sfinx heen en weer, tussen de door de maan verlichte struiken door, rende en een wit dier liet schrikken dat ik, in het schemerige licht, voor een klein hert hield. Ik herinner me ook dat ik later op die avond met mijn gebalde vuisten op de struiken beukte totdat mijn knokkels, door de gebroken takken, openlagen en bloedden. Daarna liep ik snikkend en tierend van ellende naar het grote stenen gebouw. De enorme zaal was donker, stil en verlaten. Ik gleed uit over de oneffen vloer, viel over een malachieten tafel heen en brak bijna mijn enkel. Ik stak een lucifer aan en liep tussen de stoffige gordijnen door, waarover ik jullie al wat verteld heb.

“Daar vond ik een tweede grote zaal, ook voorzien van kussens waarop een stuk of tien mensjes lagen te slapen. Ongetwijfeld vonden zij mijn opnieuw verschijnen vreemd, iemand die opeens met onverstaanbare geluiden en een spetterende en flakkerende lucifer opdook in de vreedzame duisternis. Want lucifers kenden ze niet meer. “Waar is mijn Tijdmachine?” stak ik van wal, krijsend als een woedend kind, terwijl ik ze vastgreep en door elkaar schudde. Het moet op hen een hele rare indruk gemaakt hebben. Sommigen lachten, maar de meesten keken zeer angstig. Toen ik ze zo om mij heen zag staan, schoot het door me heen dat wat ik deed, namelijk proberen het gevoel van angst te doen herleven, onder deze omstandigheden het domste was wat ik kon doen. Want gezien hun gedrag overdag, had ik gedacht ik dat angst vergeten moest zijn.

“Meteen doofde ik de lucifer, liep onderweg een van die wezens omver en strompelde weer dwars door de grote eetzaal naar buiten, het maanlicht in. Ik hoorde kreten van angst en hun voetjes alle kanten uit rennen en struikelen. Ik herinner me niet meer alles wat ik deed terwijl de maan langs het uitspansel omhoog kroop. Ik denk dat het vooral het onverwachte van mijn verlies was dat me tot razernij had gebracht. Reddeloos voelde ik me afgesneden van mijn soortgenoten — een vreemd dier in een onbekende wereld. Ik moet razend en tierend op en neer gelopen en God en het Lot aangeroepen hebben. Er staat me nog iets bij van een vreselijke vermoedheid, terwijl die lange wanhopige nacht langzaam voortkroop; dat ik op de ene na de andere onmogelijke plek ging zoeken; tastend mijn weg zocht tussen de door de maan verlichte ruïnes en in de donkere schaduwen aangeraakt werd door vreemde wezens en tot slot dat ik in de buurt van de sfinx op de grond lag en van pure ellende huilde. Er restte mij nog alleen maar kommer en kwel. Daarna viel ik in slaap en toen

ik wakker werd was het klaarlichte dag en op de grond, binnen handbereik, hupten een paar mussen om mij heen.

“Ik ging overeind zitten in de frisse morgenlucht en probeerde me te herinneren hoe ik daar terecht was gekomen en waarom ik mij zo vreselijk verlaten en wanhopig voelde. Opeens werd het me weer helemaal duidelijk. In het heldere volle daglicht kon ik mijn toestand eerlijk onder ogen zien. Ik zag de vreselijke dwaasheid in van mij aanval van razernij van de afgelopen nacht en kon weer met mezelf overleggen. “Stel je het allerergste voor,” zei ik. “Stel dat de machine echt weg is — misschien vernietigd. Dan dien ik mij kalm en geduldig te gedragen, dan moet ik mij verdiepen in de gewoonten van de mensen, een duidelijk beeld krijgen van wat ik verloren heb en van de manieren om aan materialen en gereedschappen te komen, zodat ik uiteindelijk misschien een nieuwe machine kan bouwen.” Dat zou dan misschien mijn enige hoop zijn, maar beter dan wanhoop. En alles bij elkaar was het een prachtige en merkwaardige wereld.

“Maar waarschijnlijk was de machine alleen maar weggehaald. Maar ook dan moest ik kalm en geduldig zijn, de plek zoeken waar hij verstopt was en mij er dan met geweld of door een list weer meester van maken. Ik krabbelde overeind, keek om me heen en vroeg me af waar ik kon baden. Ik voelde me moe, stijf en vuil van de reis. De frisheid van de morgen deed me verlangen naar eenzelfde frisheid voor mijzelf. Mijn emoties waren tot rust gekomen. Nu ik weer mijn normale bezigheden hernam, merkte ik dat ik met verbazing terugdacht aan mijn vreselijke opwinding van de afgelopen nacht. Zorgvuldig onderzocht ik het gebied rond het grasveldje. Ik verspilde enige tijd aan het vergeefs stellen van vragen — die ik zo goed mogelijk overbracht —, aan van die voorbijkomende mensjes. Geen een begreep mijn gebaren. Sommige keken me gewoon onverstoorbaar aan, andere dachten dat het een grap was en lachten me uit. Het kostte me de grootste moeite om met mijn handen van hun vrolijke lachende gezichtjes af te blijven. Het was een dwaze verzoeking, maar de duivel, wakker gemaakt door angst en blinde woede, was moeilijk te bedwingen en er nog steeds op gebrand misbruik te maken van mijn verbijstering. Het grasveld gaf een betere raad. Ik ontdekte er een verdiept spoor in, ongeveer halverwege tussen het voetstuk van de sfinx en de afdrukken van mijn voeten op de plek waar ik na mijn aankomst geworsteld had met de omgevallen machine. Er waren nog andere tekenen die erop wezen dat hij weggehaald was: merkwaardige kleine voetafdrukken zoals ik me zou voorstellen dat ze door een luiaard gemaakt worden. Dat bracht mij ertoe nader aandacht te besteden aan het voetstuk. Het was, zoals ik volgens mij al verteld heb, van brons. Het was niet gewoon een blok, maar aan beide kanten uitgebreid versierd met panelen in brede lijsten. Ik klopte erop. Het voetstuk was hol. Toen ik de panelen zorgvuldig bekeek zag ik dat er ruimte zat tussen lijst en paneel. Er waren geen knoppen of sleutelgaten, maar als het deuren waren, dacht ik, werden de panelen mogelijk van binnenuit geopend. Eén ding was me heel duidelijk. Het kostte niet veel geestelijke inspanning om daaruit af te leiden dat mijn Tijdmachine zich in dat voetstuk bevond. Maar hoe hij daar in gekomen was, was een andere vraag.

“Tussen de struiken en onder een paar met bloesem overdekte appelbomen door zag ik de hoofden van twee in het oranje geklede mensen naar me toe komen. Glimlachend wenkte ik hen. Ze kwamen bij me aan en toen probeerde ik, wijzend naar het bronzen voetstuk, hen duidelijk te maken dat ik het open wilde maken. Maar meteen dat ik er naar wees, gedroegen ze zich zeer merkwaardig. Ik weet niet hoe ik jullie hun gezichtsuitdrukking moet beschrijven. Stel dat je een vreselijke onfatsoenlijk gebaar zou maken naar een keurige dame — dan zou ze zo kijken. Ze liepen weg alsof ze uitermate beledigd waren. Ik probeerde het nog eens bij een vriendelijk kijkende jongeman in het wit, maar met precies hetzelfde resultaat. Op een of andere manier zorgde zijn gedrag ervoor dat ik me voor mijzelf schaamde. Maar, zoals jullie weten, wilde ik mijn Tijdmachine terug en probeerde het opnieuw bij hem. Toen hij zich net als de anderen omdraaide en wegliep werd ik overmand door een driftbui. In drie stappen had ik hem ingehaald, greep hem bij vast bij het losse gedeelte van zijn gewaad rond zijn nek en begon hem naar de sfinx te slepen. Toen zag ik pas het afgrijzen en de walging op zijn gezicht en liet hem meteen los.

“Maar ik gaf me nog niet gewonnen. Met mijn vuist beukte ik op de bronzen panelen en dacht daarbinnen iets te horen bewegen — duidelijker gezegd, ik dacht dat ik iets hoorde dat op gegriinnik leek — maar ik moet me vergist hebben. Daarna haalde ik bij de rivier een grote steen en hamerde erop totdat ik een krul van de versiering had platgeslagen en het kopergroen in poederachtige vlokken naar beneden viel. De broze mensjes moeten mij wel een kilometer in de omtrek in razende aanvallen hebben kunnen horen beuken, maar ze reageerden er niet op. Ik zag een groepje van hen op de helling

dat mij heimelijk in de gaten hield. Ten slotte ging ik verhit en vermoeid zitten om de plek te bewaken. Maar ik was te rusteloos om dat lang te doen en ben ook te westers om lang waakzaam te blijven. Jarenlang kon ik me bezighouden met een enkel probleem, maar vierentwintig uur werkeloos toezien — dat is een andere zaak.

“Na enige tijd stond ik weer op en begon doelloos, door de struiken heen, naar de heuvel te lopen. “Geduld,” zei ik tegen mezelf. “Als je je machine terug wil krijgen moet je die sfinx met rust laten. Als het hun bedoeling is je machine weg te halen, heeft het weinig zin hun bronzen panelen te vernielen en als dat niet zo is, zal je hem meteen terugkrijgen als je erom vraagt. Je schiet er niets mee op om tussen al die onbekende raadselachtige dingen te blijven zitten. Daar staar je je alleen maar blind op. Zie deze wereld onder ogen. Verdiep je in haar doen en laten, bestudeer haar en pas op niet te haastig conclusies te trekken over haar bedoelingen. Uiteindelijk zal je op alles een antwoord krijgen.” Opeens besepte ik het gemakkelijke van de situatie, de gedachte aan de jaren van studie en gezwoeg om in een toekomstige tijd door te dringen en nu mijn angstige bezetenheid om er weer uit te komen. Voor mijzelf had ik de meest ingewikkelde en hopeloze valkuil geconstrueerd die ooit door iemand bedacht was. Ik kon er niets aan doen. Ik schaterde het uit.

“Ik liep door het grote paleis en had het gevoel dat de mensjes me uit de weg gingen. Misschien was het verbeelding, maar het zou misschien iets te maken kunnen hebben met mijn gehamer op de bronzen deuren. Ik was er vrij zeker van dat ze me vermeden. Maar ik lette er angstvallig op niet te laten zien dat het me stoorde en hen nergens mee lastig te vallen en in de loop van een dag of twee ging alles weer op de oude voet door. In de taal maakte ik zoveel mogelijk vorderingen en daarnaast zette ik mijn verkenningen in de omgeving voort. Of ik zag iets subtiels over het hoofd, of hun taal was uitermate eenvoudig — vrijwel uitsluitend samengesteld uit eenduidige zelfstandige naamwoorden en werkwoorden. Er leken weinig of geen abstracte begrippen te bestaan en er werd weinig gebruik gemaakt van beeldspraak. Hun zinnen waren doorgaans eenvoudig en bestonden uit twee woorden en het lukte me alleen de allereenvoudigste meningen over te brengen. Ik besloot de gedachte aan mijn Tijdmachine en het mysterie van de bronzen deuren onder de sfinx zoveel mogelijk weg te stoppen in een achterkamertje van mijn geheugen, totdat mijn toegenomen kennis mij op een natuurlijke manier daar weer naar terug zou brengen. Toch kluisterde een bepaald gevoel, zoals jullie misschien zullen begrijpen, mij aan een cirkel met een omtrek van een paar kilometer rond mijn punt van aankomst.

“Voor zover ik kon zien vertoonde de hele wereld eenzelfde uitbundige weelderigheid als het dal van de Theems. Vanaf elke heuvel die ik beklom zag ik dezelfde overvloed aan prachtige gebouwen, in een eindeloze afwisseling van materiaal en bouwstijl, dezelfde groeperingen van groenblijvende bomen en struiken en dezelfde boomvarens en met bloesem overladen bomen. Hier en daar glansden waterplassen als zilver en daar voorbij verhief het land zich in blauwe golvende heuvels, die vervaagden in de heldere lucht. Een merkwaardig verschijnsel dat weldra mijn aandacht trok was de aanwezigheid van een soort ronde putten, waarvan volgens mij sommige heel diep waren. Eén bevond zich naast het pad de heuvel op, dat ik gevolgd had tijdens mijn eerste wandeling. Net als de andere was deze bekleed met merkwaardig bewerkte bronzen platen en werd door een koepeltje beschermt tegen de regen. Als ik naast deze putten gezeten in de duistere schacht naar beneden keek, zag ik geen water glanzen en ook geen enkele weerkaatsing als ik een lucifer aanstak. Maar in alle putten hoorde ik wel een bepaald geluid: een plof—plof—plof, als het gestamp van een grote machine en aan het flakkeren van mijn lucifers merkte ik dat er een onafgebroken luchtstroom de schachten ingezogen werd. In een daarvan gooide ik een papiersnipper en in plaats van langzaam naar beneden te dwarrelen, werd die meteen opgeslokt en verdween pijlsnel uit het zicht.

“Na enige tijd legde ik ook een verband tussen deze putten en hoge torens die hier en daar op de hellingen oprezen, want daarboven was vaak precies dezelfde luchtrilling te zien die ook waar te nemen is op een warme dag boven het door de zon verzengde strand. Door die dingen met elkaar te verbinden, kreeg ik een sterk vermoeden van de aanwezigheid van een uitgebreid ondergronds ventilatiesysteem, waarvan ik me de werkelijke betekenis moeilijk kon voorstellen. Aanvankelijk dacht ik dat het te maken zou kunnen hebben met het rioolsysteem van deze mensen. Dat was een voor de hand liggende maar volstrekt onjuiste conclusie.

“En hier moet ik toegeven dat ik tijdens mijn verblijf in deze werkelijke toekomst maar heel weinig te weten kwam over riolen, zinkputten, afvoermogelijkheden en dergelijke voorzieningen. In sommige van die schetsen van Utopia's en toekomstige tijden die ik gelezen heb, staat een grote hoeveelheid

details over bouwen, sociale instellingen, enzovoort. Maar terwijl dergelijke details heel eenvoudig te verkrijgen zijn als de hele wereld in iemands fantasie bestaat, zijn ze volledig ontoegankelijk voor een echte reiziger te midden van de werkelijke dingen die ik daar aantrof. Stel je voor met wat voor verhaal over Londen een neger, kersvers uit Centraal-Afrika, naar zijn stam zou terugkeren! Wat zou hij afweten van spoorwegmaatschappijen, sociale bewegingen, telefonie en telegrafie, van Van Gend & Loos, de posterijen en dergelijke? En toch zouden wij hem deze dingen heel graag willen uitleggen! En dan nog, hoeveel van wat hij te weten komt zou hij zijn vriend, die niet gereisd heeft, duidelijk kunnen maken of doen laten geloven? En bedenk dan hoe smal de kloof is tussen een neger en een blanke, en hoe enorm die tussen mijzelf en deze mensen uit het Gouden Tijdperk! Ik was me bewust van veel dat onzichtbaar was, maar toch bijdroeg aan mijn gevoel van welbehagen, maar ik ben bang dat ik jullie, behalve een algemene indruk van een geautomatiseerde organisatie, maar weinig kan vertellen over de verschillen.

“Wat betreft de laatste rustplaats, bijvoorbeeld, zag ik geen teken van crematoria of iets dat wees op graven. Maar ik bedacht dat er mogelijk, ergens buiten het bereik van mijn ontdekkingstochten, wel begraafplaatsen (of crematoria) waren. Ook dat was een vraag die ik mijzelf welbewust stelde, maar mijn nieuwsgierigheid dienaangaande leverde aanvankelijk helemaal niets op. Het was een raadsel voor me en gaf aanleiding tot een andere bevinding, die mij voor een nog groter raadsel stelde: dat er geen oude en gebrekkige mensen waren.

“Ik moet toegeven dat mijn voldoening over mijn eerste theorieën over een geautomatiseerde beschaving en een decadente mensheid, niet van lange duur was. Toch kon ik geen andere bedenken. Laat ik jullie mijn problemen uiteenzetten. De verschillende grote paleizen die ik bekeken had waren alleen maar woonverblijven, eetzalen en slaapgelegenheden. Ik kon geen machines vinden, geen enkel soort gereedschap. En toch waren deze mensen gekleed in mooie stoffen die van tijd tot tijd vernieuwd moesten worden en hoewel hun sandalen niet versierd waren, bestonden ze toch uit een ingewikkeld soort metaalwerk. Op een of andere manier moesten die dingen toch ergens vervaardigd zijn. En die mensjes vertoonden geen spoor van enige creativiteit. Er waren geen winkels, geen werkplaatsen en niets wees erop dat er dingen door hen van elders ingevoerd werden. Ze brachten al hun tijd door met rustig spelen, baden in de rivier, op een half speelse manier elkaar liefkozen, vruchten eten en slapen. Ik begreep niet hoe alles in gang gehouden werd.

“En dan weer over de Tijdmachine: iets, ik wist niet wat, had hem neergezet in het holle voetstuk van de Witte Sfinx. Waarom? Al sloeg je me dood, ik kon niets bedenken. En dan die waterloze putten, die glanzende torens. Ik had het gevoel dat ik iets heel belangrijks over het hoofd zag. Ik voelde...hoe moet ik het zeggen? Stel dat je een inscriptie zou vinden, met hier en daar zinnen in uitstekend Engels en daartussen andere met woorden en zelfs letters die je volmaakt onbekend waren? Welnu, dat was hoe op de derde dag van mijn bezoek de wereld van Achthonderdtweeduizendzevenhonderdeneen zich aan mij voordeed!

“Maar op die dag sloot ik ook met een van hen vriendschap — een soort vriendschap. Het gebeurde toen ik naar een paar van die mensjes keek die aan het baden waren in een ondiepe plek in de rivier. Een van hen kreeg kramp en begon stroomafwaarts te drijven. De rivier zelf stroomde vrij snel, maar de stroom was zelfs voor een matige zwemmer niet te sterk. Het kan jullie een idee geven van een merkwaardige tekortkoming bij deze wezens, als ik je vertel dat geen van hen ook maar de geringste poging ondernam om het zwakke kreetjes slakende wezentje, dat voor hun ogen aan het verdrinken was, te redden. Toen dat tot me doordrong ontdeed ik me in allerijl van mijn kleren, waadde een stukje stroomafwaarts de rivier in, greep de arme dreumes en bracht haar in veiligheid op de oever. Een beetje wrijven van haar armen en benen bracht haar al gauw weer bij bewustzijn en ik proefde de voldoening te zien dat ze, voor ik weer wegliep, weer in orde was. Ik had zo'n lage dunk gekregen van haar soort, dat ik geen enkele dankbaarheid van haar verwachtte. Maar daarin vergiste ik me.

Dat gebeurde 's ochtends. In de middag kwam ik mijn kleine vrouw, wat ik aannam dat het was, weer tegen toen ik na een verkenningstocht naar de bekende plek terugkeerde. Ze begroette me met kreten van verrukking en onthaalde me op een grote bloemenslinger — duidelijk voor mij, en alleen voor mij gemaakt. Het ding riep van alles in mij op. Het is heel goed mogelijk dat ik mij toch eenzaam had gevoeld. In ieder geval deed ik mijn best te laten zien dat ik het geschenk op prijs stelde. Al snel zaten we samen in een preeel verwickeld in een gesprek, dat hoofdzakelijk uit glimlachen bestond. De vriendelijkheid van het wezentje ontroerde me op precies dezelfde manier als een kind dat zou hebben gedaan. We gaven elkaar bloemen en zij kuste mijn hand. Ik deed hetzelfde op die van haar. Daarna

probeerde ik wat te zeggen en ontdekte dat ze Weena heette wat, hoewel ik niet wist wat het betekende, op een of andere manier een heel toepasselijke naam leek. Dat was het begin van een merkwaardige vriendschap die een week duurde en eindigde... dat zal ik jullie straks vertellen!

“Ze was net een kind en wilde steeds bij me zijn. Overal probeerde ze me te volgen en bij mijn volgende tocht in de omgeving ging het mij aan het hart dat ik haar op gegeven moment zo afgemat had, dat ik haar ten slotte achter moest laten en zij mij klagelijk nariiep. Maar de problemen van deze wereld moesten overwonnen worden. Ik was, zei ik bij mijzelf, niet de toekomst in gegaan om een miniatuurscharreltje te beginnen. Haar verdriet als ik haar achterliet was niettemin heel groot, haar protesten als ik wegging soms uitzinnig en ik denk dat ik alles bij elkaar van haar toewijding evenveel last als gemak had. Toch was ze op een of andere manier een grote troost voor me. Ik had het gevoel dat de reden dat ze zich aan mij vastklampte, niet meer dan kinderlijke genegenheid was. Pas toen het te laat was, werd me duidelijk wat ik telkens bij haar had aangericht als ik haar achterliet. Ook pas toen het te laat was besepte ik duidelijk wat ze voor me betekende. Want door alleen maar dol op mij te lijken en mij op haar onbeholpen en armzalige manier te tonen dat ze om me gaf, gaf dit popperige wezen mij, telkens als ik weer terugkeerde naar de omgeving van de Witte Sfinx, bijna het gevoel dat ik thuiskwam en keek ik uit naar haar tengere wit-met-gouden figuurtje, zodra ik over de heuveltop kwam.

“Door haar kwam ik ook te weten dat angst de wereld nog niet uit was. Bij daglicht vertoonde ze geen enkele angst en had ze om volstrekt onbegrijpelijke redenen vertrouwen in me. Zo maakte ik een keer in een gekke bui dreigende grimassen naar haar, maar daar moest ze alleen maar om lachen. Maar ze was bang voor het donker, bang voor schaduwen, bang voor alles dat zwart was. Donkere dingen waren het enige dat haar angst aanjoeg. Het was een buitengewoon hevige gemoedsaandoening en zette me aan het denken en onderzoeken. Toen ontdekte ik onder andere dat deze mensjes zich na het vallen van de duisternis verzamelden in de grote huizen en in groepen sliepen. Zonder licht bij hen binnenlopen bracht bij hen een hevig tumult en angst teweeg. Na het vallen van de avond trof ik er nooit een buitenshuis aan en binnenshuis niet een die alleen sliep. Maar toch was ik nog steeds zo dom dat ik geen les trok uit die angst en ondanks dat het Weena verdriet deed stond ik erop me een eind weg van die slapende drommen te ruste te begeven.

“Ze maakte zich daar vreselijk zorgen over, maar ten slotte zegevierde haar vreemde genegenheid voor mij en sliep ze vier of vijf van de nachten dat wij elkaar kenden, waaronder de laatste, met haar hoofd op mijn arm gevleid. Maar als ik het over haar heb, raak ik de draad van mijn verhaal kwijt. Het moet in de nacht voor ik haar redde geweest zijn dat ik rond zonsopgang wakker werd. Ik was rusteloos geweest en had zeer onaangenaam gedroomd dat ik verdrongen was en zeeanemonen met hun zachte tentakels over mijn gezicht tastten. Ik schrok wakker, met het vreemde waanidee dat dat er net een grijsachtig dier de kamer uit gesneld was. Ik probeerde weer te gaan slapen, maar voelde me rusteloos en akelig. Het was dat schemerige, grijze uur waarop van allerlei wezens uit de duisternis opduiken, als alles kleurloos en scherp omljnd en toch onwerkelijk is. Ik stond op en liep naar beneden naar de grote zaal en van daar naar het grote stenen terras voor het paleis. Ik bedacht dat ik maar van de nood een deugd moest maken en de zon zien opkomen.

“De maan naderde de kim en haar wegstervende licht en de bleke ochtendschemering vermengden zich tot een spookachtig halfduister. De struiken waren inktzwart, de grond sombergrijs en de lucht kleurloos en vreugdeloos. Boven aan de heuvel dacht ik spookgedaanten te ontwaren. Terwijl ik de heuvel afspeurde zag ik daar meerdere malen witte figuurtjes. Twee keer verbeelde ik me dat ik een wit, aapachtig schepsel in zijn eentje ijlings de heuvel op zag rennen en een keer zag ik in de buurt van de ruïnes een drietal dat een of ander donker ding droeg. Ze bewogen zich haastig. Ik zag niet wat er verder met hen gebeurde. Het leek alsof ze tussen de struiken verdwenen. Jullie moeten begrijpen dat in het ochtendgloren alles nog onduidelijk was. Ik voelde die kille, onzekere, vroege ochtendstemming, die jullie misschien ook wel kennen. Ik vertrouwde mijn ogen niet.

“Toen in het Oosten de lucht helderder werd, het daglicht verscheen en de wereld weer in haar levendige kleuren zette, tuurde ik scherp het landschap af. Maar ik zag geen spoor van mijn witte figuurtjes. Ze waren gewoon teweeggebracht door het halfduister. “Het moeten geestverschijningen geweest zijn,” zei ik, “ik vraag me af uit welke tijd ze dateren.” Want er kwam een eigenaardige uitspraak van Grant Allen ⁴ in mij op en ik moest daar om lachen. Als elke generatie sterft en geesten achterlaat, beweerde hij, zal de wereld er ten slotte van wemelen. Volgens die theorie zouden ze dus in Achthonderdtweeduizendzevenhonderdeneen jaar ontelbaar geworden zijn en was het dus niet

verwonderlijk er vier tegelijk te zien. Maar de grap was onbevredigend en ik moest de hele morgen aan die gedaanten denken, totdat de redding van Weena het uit mijn hoofd verjoeg. Op een of andere onbestemde manier bracht ik ze in verband met het witte dier dat ik had laten schrikken tijdens mijn eerste uitzinnige zoektocht naar de Tijdmachine. Maar Weena was een aangename vervanging. Toch zouden ze weldra en op een veel rampzaligere manier bezit van mijn gedachten nemen.

“Ik denk dat ik al verteld heb hoe veel warmer het weer van dit Gouden Tijdperk was, dan dat van ons. Ik kan dat niet verklaren. Misschien was de zon warmer, of stond de aarde dichterbij de zon. Doorgaans wordt aangenomen dat de zon in de toekomst langzaam maar zeker af zal koelen. Maar mensen die niet bekend zijn met dat soort ideeën, zoals die van Darwin junior, vergeten dat de planeten uiteindelijk een voor een terug moeten vallen in de massa waaruit ze ontstaan zijn. Als deze catastrofes plaats zullen vinden, zal de zon met hernieuwde kracht gaan branden en het is best mogelijk dat een van de binnenplaneten dit lot ondergaan had. Hoe dan ook, het blijft een feit dat de zon veel warmer was dan wij kennen.

“Welnu, op een hele warme ochtend — mijn vierde denk ik — toen ik in een enorme ruïne, in de buurt van het grote gebouw waar ik sliep en at, beschutting zocht tegen de hitte en het felle licht, gebeurde er iets vreemds. Klauterend over die bergen metselwerk, stuitte ik op een smalle zuilengalerij waarvan de ramen aan begin en eind geblokkeerd waren door enorme bergen neergevallen stenen. Vergeleken met het felle licht buiten, leek het me aanvankelijk ondoordringbaar donker. Op de tast liep ik naar binnen, maar door de overgang van licht naar donker was het alsof er gekleurde vlekken voor me uit dreven. Opeens bleef ik aan de grond genageld staan. Een paar ogen die door het weerkaatste licht van buiten oplichtten, staarden me vanuit de duisternis aan.

“De oude instinctieve angst voor wilde dieren greep me naar de strot. Ik balde mijn vuisten en keek strak naar de lichtgevende oogbollen. Ik durfde me niet om te draaien. Toen moest ik denken aan de absolute veiligheid waarin deze mensheid ogenschijnlijk leefde. Maar meteen herinnerde me ook die merkwaardige angst voor het donker. Ik overwon enigszins mijn angst, deed een stap naar voren en riep iets. Ik moet toegeven dat mijn stem schor was en onbeheerst. Ik stak mijn hand uit en raakte iets zachts aan. Opeens doken de ogen zijwaarts en stooft er iets wits langs me heen. Met mijn hart in mijn keel draaide ik me om en zag een zonderling aapachtige gedrocht, met het hoofd op een vreemde manier voorover, dwars over door de zon beschenen ruimte achter me rennen. Het knalde tegen een granietblok op, wankelde opzij en was meteen daarna verdwenen in de donkere schaduw onder een andere berg ineengestort metselwerk.

“Mijn indruk ervan was natuurlijk onvolledig, maar ik weet wel dat het dofwit was en vreemde, grote, grijsrode ogen had. Ik weet ook dat het vlasachtig haar op zijn hoofd had, dat tot op zijn rug naar beneden hing. Maar zoals ik al zei ging het me allemaal te snel om het duidelijk te kunnen zien. Ik kan zelfs niet zeggen of het zich op handen en voeten voortbewoog, of alleen maar de armen heel laag hield. Na enige aarzeling volgde ik het tweede ingestorte gebouw in. Eerst kon ik het niet vinden, maar na een tijdje in die diepe duisternis, stuitte ik op een van die ronde putachtige openingen, waarover ik jullie al verteld heb, die deels afgesloten was door een omgevallen zuil. Opeens flitste er een gedachte door mijn hoofd. Zou het kunnen dat dit ding in de schacht verdwenen was? Ik stak een lucifer aan, keek naar beneden en zag een klein, wit, bewegend wezen, met grote lichtende ogen waarmee het me strak aanstaarde terwijl het naar beneden klom. Ik moest er van rillen. Het leek vreselijk erg op een menselijke spin! Het klauterde langs de wand naar beneden en nu pas zag ik een aantal metalen hand- en voetsteunen, die in de schacht een soort ladder naar beneden vormden. Toen brandde ik mijn vingers aan het vlammetje, de lucifer viel uit mijn vingers en doofde terwijl hij naar beneden viel en toen ik een nieuwe had aangestoken was het kleine monster verdwenen.

“Ik weet niet hoe lang ik in die put naar beneden heb zitten turen. Pas na enige tijd slaagde ik erin mezelf ervan te overtuigen dat het ding dat ik gezien had menselijk was. Maar allengs drong de waarheid tot me door: dat de Mens niet een enkele soort gebleven was, maar zich ontwikkeld had tot twee verschillende diersoorten; dat mijn bevallige kinderen van de Bovenwereld niet de enige afstammelingen waren van onze generatie, maar dat dit groezelige, weerzinwekkende nachtdier, dat voor mij opgedoken was, ook een erfgenaam was van al die eeuwen.

“Ik dacht aan de trillende lucht boven de torens en mijn theorie over de onderaardse ventilatie. Ik begon hun werkelijke betekenis te vermoeden. En wat, vroeg ik me af, moest die Halfaap in mijn schema van een volmaakt evenwichtige organisatie? Wat voor verband bestond er met de lome bezadigdheid van de bevallige Bovenwereldbewoners? En wat was daar beneden, aan de voet van die

schacht verborgen? Op de rand van de put zat ik mijzelf te vertellen dat er in ieder geval niet iets was om bang voor te zijn en dat ik naar beneden moest gaan om een antwoord op mijn vragen te krijgen. Maar eigenlijk was ik vreselijk bang om dat te doen! Terwijl ik zat te aarzelen kwamen twee van die mooie Bovenwereldbewoners, verwickeld in hun minnespel, vanuit het daglicht aanrennen en doken de schaduw in. Het mannetje achtervolgde het vrouwtje en wierp onder het rennen bloemen naar haar toe.

“Ze leken te schrikken toen ze mij met mijn arm tegen de omgevallen zuil en in de put kijkend aantroffen. Kennelijk werd het als ongepast beschouwd om een opmerking te maken over deze openingen, want toen ik erop wees en in hun taal daarover een vraag probeerde te formuleren, schrokken ze zichtbaar nog meer en liepen weg. Maar ze hadden wel belangstelling voor mijn lucifers en om hen te vermaken stak ik er een paar aan. Opnieuw vroeg ik hen wat over de put, maar opnieuw vergeefs. Even later liet ik hen achter met de bedoeling terug te gaan naar Weena en te zien wat ik uit haar kon krijgen. Maar mijn gedachten waren al aan het malen; mijn vermoedens en indrukken schoven en gleden naar een nieuwe conclusie. Ik had nu een aanwijzing voor de betekenis van deze putten, de ventilatietorens en het mysterie van de geestverschijningen, nog afgezien van een aanduiding van de bedoeling van de bronzen deuren en het lot van de Tijdmachine! En heel vaag daagde een vermoeden over de oplossing van het economische probleem dat mij zo bevreemd had.

“Dit was mijn nieuwe visie. Het was duidelijk dat dit tweede mensensoort onder de grond leefde. Er waren drie redenen die mij aanleiding gaven om te denken dat hun sporadisch bovengronds verschijnen het resultaat was van een al lang bestaande gewoonte ondergronds te verblijven. Op de eerste plaats was dat het kleurloze, bleke uiterlijk dat normaal is bij dieren die grotendeels in het donker leven — bijvoorbeeld de witte vissen in de grotten in Kentucky. Op de tweede plaats die grote ogen, met het vermogen licht te kunnen weerkaatsen, wat een gemeenschappelijk eigenschap is van nachtdieren — zie de uil en de kat. En op de laatste plaats die duidelijke verwardheid in het zonlicht, dat haastige, struikelende en onbeholpen wegvluchten naar donkere schaduwen en die merkwaardige houding van het hoofd in het daglicht — dat alles versterkte de theorie van een uitermate grote gevoeligheid van het netvlies.

“Onder mijn voeten moest de aarde dus op een enorme schaal doortunneld zijn en die tunnels waren de verblijfplaats van het nieuwe mensensoort. De aanwezigheid van ventilatieschachten en putten, verspreid over de hellingen van de heuvels — in feite overal behalve in het dal van de rivier — liet zien hoe alomanezig de vertakkingen waren. Wat ligt er dan meer voor de hand dan aan te nemen dat in deze kunstmatige Onderwereld het noodzakelijke werk werd verricht ten gerieve van het daglichtsoort? Het idee was zo voor de hand liggend dat ik het meteen aanvaardde en vroeg me vervolgens af *hoe* die splitsing van de mensheid was ontstaan. Ik veronderstel dat jullie al een voorgevoel hebben van mijn uiteindelijke theorie, hoewel ik zelf al snel het gevoel had dat die ver bezijden de waarheid was.

“Uitgaande van de problemen van onze eigen tijd, leek het mij aanvankelijk zo klaar als een klontje dat de geleidelijke toename van het tegenwoordig slechts tijdelijke en maatschappelijke verschil tussen Kapitalist en Arbeider, de sleutel was voor de hele toestand. Jullie zullen dat zonder twijfel belachelijk vinden — en volstrekt ongeloofwaardig! — en toch zijn er zelfs nu omstandigheden die in die richting wijzen. Er is sprake van een tendens om de ruimte onder de grond te benutten voor de minder aantrekkelijke doeleinden van de beschaving. Je hebt bijvoorbeeld de metro in Londen, nieuwe elektrische spoorwegen, ondergrondse wegen, werkplaatsen en restaurants die steeds uitgebreid worden en in aantal toenemen. Kennelijk, dacht ik, was deze tendens sterker geworden totdat de Industrie haar geboorterecht in de buitenlucht verloren had. Ik bedoel dat zij steeds dieper was afgedaald, naar steeds grotere ondergrondse fabrieken en daarin een voortdurend groter wordend deel van de tijd doorgebracht had, totdat uiteindelijk...! Leeft een arbeider uit East-end nu ook al niet onder zodanig kunstmatige omstandigheden dat hij in feite afgesloten is van het natuurlijke aardoppervlak?

Anderzijds leidt de neiging tot exclusiviteit van de rijkere mensen — wat zonder twijfel te danken is aan de toenemende verfijning van hun opvoeding en de wijder wordende kloof tussen hen en de grove gewelddadigheid van de armen — nu al tot het in hun belang afsluiten van aanzienlijk delen van het grondoppervlak. Rond Londen geldt bijvoorbeeld misschien al voor de helft van het aangename gebied ‘verboden toegang’. En door diezelfde groeiende kloof — die te wijten is aan de duur en de kosten van het hoger onderwijs en de toegenomen voorzieningen ten behoeve van de rijken en hun

verleidingen tot verfijnde gewoonten— zal die uitwisseling tussen de klassen onderling en het bevorderen van gemengde huwelijken, die tegenwoordig de scheiding van onze soort langs lijnen van maatschappelijke gelaagdheid al vertragen, steeds minder voorkomen. Uiteindelijk zal je dus bovengronds de Bezitters moeten krijgen, die vermaak, schoonheid en gemak najagen en ondergronds de Niet-Bezitters, de Arbeiders die zich voortdurend moeten aanpassen aan de omstandigheden van hun arbeid. Eenmaal onder de grond zouden zij voor de ventilatie van hun spelonken zonder twijfel huur moeten betalen en niet zo'n beetje ook, en als zij weigerden zouden ze door hun huurachterstand verhongeren of stikken. Degenen die in aanleg ziekelijk of opstandig waren zouden omkomen en uiteindelijk zou er een duurzaam evenwicht ontstaan, waarbij de overlevenden even goed aangepast waren aan de omstandigheden van een leven onder de grond en op hun manier even gelukkig, als de Bovenwereldbewoners aan die van hen. Ik had het idee dat de respectievelijke verfijnde schoonheid en grauwe bleekheid daar een vanzelfsprekend gevolg van waren.

“De grote overwinning van de Mensheid waarover ik gedroomd had, nam in mijn gedachten een andere vorm aan. Het was niet het zegevieren van morele opvoeding en algemene samenwerking zoals ik me dat voorgesteld had. In plaats daarvan zag ik een echte aristocratie, gewapend met een vervolmaakte wetenschap, die het huidige industriële systeem op een consequente manier tot het einde doorgevoerd had. Haar overwinning was niet alleen een overwinning op de Natuur, maar een overwinning op Natuur én medemens. Ik moet jullie ervoor waarschuwen dat dit mijn die theorie op dat moment was. Door boeken over Utopieën kon ik mij daarbij niet laten leiden. Mijn verklaring zou helemaal onjuist kunnen zijn, maar nog steeds denk ik dat dit de meeste aannemelijke is. Maar zelfs als deze veronderstelling juist is, moet het evenwicht in de maatschappij dat ten slotte bereikt was, al lang haar hoogtepunt voorbij zijn geweest en nu verregaand in verval zijn geraakt. De te volmaakte bestaanszekerheid van de Bovenwereldbewoners had bij hen tot een geleidelijk degeneratieproces geleid, tot een algemene afname van lengte, kracht en intelligentie. Ik kon dat al heel duidelijk waarnemen. Wat er met de Onderwereldbewoners gebeurde was, was mij nog niet duidelijk, maar naar wat ik gezien had van de Morlocks — dat was, tussen twee haakjes, de naam waarmee deze wezens aangeduid werden — kon ik me voorstellen dat daar de verandering van het mensensoort nog veel ingrijpender was dan bij de Eloi, het bevallige soort dat ik al kende.

“Toen kwamen de ongemakkelijke twijfels. Waarom hadden de Morlocks mijn Tijdmachine weggehaald? Want ik wist zeker dat zij dat gedaan hadden. En als de Eloi hun meesters waren, waarom konden dan niet mij mijn machine teruggeven? En waarom waren ze zo vreselijk bang voor het donker? Zoals ik al zei stelde ik ook Weena vragen over deze Onderwereld, maar weer werd ik teleurgesteld. Aanvankelijk wilde zij mijn vragen niet begrijpen en daarna weigerde ze er antwoord op te geven. Ze huiverde, alsof het een onverdraaglijk onderwerp was. En toen ik, misschien een beetje te ruw, bij haar bleef aandringen, barstte ze in tranen uit. Behalve mijn eigen tranen waren dat de enige die ik in dat Gouden Tijdperk ooit zag. Toen ik ze zag hield ik onmiddellijk op met haar lastig te vallen over de Morlocks en was nog mijn enige zorg deze tekenen van het menselijke erfdeel uit Weena's ogen te verdrijven. En al heel gauw lachte ze weer en klapte in haar handen, toen ik plechtstatig een lucifer aanstak.

VI

“Misschien vinden jullie het vreemd, maar het duurde nog twee dagen voordat ik wat kon doen met de zojuist ontdekte aanwijzing, die ontegenzeggelijk de juiste richting aangaf. Ik voelde een onbestemde afkeer voor die groezelige lichamen. Ze vertoonden precies dezelfde vaalbleke kleur van wormen en in alcohol bewaarde preparaten, zoals die te zien zijn in een zoölogisch museum. En hun aanraking was weerzinwekkend kil. Misschien was mijn afkeer voornamelijk te wijten aan de innemende invloed van de Eloi, wier afschuw voor de Morlocks ik nu begon te begrijpen.

“De volgende nacht sliep ik niet goed. Misschien was mijn gezondheid wat van slag. Ik was terneergeslagen door mijn verbijstering en twijfels. Een of twee keer had ik een vreselijk angstig gevoel waarvoor ik geen duidelijk reden kon bedenken. Ik herinner me dat ik stilletjes de grote zaal insloop waar in het maanlicht de mensjes lagen te slapen — die nacht lag Weena ertussen — en dat hun aanwezigheid mij geruststelde. Toen kwam het in me op dat de maan over een paar dagen haar laatste kwartier moest doorlopen en de nachten donker zouden worden en dat er dan veel meer van

deze onaangename wezens boven de grond zouden verschijnen, deze gebleekte Lemuren, dit ongedierte dat de plaats van de vroegere had ingenomen. En die beide dagen had ik het rusteloze gevoel van iemand die zich aan een onvermijdelijke taak onttrekt. Ik wist nu zeker dat ik de Tijdmachine alleen kon terugkrijgen door stoutmoedig door te dringen in deze ondergrondse mysteries. Maar toch durfde ik het niet aan. Het zou anders geweest zijn als ik een metgezel had gehad. Maar ik was zo vreselijk alleen en alleen al het in het donker naar beneden klauteren vervulde me met angst. Ik weet niet of jullie mijn gevoel kunnen begrijpen, maar ik voelde me achter mijn rug nooit veilig.

“Het kwam misschien door deze rusteloosheid, dit gevoel van onveiligheid, dat ik het gebied van mijn ontdekkingstochten steeds verder uitbreidde. Toen ik in zuidwestelijke richting liep naar de hoger gelegen streek die nu Combe Wood genoemd wordt, zag ik in de verte, in de richting van het negentiende-eeuwse Bamstead, een groot, groen bouwwerk, dat er heel anders uitzag dan alles wat ik tot dan toe had gezien. Het was groter dan het grootste paleis of bouwval die ik kende en de gevel had een oosters aanzien. De buitenkant vertoonde zowel de glans als de lichtgroene tint, een soort blauwachtig groen, die je ook wel ziet bij een bepaald soort Chinees porselein. Deze andere buitenkant wees op een andere toepassing en ik besloot verder te gaan en het te onderzoeken. Maar het was al laat geworden en ik had de plek pas in zicht gekregen na een lange en vermoeiende rondgang. Dus besloot ik de onderneming uit te stellen tot de volgende dag en keerde terug om mij te laten koesteren door de begroeting en liefkozingsen van de kleine Weena. Maar de volgende ochtend was het me heel duidelijk dat ik mijzelf, met mijn nieuwsgierigheid naar het Paleis van Groen Porselein, voor de gek hield en me daardoor weer een dag kon onttrekken aan iets waar ik bang voor was. Mijn besluit stond nu vast. Zonder verder tijd te verliezen zou ik naar beneden gaan en vroeg in de ochtend ging ik op weg naar de put in de buurt van de met aluminium overdekte granieten bouwval.

“De kleine Weena dribbelde met me mee. Ze huppelde naast me tot aan de put, maar toen ze me over de rand zag leunen en naar beneden kijken, leek ze op een vreemde manier overstuur te raken. “Tot ziens, kleine Weena,” zei ik en kuste haar. Ik zette haar weer neer en begon over de rand heen naar de klimbeugels te voelen. Nogal haastig, mag ik wel bekennen, want ik was bang dat de moed mij in de schoenen zou kunnen zinken! Aanvankelijk sloeg ze me met verbazing gade. Daarna slaakte ze een vreselijke jammerkreet, rende naar me toe en begon met haar handjes aan me te trekken. Ik denk dat haar verzet mij juist meer kracht gaf om door te gaan. Ik schudde haar van me af, misschien een beetje ruw, en even later bevond ik me in de schacht van de put. Over de rand heen zag ik haar doodsbange gezichtje en ik glimlachte naar haar om haar gerust te stellen. Daarna moest ik omlaag kijken naar de haken waaraan ik me vastklampte.

Ik moest omlaag klauteren in een schacht die misschien wel tweehonderd meter diep was. Het afdalen gebeurde met behulp van metalen stangen die uit de zijkant van de put naar buiten staken en omdat ze aangepast waren aan de behoefte van een wezen dat veel kleiner en lichter was dan ikzelf, kreeg ik tijdens de afdaling al snel kramp en werd doodmoe. En niet alleen maar moe! Onder mijn gewicht boog een van de stangen opeens door, waardoor ik bijna in de duisternis naar beneden stortte. Even hing ik aan één hand en na die ervaring durfde ik niet opnieuw uit te rusten. Hoewel ik toen al een scherpe pijn voelde in mijn armen en rug, klauterde ik zo snel mogelijk steil verder naar beneden. Toen ik omhoog keek zag ik de opening van de put, een kleine blauwe schijf, waarin een ster zichtbaar was en het hoofdje van de kleine Weena dat zich daartegen als een donker silhouet aftekende. Het dreunende geluid van een machine daar beneden werd steeds luider en benauwender. Behalve die kleine schijf daar boven, was alles pikdonker en toen ik weer omhoog keek was Weena verdwenen.

“Ik werd overweldigd door een vlaag van radeloosheid. Even dacht ik eraan weer in de schacht omhoog proberen te klimmen en de Onderwereld verder met rust te laten. Maar zelfs terwijl dat door mijn hoofd schoot, bleef ik omlaag klimmen. Ten slotte zag ik tot mijn enorme opluchting dertig centimeter rechts van me in de wand vaag een smalle holte opdoemen. Ik slingerde mij erin en ontdekte dat het de opening was van een smalle horizontale tunnel waarin ik kon gaan liggen uitrusten. Het was net op tijd. Mijn armen deden pijn, mijn rug was verkrampd en ik beefde helemaal door de voortdurende angst om naar beneden te vallen. Daarnaast had de onafgebroken duisternis een pijnlijke uitwerking op mijn ogen. De omgeving was vol geronk en gedreun van de machines die lucht door de schacht naar beneden pompten.

“Ik weet niet hoe lang ik daar lag. Ik werd gewekt door een zachte hand die mijn gezicht aanraakte. Ik sprong overeind in de duisternis, greep naar mijn lucifers en toen ik er haastig een aanstak, zag ik

hoe drie voorovergebogen witte gedaanten, die leken op die ene die ik boven de grond in de ruïne had gezien, haastig voor het licht terugdeinsden. Omdat zij leefden in wat voor mij een ondoordringbare duisternis leek, waren hun ogen ongewoon groot en gevoelig, net als de pupillen van vissen in grotten en ze weerkaatsten het licht op dezelfde manier. Ik twijfel er niet aan dat zij mij in dat stikdonker konden zien en afgezien van voor het licht, leken zij voor mijzelf geen enkele angst te koesteren. Maar zodra ik een lucifer aanstreek om ze te bekijken, sloegen ze onmiddellijk op de vlucht en verdwenen in de donkere buizen en tunnels, van waaruit hun ogen mij uitermate zonderling aanstaarden.

“Ik probeerde ze te roepen, maar hun taal was kennelijk anders dan die van de Bovenwereldbewoners, zodat ik helemaal op mijzelf aangewezen was en zelfs toen nog kwam de gedachte aan vluchten in me op. Maar ik zei tegen mezelf, “Je moet het nu echt zelf doen,” en al tastend mijn weg zoekend door de tunnel, merkte ik dat het geluid van de machines steeds luider werd. Even later weken de wanden voor me uiteen en kwam ik terecht in een grote, open ruimte en toen ik weer een lucifer aanstak zag ik dat ik me in een enorme gewelfde grot bevond, die zich voorbij het bereik van mijn lichtje in een pikzwarte duisternis verloor. Wat ik ervan kon zien was niet meer dan iemand met een brandende lucifer kon zien.

“Het kan niet anders dan dat mijn herinnering daaraan vaag is. Grote bouwsels als van enorme machines rezen op uit de schemering en wierpen groteske schaduwen, waarin schimmige, spookachtige Morlocks wegschuilden voor het licht. Het was er trouwens vreselijk stoffig en bedompt, en er hing een zwakke onaangename geur van pas vergoten bloed in de lucht. Midden in mijn blikveld stond een eindje verderop een kleine tafel van wit metaal, waarop iets lag dat op vlees leek. De Morlocks waren dus in ieder geval vleeseters! Ik herinner me dat ik me zelfs toen nog afvroeg wat voor groot dier níet uitgestorven was en het grote, rode stuk vlees dat ik zag had kunnen leveren. Het was allemaal erg onduidelijk. De sterke lucht, de grote onbegrijpelijke gevaarten, de weezinwekkende gedaanten die zich schuilhielden in de schaduwen en alleen maar lagen te wachten tot het weer donker was om dan weer op me af te komen! De lucifer was bijna opgebrand, schroefde mijn vingers en viel als een dwarrelende rode stip in de duisternis op de grond.

“Vaak heb ik sinds die tijd bedacht hoe bijzonder slecht ik was toegerust voor zulk een onderneming. Toen ik begon met de Tijdmachine, was ik uitgegaan van de absurde aanname dat de mensen van de Toekomst met al hun verworvenheden vast en zeker een enorme voorsprong op ons zouden hebben. Ik was bij hen gekomen zonder wapens, zonder medicijnen, zonder iets te roken te hebben — af en toe miste ik tabak vreselijk — en zelfs zonder voldoende lucifers. Had ik maar gedacht aan een fototoestel! Dan had ik in een seconde met de flits een foto kunnen maken van de Onderwereld en die later in alle rust kunnen bekijken. Maar nu stond ik daar met de enige wapens waarmee de Natuur me begiftigd had — handen voeten en tanden en dan nog de lucifers die ik nog over had.

“Ik zag ertegen op om in het donker op de tast mijn weg te zoeken tussen deze machines en pas bij het laatste vlammetje ontdekte ik dat er van mijn voorraad lucifers niet veel meer over was. Tot dat moment was het geen enkele keer in me opgekomen dat het nodig was er zuinig mee te zijn en ik had bijna de helft van het doosje verspild om de Bovenwereldbewoners, voor wie vuur iets nieuws was, te verbazen. Ik had er nu nog vier over en terwijl ik daar in het donker stond, werd mijn hand door een andere aangeraakt, magere vingers betastten mijn gezicht en ik nam een bijzonder onaangename geur waar. Ik verbeelde me dat ik om mij heen drommen van die verschrikkelijk wezentjes hoorde ademen. Ik voelde dat het luciferdoosje heel zachtjes uit mijn hand gepeuterd werd en andere handen achter mij aan mijn kleren trokken. Het idee dat deze onzichtbare wezens mij aan een onderzoek onderwierpen was onbeschrijfelijk onaangenaam. In de duisternis drong het opeens heel duidelijk tot me door hoe onbekend ik was met hun manier van denken en doen. Zo hard ik kon schreeuwde ik naar ze. Ze stoven uiteen en meteen daarna kon ik ze weer voelen naderen. Ze grepen nu vrijpostiger naar me en maakten fluisterende geluiden naar elkaar. Ik beefde vreselijk en schreeuwde opnieuw — nogal onwelluidend. Dit keer schrokken ze niet zo erg en maakten een vreemd kirrend geluid toen ze weer op me af liepen. Ik moet toegeven dat ik verschrikkelijk bang was. Ik besloot nog een lucifer aan te steken en onder bescherming van dat vlammetje proberen te ontkomen. Dat deed ik dus, verlengde het flakkerende lichtje met een stukje papier uit mijn zak en slaagde erin in de richting van de smalle tunnel vluchten. Maar ik had die nauwelijks bereikt of mijn licht werd uitgeblazen en kon ik in het donker de Morlocks, ritselend als bladeren in de wind en trippelend als de regen, achter me aan horen snellen.

“Ogenblikkelijk werd ik door meerdere handen vastgegrepen en was het overduidelijk dat ze me probeerden terug te sleuren. Ik stak opnieuw een lucifer aan en zwaaide ermee voor hun verschrikte ogen. Jullie kunnen je nauwelijks voorstellen hoe weerzinwekkend onmenselijk ze er uitzagen — die bleke, kinloze gezichten en grote, roze-grijze ogen zonder oogleden! — en hoe zij mij in hun verblindheid en verbijstering aanstaarden. Maar ik verzeker jullie dat ik niet bleef staan kijken. Ik trok me steeds verder terug, en toen mijn tweede lucifer opgebrand was, stak ik mijn derde aan. Die was bijna gedoofd toen ik de opening naar de schacht bereikte. Ik ging op de rand liggen, want door het gedreun van de grote pomp beneden was ik duizelig geworden. Daarna tastte ik aan de zijkanten naar de uitstekende haken en terwijl ik daarmee bezig was, werden mijn voeten van achteren vastgegrepen en werd ik met geweld achteruit getrokken. Ik streek mij laatste lucifer aan....die meteen uitdoofde. Maar ik had met mijn hand al de klimhaken vast en hevig schoppend maakte ik me los uit de greep van de Morlocks en klauterde ijlings omhoog in de schacht, terwijl zij van beneden naar mij loerden en tuurden, behalve één stakkertje dat mij een stuk volgde en bijna mijn schoen als aandenken bemachtigde.

“Ik had het gevoel dat die klim een oneindigheid duurde. In de laatste zes of zeven meter werd ik opeens kotsmisselijk. Ik had de grootste moeite om me vast te blijven houden. Vooral de laatste paar meter was een vreselijk gevecht tegen dat gevoel. Een paar keer duizelde mijn hoofd en had ik het gevoel dat ik viel. Maar ten slotte krabbelde ik op een of andere manier over de rand van de put heen en wankelde de ruïne uit naar het verblindende zonlicht. Zelfs de grond rook heerlijk en zuiver. Ik herinner me nog dat Weena toen mijn handen en oren kustte en de stemmen van de andere Eloi. Toen verloor ik enige tijd mijn bewustzijn.

VII

“Het leek nu dat ik er eigenlijk slechter aan toe was dan tevoren. Tot dan toe had ik, behalve tijdens mijn nachtelijke narigheid bij het kwijtraken van de Tijdmachine, steeds de hoop gekoesterd uiteindelijk te kunnen ontsnappen, maar die hoop werd nu door deze nieuwe ontdekkingen de grond in geboord. Tot dan toe had ik alleen gedacht dat ik belemmerd werd door de kinderlijke eenvoud van de mensjes en door een of andere onbekende kracht die ik alleen hoefde te begrijpen om haar de baas te worden, maar nu kwam er iets heel nieuws bij in de vorm van een weerzinwekkende eigenschap van de Morlocks — iets onmenselijks en kwaadaardigs. Eerst had ik me gevoeld als iemand die in een put gevallen is: ik had alleen te maken met de put en hoe daar uit te komen. Nu voelde ik me als een dier in een val, dat elk moment zijn vijand verwacht.

“Misschien zullen jullie je verbazen over de vijand waar ik echt bang voor was. Het was de komende duisternis door de nieuwe maan. Weena had mij op het spoor gebracht door enkele aanvankelijk onbegrijpelijke opmerking over Donkere Nachten. Het was nu niet zo moeilijk meer om te raden wat de komende Donkere Nachten zou kunnen betekenen. De maan was aan het afnemen, elke nacht duurde de duisternis langer. En nu begreep ik eindelijk enigszins waarom deze kleine Bovenwereldbewoners in het donker bang waren. Vaag vermoedde ik wat voor smerige schurkenstreken de Morlocks uithaalden tijdens de nieuwe maan. Dat mijn tweede hypothese volmaakt onjuist was wist ik nu redelijk zeker. Misschien waren de Bovenwereldbewoners ooit wel de bevoorrechte aristocratie geweest en de Morlocks hun willoze knechten, maar dat was al lang verleden tijd. De twee takken, die het gevolg waren van de evolutie van de mens, bewogen zich in de richting van een totaal nieuwe onderlinge verhouding, of hadden die al bereikt. Net als de Karolingische vorsten waren de Eloi gedegenereerd tot bevallige, nutteloze wezens. Zij beschikten nog wel over het aardoppervlak omdat ze geduld werden en de Morlocks, die ontelbare generaties ondergronds hadden doorgebracht, konden het daglicht niet meer verdragen. Ik maakte daar uit op dat de Morlocks de kleding van de Eloi vervaardigden en in hun dagelijkse behoeften voorzagen, misschien wel doordat de oude gewoonte van dienstbaarheid in stand gehouden was. Zij deden dat zoals een stilstaand paard met zijn hoef krabt of een man geniet van het doden van dieren als sport, dus omdat dit door oude en verdwenen noodwendigheden in hun organisme ingeslepen was. Maar het was duidelijk dat de oude orde al deels omgedraaid was. In rap tempo werden de verfijnde mensjes beslopen door de Wrekende Gerechtigheid. Eeuwen en eeuwen geleden, duizenden generaties geleden, had de mens zijn broeder uit zijn vredige leven en het daglicht verstoten. En nu kwam die broeder terug, veranderd! De Eloi

waren al weer begonnen een oude les opnieuw te leren. Ze maakten weer kennis met Angst. En opeens moest ik weer terugdenken aan het vlees dat ik gezien had in de Onderwereld. Het leek vreemd hoe die gedachte mijn hoofd in zweefde: niet uitgelokt door de stroom van mijn overwegingen, maar als het ware als een vraag van buitenaf. Ik probeerde me de vorm van het stuk vlees te herinneren. Ik had een vaag vermoeden dat het iets bekends was, maar op dat moment kon ik niet zeggen wat het was.

“Hoe hulpeloos de kleine mensen ook waren in de aanwezigheid van hun geheimzinnige angst, ik zat toch anders in elkaar. Ik kwam uit dat tijdperk van ons, dit gerijpte hoogtepunt van de mensheid, waarin Angst niet langer verlamt en het mysterie zijn verschrikkingen verloren heeft. Ik zou mezelf in ieder geval verdedigen. Zonder verdere aarzeling besloot ik zelf wapens te maken en een beschutte plek te zoeken waar ik zou kunnen slapen. Met dat toevluchtsoord als uitvalsbasis zou ik met enig vertrouwen deze vreemde wereld het hoofd kunnen bieden, een vertrouwen dat ik verloren had toen ik me realiseerde aan welke wezens ik elke nacht blootstond. Ik had het gevoel dat ik nooit meer kon slapen totdat mijn slaapplek veilig voor hen was. Ik huiverde van afschuw bij de gedachte aan hoe ze me al onderzocht hadden.

“’s Middags maakte ik een wandeling door het dal van de Theems, maar trof niets aan dat naar mijn mening ontoegankelijk was. Alle gebouwen en bomen leken voor zulke behendige klimmers als de Morlocks, wat ze gezien hun putten wel moesten zijn, gemakkelijk te bedwingen. Toen herinnerde ik me weer de spitse torentjes van het Paleis van Groen Porselein en de glans van zijn gepolijste muren. En die avond liep ik, met Weena als een kind op mijn schouders, in zuidwestelijke richting de heuvel op. Ik had uitgerekend dat de afstand zeven tot acht kilometer bedroeg, maar het moeten er eerder achttien geweest zijn. Voor het eerst had ik die plek gezien op een vochtige middag wanneer afstanden bedrieglijk korter worden. De hak van een van mijn schoenen zat bovendien los en de spijker was zich door de zool naar boven aan het werken — het waren gemakkelijke, oude schoenen, die ik binnenshuis droeg — zodat ik mank liep. En het was al lang na zonsondergang dat ik het paleis in zicht kreeg, dat zich zwart aftekende tegen het bleke geel van de lucht.

“Weena was vreselijk verrukt geweest toen ik haar ging dragen, maar na een poosje wilde ze dat ik haar neerzette en rende ze naast mij mee, af en toe links en rechts wegstuivend om bloemen te plukken die ze in mijn zakken stopte. Mijn zakken waren voor Weena altijd een raadsel geweest, maar ten slotte had ze bedacht dat het een soort zonderlinge vazen waren die met bloemen opgesierd moesten worden. In ieder geval gebruikte zij ze voor dat doel..... Verdomd dat is waar ook! Toen ik mijn jasje uittrok vond ik....”

De Tijdreiziger wachtte even, greep met zijn hand in zijn zak en legde zwijsend twee verwelkte bloemen, die enigszins op kaasjeskruid leken, op het tafeltje. Daarna vervolgde hij zijn verhaal.

“Toen de avonddrust over de wereld neerdaalde en we over de heuvelkam in de richting van Wimbledon liepen, werd Weena moe en wilde terug naar het grijze, stenen gebouw. Maar ik wees haar in de verte op de torentjes van het Paleis van Groen Porselein en zag de kans haar duidelijk te maken dat we op zoek waren naar een schuilplaats tegen haar Angst. Jullie kennen die lange stilte toch wel, die over de dingen neerdaalt voor dat alles tot rust komt? Zelfs de avondbries verstillt dan in de bomen. Voor mij is er altijd een gevoel van verwachting in die avondstilte. De hemel was helder, leek veraf en leeg, afgezien van een paar horizontale banen in de verte waar de zon onderging. Die avond werd mijn verwachting gekleurd door angst. In die donker wordende stilte leek het alsof mijn zintuigen zich onnatuurlijk scherpten. Ik verbeelde me dat ik zelfs kon voelen dat de grond onder mijn voeten hol was, dat ik er bijna doorheen kon kijken en de Morlocks in hun mierennest heen en weer kon zien gaan, wachtend op de duisternis. In mijn opwinding stelde ik mij voor dat zij mijn binnendringen in hun krochten als een oorlogsverklaring zouden opvatten. En waarom hadden zij mijn Tijdmachine weggehaald?

“Zo liepen we verder in die rust en de schemer verdichtte zich tot de nacht. Het heldere blauw in de verte vervaagde en de ene na de andere ster verscheen. De grond werd wazig en de bomen zwart. Weena’s angst en vermoeidheid werden erger. Ik nam haar in mijn armen, praatte tegen haar en streelde haar. Toen de duisternis toenam sloeg zij haar armen om mijn nek, deed haar ogen dicht en drukte haar gezichtje dicht tegen mijn schouder aan. Zo liepen we langs een helling naar beneden naar het dal en daar liep ik in het schemerdonker bijna een riviertje in. Ik waadde er doorheen, ging aan de overkant weer omhoog en kwam voorbij een paar slaaphuizen en een standbeeld — een Faun of zoiets,

zonder hoofd. Tot dan toe had ik niets gezien van de Morlocks, maar het was nog vroeg in de avond en de donkere uren voordat de maan opkwam moesten nog komen.

“Vanaf de top van de volgende heuvel zag ik een dicht bos dat zich wijd en donker voor mij uitstrekte. Ik aarzelde. Links noch rechts kon ik zien waar het ophield. Omdat ik me moe voelde — vooral mijn voeten waren erg pijnlijk — bleef ik stilstaan, haalde voorzichtig Weena van mijn schouders en zette haar neer op de grond. Het Paleis van Groen Porselein kon ik niet meer zien en ik twijfelde over de richting waarin het lag. Ik keek naar het dichte bos en vroeg me af wat daar in verscholen was. Onder die dichte wirwar van takken zou je de sterren niet meer kunnen zien. Zelfs als daar geen ander gevaar op de loer lag — een gevaar waaraan ik liever niet wilde denken — zouden er toch nog al die wortels zijn om over te struikelen en stammen om tegenaan te lopen. Bovendien was ik na alle opwindning van de dag doodmoe, dus besloot ik me daar niet aan te wagen en de nacht door te brengen in het open veld.

“Het deed me goed toen ik zag dat Weena vast in slaap was. Ik wikkelde haar voorzichtig in mijn jas en ging naast haar zitten om te wachten op het opkomen van de maan. De helling van de heuvel was rustig en verlaten, maar vanuit het donkere bos klonk af en toe het geritsel van levende wezens. Boven me fonkelden de sterren want het was een heel heldere nacht. Ik voelde een zekere beminnelijke vertroosting in hun getinkel. Maar alle oude sterrenbeelden aan het uitspansel waren verdwenen: de langzame beweging die zelfs in honderd mensenlevens onmerkbaar is, had hen al lang herschikt in onbekende groeperingen. Maar ik had wel het idee dat de Melkweg nog steeds dezelfde gespikkelde serpentine van sterrenstof was als voorheen. In het Zuiden (naar ik aannam) was een heel heldere, rode ster te zien, die nieuw voor me was; hij flonkerde zelfs nog helderder dan onze oude groene Sirius. En tussen die fonkelende lichtpuntjes glansde een enkele heldere planeet vriendelijk en onveranderlijk als het gezicht van een oude vriend.

“En terwijl ik naar die sterren keek, verzonken mijn eigen zorgen en alle zwarigheden van het aardse leven in het niets. Ik dacht aan hun peilloze afstand en het trage onvermijdelijke verschuiven van hun bewegingen, vanuit een onbekend verleden naar een onbekende toekomst. Ik dacht aan de grote cirkel die de aardas aan de pool beschrijft. Tijdens al die jaren die ik doorkruist had die stille omwenteling slecht veertig keer plaatsgevonden. En tijdens die sporadische omwentelingen waren alle activiteiten, alle tradities, de ingewikkelde organisaties, de naties, talen, literatuur, ambities en zelfs de herinnering aan de Mens, zoals ik hem kende, allemaal uitgewist. In plaats daarvan waren deze broze wezens gekomen, die hun luisterrijke afkomst vergeten waren en die witte Monsters waar ik zo bang voor was. Toen dacht ik aan de Grote Angst die ontstaan was tussen de twee soorten onderling en voor het eerst werd het me met een plotselinge huivering duidelijk wat het vlees zou kunnen zijn wat ik gezien had. Maar dat was te gruwelijk! Ik keek naar de kleine Weena, die naast me lag te slapen, met haar witte en stralende gezichtje onder de sterren en verjoeg die gedachte meteen.

“Die hele lange nacht hield ik zo goed mogelijk alle gedachten aan de Morlocks uit mijn hoofd en verdreef de tijd door te zien of ik in de nieuwe warboel nog sporen kon vinden van de oude sterrenbeelden. Afgezien van een enkele wolkenliert bleef de hemel heel helder. Zonder twijfel dutte ik af en toe in, maar verder bleef ik wakker. En toen verscheen aan de oostelijke hemel een zwak schijnsel, als de weerkaatsing van een kleurloos vuur en de oude maan kwam op, dun, spichtig en wit. Meteen daarna werd zij ingehaald en overspoeld door de aanbreekende dageraad, aanvankelijk bleek en langzaam uitvloeiend in warm roze. Geen enkele Morlock had ons belaagd. Die nacht had ik er zelfs op de heuvel geen gezien. En in de vertrouwdheid van de nieuwe dag had ik haast het gevoel dat mijn angst onredelijk was geweest. Ik stond op en merkte dat mijn voet met de losse hak rond de enkel gezwollen en pijnlijk was en ging dus weer zitten, deed mijn schoenen uit en slingerde ze weg.

“Ik maakte Weena wakker en samen liepen we naar beneden het bos in, dat nu groen en aangenaam was in plaats van donker en ontoegankelijk. We vonden een paar vruchten waarmee we ons vasten doorbraken. Al gauw kwamen we andere bevallige wezens tegen, lachend en dansend in het zonlicht, alsof er in de natuur niet ziets zoals was als de nacht. En toen moest ik weer denken aan het vlees dat ik had gezien. Ik had nu het gevoel dat ik zeker wist wat het was en diep in mijn hart had ik medelijden met dat nietige stroompje dat nog overgebleven was van de vloedgolf van de mensheid. Kennelijk was er in het verre verleden, tijdens het degeneratieproces van de mens, bij de Morlocks voedselschaarste ontstaan. Mogelijk hadden zij zich in leven gehouden met ratten en dat soort ongedierte. Ook nu is de mens met zijn voedsel veel minder kieskeurig dan hij ooit was — veel minder dan welk aap ook. Zijn vooroordeel tegen mensenvlees is geen diepgeworteld instinct. En zo

hadden deze mensenkinderen! Ik probeerde het vanuit een wetenschappelijk oogpunt te bekijken. In ieder geval waren ze minder menselijk en stonden verder van ons af dan onze kannibalistische voorouders van drie- of vierduizend jaar geleden. En het verstand dat deze gang van zaken tot een kwelling gemaakt zou hebben, was verdwenen. Waarom zou ik me daar dan druk over maken? Deze Eloi waren gewoon vetgemest vee, die door de mierachtige Morlocks in stand gehouden werden en hen als prooi dienden — en waarschijnlijk toezagen op de fokkerij. En dat terwijl Weena naast mij voorthuppelde!

“Ik probeerde me af te schermen voor de afschuw die mij bekreep, door het te zien als een strenge straf voor het menselijke egoïsme. De mens had er genoeg mee genomen geriefelijk en genotzuchtig te leven over de rug heen van zijn medemensen, had Noodwendigheid als zijn motto en verontschuldiging gekozen en op den duur was die Noodwendigheid op hem zelf teruggeslagen. Ik waagde me zelfs aan een Carlyle-achtige verachting van deze rampzalige gedegeneerde aristocratie. Maar die zienswijze was onhoudbaar. Hoezeer ze ook intellectueel gedegeneerd waren, toch hadden de Eloi teveel menselijks behouden om geen aanspraak te kunnen maken op mijn mededogen en mij noodgedwongen te laten delen in hun ontarding en Angst.

“Ik had op dat moment zeer vage ideeën over hoe ik te werk zou moeten gaan. Allereerst moest ik mij verzekeren van een veilige schuilplaats en naar eigen inzichten zelf metalen of stenen wapens vervaardigen. Op de tweede plaats hoopte ik een of andere manier te vinden om vuur te maken, zodat ik zou kunnen beschikken over een fakkel als wapen, want ik wist dat tegen de Morlocks niets doeltreffender was dan licht. Verder wilde ik een soort werktuig construeren om de bronzen deuren onder de Witte Sfinx open te breken. Ik had gedacht aan een stormram. Ik was ervan overtuigd dat ik, als ik met een brandende fakkel door die deuren naar binnen kon gaan, de Tijdmachine zou vinden en aan deze wereld kon ontsnappen. Ik kon me niet voorstellen dat de Morlocks sterk genoeg waren om het ding over een grote afstand te verplaatsen. En ik had besloten Weena met me mee te nemen naar onze eigen tijd. En terwijl al die plannen door mijn hoofd tolden liepen wij verder naar het gebouw dat ik uitgekozen had als onze verblijfplaats.

VIII

“Toen we rond de middag het Paleis van Groen Porselein bereikten, ontdekte ik dat het verlaten en tot een ruïne vervallen was. In de ramen zaten nog alleen maar wat glasscherven en uit het verroeste metalen raamwerk waren grote platen van de groene gevelbedekking naar beneden gevallen. Het lag heel hoog op een met gras bedekte, boomloze vlakte en toen ik, voordat ik naar binnen ging, in noordoostelijke richting keek, zag ik tot mijn verrassing een grote riviermond, of misschien wel een baai, waar volgens mij ooit Wandsworth en Battersea gelegen moesten hebben. Toen moest ik denken — hoewel ik daar later niet verder over nagedacht heb — aan wat er gebeurd kon zijn, of misschien nog steeds gebeurde met al het leven in de zee,

“Bij nader onderzoek bleek het materiaal waarvan het Paleis vervaardigd was inderdaad porselein te zijn en op de gevel zag ik een inscriptie in onbekende lettertekens. Nogal onnozel, dacht ik dat Weena me wel zou kunnen helpen het te ontcijferen, maar ik kwam slechts te weten dat alleen al het idee schrift iets was dat nooit bij haar opgekomen was. Ik denk dat zij me steeds menselijker heeft geleden dan ze feitelijk was, misschien omdat haar genegenheid zo menselijk was.

“Voorbij de grote vleugeldeuren — die open stonden en kapot waren — vonden we in plaats van de gebruikelijke hal een lange galerij, verlicht door vele zijramen. Op het eerste oog deed het mij denken aan een museum. Op de tegelvloer lag een dikke laag stof en een merkwaardige verzameling van uiteenlopende voorwerpen was met eenzelfde laag bedekt. Toen ontwaarde ik iets dat vreemd en naargeestig midden in de zaal stond. Het was zo te zien de onderste helft van een reusachtig skelet. Uit de naar buiten staande voeten maakte ik op dat het om een uitgestorven dier ging, iets in de aard van de Reuzenluisaard. De schedel en bovenste skeletdelen lagen ernaast in het dikke stof en waar het regenwater door een gat in het dak naar beneden gedruppeld was, was het vergaan. Verderop in de galerij stond het enorme skelet van een Brontosaurus. Mijn veronderstelling dat het een museum was bleek dus juist. Toen ik naar de zijkant liep zag ik een soort schuine stellingen en nadat ik er alle stof afgeveegd had, trof ik oude vertrouwde glazen vitrines uit onze tijd aan. Maar gezien het feit dat een deel van hun inhoud vrij goed geconserveerd was, moeten ze luchtdicht geweest zijn.,

“Het was duidelijk dat we ons in de bouwval bevonden van een of ander natuurhistorisch museum uit onze tijd. Dit was kennelijk de Afdeling Paleontologie en ooit moest het een heel fraaie fossielenverzameling geweest zijn en hoewel het onvermijdelijke ontbindingsproces tijdelijk opgeschort was en door het uitsterven van de bacteriën en schimmels negenennegentig procent van zijn kracht verloren had, vrat het uitermate langzaam maar toch zeker nog steeds door aan al die schatten. Hier en daar vond ik sporen van de kleine mensen in de vorm van zeldzame fossielen die in stukken gebroken of als kralen aan snoeren geregen waren. In sommige gevallen waren de vitrines met geweld opgebroken — volgens mij door de Morlocks. Het was er doodstil. De dikke laag stof dempte onze voetstappen. Terwijl ik om mij heen keek kwam Weena, die een zee-egel van een plank af gerold had, naar me toe, pakte zachtjes mijn hand en bleef naast me staan.

“In het begin was ik zo verrast over dit oude overblijfsel uit een intellectueel tijdperk, dat ik niet nadacht over de mogelijkheden die het bood. Zelfs mijn doorlopend bezig zijn met de Tijdmachine verdween enigszins uit mijn gedachten.

“Te oordelen naar de afmetingen van het gebouw, bevatte dit Paleis van Groen Porselein veel meer dan alleen een Paleontologische Afdeling, mogelijk ook historische afdelingen en misschien zelfs een bibliotheek! Voor mij, althans in mijn huidige situatie, zouden die veel belangrijker kunnen zijn dan dit schouwspel van de wegterende geologie van weleer. Tijdens mijn verkenningsstocht vond ik nog een andere galerij, die minder lang was en loodrecht op de eerste stond. Die bleek bestemd te zijn voor mineralen en het zien van een blok zwavel riep bij mij de gedachte aan buskruit op. Maar ik kon nergens salpeter vinden en zelfs geen enkel soort nitraat. Die waren zonder twijfel al eeuwen geleden vervloeid. Toch bleef die zwavel in mijn hoofd hangen en zette een stroom van gedachten in gang. Hoewel het alles bij elkaar het allerbest bewaard gebleven was, had ik voor al het andere dat zich in de galerij bevond weinig belangstelling. Ik ben niet deskundig op gebied van mineralen en liep dus verder naar een zeer bouwvallige zijbeuk die evenwijdig liep aan de eerste zaal die ik betreden had. Kennelijk was dit de afdeling natuurlijke historie, maar alles was zozeer vergaan dat het onherkenbaar was. Een paar verschrompelde en donker geworden overblijfselen van wat ooit opgezette dieren waren geweest, uitgedroogde anatomische preparaten in potten waar oorspronkelijk alcohol in had gezeten en hoopjes bruine stof van uiteengevallen planten, was het enige! Ik vond het jammer, omdat ik graag het spoor had willen volgen van de vindingrijke aanpassingen, die tot het bedwingen van de levende natuur hadden geleid. Daarna kwamen we in een galerij van ronduit reusachtige afmetingen, die echter buitengewoon slecht verlicht was en waarvan de vloer, vanaf de plek waar ik binnenkwam, in een kleine hoek omlaag liep. Op regelmatige afstanden hingen witte bollen aan het plafond — veel ervan waren gebroken of uiteengevallen — wat deed vermoeden dat de zaal oorspronkelijk van kunstlicht voorzien was. Hier was ik meer in mijn element, want aan weerszijden van me verrezen rijen enorme machines, die allemaal verroest waren en waarvan vele op instorten stonden, maar sommige waren nog redelijk gaaf. Jullie weten dat ik in zekere zin een zwak heb voor mechanieken en ik was van plan daar langer te blijven hangen, temeer omdat ze er grotendeels raadselachtig uitzagen en ik maar een zeer vaag vermoeden had waarvoor ze dienden. Ik bedacht dat ik, als ik die raadsels zou kunnen oplossen, krachten ter beschikking zou krijgen die ik misschien zou kunnen inzetten tegen de Morlocks.

“Opeens drukte Weena zich zo plotseling dicht tegen me aan, dat ze me deed schrikken. Had ze dat niet gedaan, dan denk ik dat het me helemaal niet opgevallen was dat de vloer van de galerij afliep. [Voetnoot: Het kan natuurlijk best dat de vloer niet helde, maar dat het museum in de heuvel doorliep. — Uitg.] Het einde van de galerij waar ik binnengekomen was lag een heel eind boven de grond en werd verlicht door sporadische spleetachtige ramen. Als je er in de lengte doorheen liep, kwam de vloer steeds verder omhoog naar die ramen, totdat op het laatst elk raam nog maar een spleet was zoals het “kelderlicht” van een Londens huis, met nog maar smalle streep daglicht aan de bovenkant. Ik liep langzaam verder, terwijl ik mij het hoofd brak over de machines en was daar te zeer mee bezig om de geleidelijke afname van het licht op te merken, totdat Weena’s groeiende angst mijn aandacht trok. Toen zag ik dat de galerij aan het einde overliep in een dichte duisternis. Ik aarzelde en toen ik om mij heen keek zag ik dat de stoflaag minder dik en het oppervlak oneffener was. Verderop in de duisternis leek het alsof de laag doorbroken was door een aantal kleine voetafdrukken. Toen ik dat zag kreeg ik weer het gevoel dat er Morlocks in de buurt waren. Ik had het idee dat ik mijn tijd verknoeide met mijn academisch onderzoek van de machines. Ik bedacht dat het al heel laat in de middag was en ik nog steeds geen wapen, schuilplaats of middelen had om vuur te maken. En toen hoorde ik in de verre

duisternis van de galerij een eigenaardig getrippel en dezelfde vreemde geluiden die ik beneden in de put gehoord had.

“Ik pakte Weena bij de hand. Opeens kwam er een idee bij me op en liep ik naar een machine toe waar een hefboom uitstak, zoals die te zien zijn in een seinhuisje. Ik klom op de stellage, greep de hefboom met beide handen vast en duwde hem met mijn hele gewicht opzij. Weena, die ik in het middenpad achtergelaten had, begon opeens te jammeren. Ik had de sterkte van de hefboom aardig goed geschat, want na een minuut sjorren brak hij af en liep ik naar haar terug met een knuppel in mijn hand, die naar mijn mening meer dan toereikend was voor elke Morlockschedel die ik tegen zou komen. En ik snakte ernaar een paar Morlocks dood te slaan. Wat onmenselijk, zullen jullie misschien wel denken, om je eigen nakomelingen te willen vermoorden! Maar op een of andere manier was het onmogelijk ook maar iets menselijks in die wezens te zien. Alleen mijn tegenzin om Weena alleen te laten en de overtuiging dat als ik aan mijn moordlust toe zou geven mijn Tijdmachine in gevaar zou kunnen komen, weerhielden mij ervan de galerij in te lopen en de wilde dieren die ik hoorde af te maken.

“Zo liep ik dus, met de knuppel in de ene en Weena in de andere hand, de galerij uit naar een andere, nog grotere, die mij op het eerste oog deed denken aan een kerkgebouw van het leger, behangen met gescheurde vaandels. Even later zag ik dat de bruine en verschroevde flarden die overal in het rond lagen de overblijfselen van vergane boeken waren. Ze waren al heel lang geleden in stukken uit elkaar gevallen en van letters was geen spoor meer te bekennen. Maar hier en daar waren nog kromgetrokken planken en kapotte metalen boeksluitingen die aan duidelijkheid niets te wensen overlieten. Als ik belangstelling voor de letteren had gehad, zou ik misschien een zedenles getrokken hebben uit de onbeduidendheid van al die eerzucht. Maar zoals het er bij lag was wat de meeste indruk op me maakte, de enorme verspilling van al dat werk, waarvan deze naargeestige woestenij van rottend papier getuigenis aflegde. Ik moet toegeven dat ik op dat moment vooral dacht aan de *Philosophical Transactions* en mijn eigen zeventien bijdragen over fysische optica.

“Daarna liepen wij een brede trap op en kwamen terecht in wat ooit een afdeling voor chemische technologie geweest was. En hier had ik niet weinig hoop wat nuttige ontdekkingen te kunnen doen. Alleen aan het eind was het dak ingestort, maar verder was de zaal goed bewaard gebleven. Nieuwsgierig stortte ik me op alle vitrines die niet kapot waren en ten slotte vond ik in een, die nog echt luchtdicht was, een doosje lucifers. Heel opgewonden probeerde ik er een. Ze waren nog uitstekend, niet eens vochtig. Ik draaide me om naar Weena. “Dansen,” riep ik haar toe in haar eigen taal. Want nu had ik weer een wapen tegen de afschuwelijke wezens waar we zo bang voor waren. En zo gebeurde het dat ik in dat verlaten museum, op het dikke zachte tapijt van stof, plechtig een soort van eigenbedachte dans uitvoerde, terwijl ik zo opgewekt als ik maar kon de melodie van *Het Beloofde Land* floot. Het was deels een keurige *cancan*, deels een stepdans en een rokkendans (voor zover mijn jas dat toeliet) en deels eigen maaksel. Want ik ben van nature vindingrijk, zoals jullie weten.

“Nog steeds vind ik het feit dat dat lucifersdoosje ontelbare jaren de tand des tijds doorstaan hadden even uitermate opmerkelijk, als het voor mij uitermate gelukkig was. Maar vreemd genoeg vond ik ook nog een veel onwaarschijnlijker stof, namelijk kamfer. Ik trof het aan in een luchtdicht afgesloten pot die naar ik denk bij toeval echt potdicht zat. Eerst dacht ik dat het paraffine was en gooide de pot gewoon kapot. Maar de geur van kamfer was onmiskenbaar. In de alomtegenwoordige teloorgang was deze vluchtige stof erin geslaagd te overleven, misschien wel duizenden eeuwen lang. Dat deed me denken aan een sepiatekening die ik ooit had zien maken met inkt van een fossiele Belemniet die miljoenen jaren geleden doodgegaan en gefossiliseerd moest zijn. Ik wilde het net weggooien toen ik me herinnerde dat het brandbaar was en met een heel felle vlam brandde — en dus een uitstekende kaars was — en stak het in mijn zak. Ik vond echter geen springstoffen en ook geen andere dingen waarmee ik de bronzen deuren kon openbreken. Vooralsnog was mijn ijzeren koevoet het meest bruikbare voorwerp waar ik op gestuit was. Maar ik verliet die galerij toch heel opgetogen.

“Ik kan jullie niet het hele verhaal van die lange middag vertellen. Het zou een grote aanslag doen op mijn geheugen, als ik al mijn verkenningen in de juiste volgorde weer op zou moeten roepen. Ik herinner me nog een lange galerij met roestige wapenrekken en hoe ik aarzelde tussen mijn koevoet en een hakmes of een zwaard. Maar ik kon ze niet allebei dragen en mijn ijzeren staaf was het veelbelovendst tegen de bronzen deuren. Er stonden en lagen grote aantallen kanonnen, pistolen en geweren. De meeste waren alleen nog maar bonken roest, maar er waren er ook veel van een of ander nieuw metaal, die nog in een redelijk goede staat waren. Maar alle patronen of kruit die er misschien

ooit gelegen hadden, waren tot stof vergaan. Ik zag dat een hoek van de galerij zwartgeblakerd was en in gruzelementen lag, misschien dacht ik, door een ontploffing te midden van al dat spul. Op een andere plek stond een grote verzameling afgodsbeelden —Polynesische, Mexicaanse, Griekse, Fenicische, uit alle landen ter wereld, volgens mij. En daar schreef ik, zwichkend voor een onweerstaanbare drang, mijn naam op de neus van een spekstenen monster uit Zuid-Amerika, dat in het bijzonder tot mijn verbeelding sprak.

“Naarmate de avond vorderde, nam mijn belangstelling af. Ik liep van galerij naar galerij, stoffig, stil en vaak bouwvallig, waarin de uitgestalde voorwerpen soms niet meer dan hoopjes stof, roest en houtmoolm waren, maar soms ook minder aangetast. Ergens anders stuitte ik opeens op een schaalmodel van een tinmijn en vond toen uitermate toevallig in een luchtdichte vitrine twee dynamietpatronen! Ik schreeuwde “Eureka!” en sloeg opgetogen de vitrine kapot. Daarna begon ik te twijfelen. Ik aarzelde. Vervolgens koos ik een zijgalerij uit en nam de proef op de som. Ik heb me nooit zo teleurgesteld gevoeld als toen. Ik wachtte vijf, tien, vijftien minuten op een ontploffing die nooit kwam. Het waren natuurlijk neppatronen, wat ik door hun aanwezigheid wel had kunnen raden. Ik denk echt dat als het niet zo geweest was, ik er onmiddellijk vandoor gegaan was om de Sfinx en de bronzen deur op te blazen en (zoals zou blijken) mijn kans om de Tijdmachine te vinden te verspelen.

“Daarna, denk ik, kwamen we uit op een kleine binnenhof van het paleis. Er lag gras en er stonden drie fruitbomen. Daar rustten we uit en aten wat van de vruchten. Tegen zonsondergang begon ik na te denken over onze toestand. De nacht kroop naar ons toe en mijn ontoegankelijke schuilplaats moest nog steeds gevonden worden. Maar daar maakte ik me nu heel weinig zorgen over. Ik beschikte over iets, dat misschien de allerbeste verdediging tegen de Morlocks was — ik had lucifers! En als er fel licht nodig was, had ik nog altijd kamfer in mijn zak. Het leek me het beste de nacht door te brengen in de open lucht, beschermd door een vuur. En de volgende ochtend moesten we dan de Tijdmachine te pakken proberen te krijgen. Daarvoor had ik tot nu toe nog alleen maar mijn ijzeren knuppel. Maar nu ik meer wist, had ik een heel ander idee over die bronzen deuren. Tot dan toe had ik er vanaf gezien ze met geweld open te breken, hoofzakelijk vanwege het geheimzinnige aan de andere kant. Ik had nooit de indruk gehad dat ze erg sterk waren en hoopte dat mijn ijzeren staaf niet al te ongeschikt zou blijken voor die klus.

IX

“Toen de zon nog maar deels boven de horizon was verlieten we het paleis. Ik was vastbesloten de volgende morgen vroeg bij de Witte Sfinx aan te komen en wilde voordat het weer donker werd het bos doortrekken dat mij op de heenweg opgehouden had. Mijn plan was om die avond zover mogelijk door te lopen, dan een vuurtje aan te leggen en te gaan slapen onder bescherming van dat licht. Tijdens het lopen verzamelde ik daarom alle takken en droog gras die ik zag en binnen de kortste keren had ik mijn armen vol. Met die last vorderden we minder snel dan ik verwacht had en bovendien was Weena moe. Ik begon ook wat last te krijgen van slaperigheid, zodat de avond al gevallen was voordat wij het bos bereikten. Weena wilde op de met struiken begroeide heuvel aan de rand ervan blijven, omdat ze bang was voor het donker vóór ons, maar een merkwaardig gevoel van naderend onheil, dat eigenlijk een waarschuwing voor me had moeten zijn, dreef me voort. Ik had al twee dagen en een nacht niet meer geslapen en was verhit en geprikkeld. Samen met de slaap voelde ik de Morlocks naderen.

“Terwijl we zo stonden te aarzelen zag ik tussen de donkere bosjes achter ons en daartegen afgetekend drie ineengedoken gedaanten. Overal om ons heen was struikgewas en lang gras en ik voelde me niet veilig voor hun verraderlijke nadering. Ik schatte dat het bos van voor naar achter ongeveer een kilometer diep was. Ik had het idee dat we, als we er door heen konden komen naar de kale heuvel, daar een veel veiligere slaappleats zouden vinden. Met mijn lucifers en kamfer zou ik mijn weg door het bos kunnen bijlichten, dacht ik. Maar het was wel duidelijk dat ik dan mijn handen vrij moest hebben voor de lucifers en dus mijn brandhout achter moest laten en daarom gooide ik het met enige tegenzin neer. Maar daarna bedacht ik dat ik mijn vrienden achter ons in verwarring zou kunnen brengen door het aan te steken. Ik zou nog wel merken hoe afschuwelijk dom dat was, maar toen zag ik dat als een onschuldige maatregel om onze aftocht te dekken.

“Ik weet niet of jullie er ooit aan gedacht hebben hoe zelden vuur voorkomt in een gematigd klimaat bij afwezigheid van de mens. De hitte van de zon veroorzaakt vrijwel nooit brand, zelfs niet als dauwdruppels als een vergrootglas werken, wat soms het geval is in meer tropische streken. De bliksem kan verzengen en schroeien, maar geeft zelden aanleiding tot uitgebreide branden. Rottende plantenresten kunnen misschien af en toe gaan smeulen door de warmte van het gistingsproces, maar dat loopt vrijwel nooit uit op vlammen. In die tijd van verval was op aarde ook de kunst van vuurmaken vergeten. De rode tongen die aan mijn stapel hout likten waren voor Weena helemaal nieuw en vreemd.

“Ze wilde er naartoe rennen en mee spelen. Ik denk dat ze zichzelf erin gestort zou hebben als ik haar niet tegengehouden had. Maar ik ving haar op en ondanks haar tegenstribbelen duwde ik haar doortastend voor me uit het bos in. Nog enige tijd werd mijn pad door het vuur verlicht. Toen ik even later omkeek kon ik door de dicht opeen staande stammen zien dat de vuurgloed zich vanaf mijn takkenhoop verspreid had naar wat naburige struiken en er een gebogen lijn van vuur door het gras de heuvel op kroop. Ik moest er om lachen en draaide me weer om naar de donkere bomen vóór me te kijken. Het was pikdonker en Weena klampte zich krampachtig aan me vast, maar omdat mijn ogen aan het donker gewend raakten, was er nog steeds voldoende licht om de stammen te ontwijken. Boven ons was het gewoon zwart, behalve waar hier en daar door een opening de verre blauwe hemel op ons neer scheen. Ik stak geen van mijn lucifers aan, omdat ik mijn handen niet vrij had. Op mijn linker arm droeg ik mijn kleintje en in mijn rechterhand had ik mijn ijzeren staaf.

“Het eerste stuk hoorde ik niets anders dan de krakende takken onder mijn voeten, het zachte geritsel van de wind boven me en mijn eigen adem en het kloppen van de bloedvaten in mijn oren. Toen leek het alsof ik om mij heen getrippel hoorde. Het werd steeds duidelijker en ik ving dezelfde vreemde geluiden en stemmen op, die ik in de Onderwereld gehoord had. Er waren kennelijk meerdere Morlocks en ze omsingelden ons. Even later voelde ik inderdaad aan mijn jas trekken en daarna iets op mijn arm. Weena beefde hevig en werd doodstil.

“Het werd tijd voor een lucifer. Maar om er een te pakken moest ik haar neerzetten. Dat deed ik en toen ik in mijn zak frommelde, begon er ter hoogte van mijn knieën een worsteling. Weena bleef even doodstil en de Morlocks maakten datzelfde eigenaardige kirrende geluid. Er kropen ook zachte handjes over mijn jas en rug en raakten zelfs mijn nek aan. Toen het aanstrijken en knetteren van de lucifer. Ik liet hem opvlammen en zag de witte ruggen van de tussen de bomen wegvluchtende Morlocks. Haastig pakte ik een stuk kamfer uit mijn zak en hield het gereed om het aan te steken zodra de lucifer zou uitdoven. Daarna keek naar Weena. Ze had mijn voeten vastgegrepen en lag totaal bewegingloos met haar gezicht op de grond. Geschrokken boog ik me over haar heen. Ze leek nauwelijks te ademen. Ik stak het stuk kamfer aan en gooide het op de grond en toen het uiteenspatte, opvlamde en de Morlocks en de schaduwen verdreef, knielde ik neer en tilde haar op. Achter ons leek het bos vol beweging en gemompel van een groot gezelschap!

“Het leek alsof ze flauwgevallen was. Ik vleide haar voorzichtig over mijn schouder, stond op en wilde verder lopen, maar toen besepte ik dat er iets vreselijks gebeurd was. Door het gedoe met de lucifers en Weena, had ik mij een paar keer omgedraaid en nu had er geen flauw benul meer van in welke richting ik moest lopen. Wie weet keek ik nu weer de kant op van het Paleis van Groen Porselein. Het koude zweet brak me uit. Snel moest ik bedenken wat ik ging doen. Ik besloot een vuur aan te leggen en ter plekke verder de nacht door te brengen. Weena die zich nog steeds niet bewoog legde ik neer op een met mos bedekte boomstronk en ging, toen mijn eerste stuk kamfer begon te doven, heel gehaast takken en bladeren te verzamelen. Hier een daar om mij heen glansden Morlockogen, als karbonkels in de duisternis.

“De kamfer flakkerde nog even en doofde uit. Ik streek een lucifer aan en toen ik dat deed, stoven de twee witte gedaanten in de buurt van Weena er meteen vandoor. Een van hen was zo verblind door het licht dat hij recht op me af liep en ik voelde zijn botten kraken onder mijn vuistslag. Hij slaakte een kreet van schrik, strompelde een stukje door en viel neer. Opnieuw stak ik een stuk kamfer aan en ging verder met het sprokkelen van hout voor mijn vuur. Even later viel me op hoe droog het gebladerte boven mijn hoofd hier en daar was, want sinds mijn aankomst met de Tijdmachine, ongeveer een week geleden, was er geen regen gevallen. Dus in plaats van koortsachtig tussen de bomen naar afgevallen takken te zoeken, begon ik te springen en takken naar beneden te trekken. Binnen de kortste keren had ik een verstikkend rokend vuur van vers hout en droge takken en kon ik zuiniger omspringen met mijn kamfer. Daarna liep ik terug naar de plek waar Weena naast mijn

ijzeren staaf lag. Ik deed mijn uiterste best om haar weer bij te brengen, maar ze bleef voor dood liggen. Ik kon me er zelfs niet van vergewissen of ze nog ademende.

“Toen sloeg de rook neer, dreef naar me toe en moet me opeens suf gemaakt hebben. Bovendien hing de walm van kamfer nog in de lucht. Ik hoefde zeker een uur niets meer op het vuur te gooien. Na mijn inspanningen voelde ik me erg moe en ging zitten. Ook in het bos klonk overal een slaapverwekkend geritsel dat ik niet begreep. Het leek alsof ik even in slaap was gevallen en opende mijn ogen. Maar alles was donker en de Morlocks zaten met hun handen aan me. Ik sloeg hun grijpende vingers van me af en voelde haastig in mijn zak naar het luciferdoosje maar — het was verdwenen! Meteen wist ik wat er gebeurd was. Ik had geslapen en mijn vuur was uitgegaan en ik werd overmand door het bittere gevoel dat het mijn dood betekende. In het bos hing overal de lucht van brandend hout. Ik werd in mijn nek gegrepen en aan mijn haren en armen omlaag getrokken. Al die weke wezens in de duisternis als een kluwen bovenop me was een onbeschrijfelijk gruwelijk gevoel. Het was alsof ik in een monsterlijk spinnenweb vast zat. Ik werd overweldigd, viel neer en voelde kleine tandjes in mijn nek bijten. Ik rolde om en daarbij stootte mijn hand tegen de ijzeren hefboom. Dat gaf me kracht. Ik schudde de menselijke ratten van me af, worstelde me overeind, klemde de staaf vast en sloeg in de richting waar ik dacht dat hun hoofden zich bevonden. Ik kon voelen hoe vlees en botten papperig onder mijn slagen bezweken en voor even was ik van ze bevrijd.

“Ik werd bevangen door de vreemde verrukking waarmee een fel gevecht zo vaak gepaard gaat. Dat Weena en ik verloren waren was me duidelijk, maar ik was vastbesloten de Morlocks ons vlees duur betaald te zetten. Met mijn rug tegen een boom stond ik met de ijzeren stang voor me uit te zwaaien. Het hele bos was vol van hun bewegingen en geschreeuw. Er ging een minuut voorbij. Het leek alsof hun stemmen opgewondener en hun bewegingen gejaagder werden. Maar geen een kwam binnen mijn bereik. Ik stond in de duisternis te turen. Opeens kreeg ik weer hoop. Waren de Morlocks misschien bang geworden? En meteen daarop gebeurde er iets vreemds. Het leek alsof de duisternis lichtgevend werd. Heel vaag begon ik om me heen Morlocks te ontwaren — drie gehavend aan mijn voeten — en daarna zag ik tot mijn grote verrassing dat de andere, naar het leek achter mij vandaan, in een onophoudelijke stroom het bos vóór mij in vluchtten. Hun rug leek niet meer wit, maar roodachtig. Terwijl ik met open mond van verbazing stond toe te kijken, zag ik door een door de sterren verlichte opening tussen de takken een rood vonkje voorbijzweven en verdwijnen. En toen begreep ik wat de betekenis was van die geur van brandend hout, dat slaapverwekkende geritsel dat nu uitgroeide tot een stormachtig gebulder, de rode gloed en de vluchtende Morlocks.

“Ik stapte achter mijn boom vandaan, keek achterom en zag, tussen de zwarte pilaren van de nabije bomen door, de vlammen van het brandende bos. Het was mijn eerste vuurtje dat nu achter mij aan kwam. Toen ging ik op zoek naar Weena, maar ze was verdwenen. Het sissen en kraken achter me en de hevige knal telkens als er weer een boom vlam vatte, lieten weinig tijd tot nadenken. Met nog steeds mijn ijzeren staaf in mijn hand, ging ik achter de Morlocks aan. Het was een gelijk opgaande wedren. Terwijl ik voortrende grepen rechts van mij de vlammen op gegeven moment zo snel om zich heen dat ik erdoor verrast werd en naar links moest uitwijken. Maar toen ik ten slotte uitkwam op een kleine open plek, strompelde een Morlock op me toe, ging me voorbij en liep regelrecht het vuur in!

“En nu ontwaarde ik het griezeligste en afschuwelijkste, denk ik, van alles wat ik in die toekomstige tijd gezien had. Door de weerkaatsing van het vuur was die plek zo hel verlicht dat het leek alsof het midden op de dag was. In het midden was een heuveltje of verhoging, waarop zich een verschroeide meidoornstruik bevond. Daar voorbij stond nog een deel van het bos in brand, waaruit al gele vurige tongen omhoog kronkelden, zodat de open ruimte helemaal omsingeld werd door een haag van vuur. Op de glooiing van de heuvel bevonden zich dertig tot veertig Morlocks, verblind door het licht en de hitte, die in hun verwarring her en der tegen elkaar aan strompelden. Aanvankelijk realiseerde ik me niet dat ze verblind waren en beukte, in een vlaag van angst, als een razende met mijn stang op hen in, waarbij ik er een doodde en nog een paar volledig in elkaar sloeg. Maar toen ik de gebaren van een van hen gezien had die tegen de rode hemel onder de meidoorn tastend zijn weg zocht en hun gekreun hoorde, was het me duidelijk dat ze in het felle licht volstrekt hulpeloos en deerniswekkend waren en hield ik op met naar hen uit te halen.

“Toch liep er af en toe een recht op me af en dat maakte dan een huiverende angst in me los, waardoor ik hem zo snel mogelijk uit de weg ging. Op zeker moment zwakten de vlammen wat af en werd ik bang dat de smerige wezens me binnenkort weer zouden kunnen zien. Ik bedacht net ik dat, voor dat zou gebeuren, weer moest gaan vechten en er een paar doodslaan, toen de vlammen weer fel

oplaaiden en ik zag er vanaf. Ik liep in de buurt van het heuveltje tussen hen door en ging hen uit de weg, terwijl ik intussen naar een spoor van Weena zocht. Maar Weena was verdwenen.

“Ten slotte ging op boven op het heuveltje zitten en bekeek die vreemde, onvoorstelbare verzameling van blinde wezens die in het rond tastten en geheimzinnige geluiden naar elkaar maakten, terwijl de gloed van het vuur op hen neerviel. De omhoog kolkende rookkolom dreef weg langs de hemel en tussen de flarden van dat rode gewelf heen, flonkerden kleine sterretjes, die zo ver weg waren dat het leek alsof ze tot een ander universum behoorden. Twee of drie Morlocks kwamen strompelend op me af en ik joeg ze huiverend met mijn vuisten weg.

“Het grootste gedeelte van die nacht was ik ervan overtuigd dat het een nachtmerrie was. Ik wilde daar zo hartstochtelijk uit ontwaken dat ik mezelf beet en het uitschreeuwde. Ik sloeg met mijn vuisten op de grond, stond op en ging weer zitten, liep op en neer en zeeg dan opnieuw neer. Ik wreef in mijn ogen en smeekte God mij te laten ontwaken. Drie keer zag ik dat Morlocks zich, met hun hoofd omlaag, in een soort doodsstrijd in de vlammen stortten. Maar boven de afnemende rode gloed van het vuur, boven de enorme omhoogstijgende rookwolken, de wit en zwart wordende boomstompen en het steeds kleiner wordende aantal van die schimmige wezens uit, verscheen het heldere licht van de dageraad.

“Ik zocht naar een spoor van Weena, maar er was niets te vinden. Het was duidelijk dat zij haar arme lijfje in het bos achtergelaten hadden. Ik kan niet beschrijven hoe opgelucht ik was bij de gedachte dat het ontkomen was aan het afschuwelijke lot waartoe het bestemd leek te zijn geweest. Toen ik dat tot me door liet dringen kreeg ik haast de aandrang om een bloedbad aan te richten onder de hulpeloze gedrochten om mij heen, maar ik hield me in. Zoals ik al heb verteld was het heuveltje een soort eiland in het bos. Door een waas van rook kon ik nu vanaf de top het Paleis van Groen Porselein onderscheiden en aan de hand daarvan de afstand naar de Witte Sfinx bepalen. En zo liet ik, toen het daglicht helderder werd, de rest van die verdoemde zielen achter, bond wat gras om mijn voeten en strompelde dwars door de rokende as en zwarte boomstronken die van binnen nog steeds trilden van het vuur, naar de bergplaats van de Tijdmachine. Ik vorderde langzaam, want ik was vrijwel uitgeput en ook mank en voelde me allerellendigst door de afschuwelijke dood van de kleine Weena. Het leek een verpletterende tragedie. Nu, in deze oude vertrouwde kamer, is het meer zoiets als verdriet uit een droom dan een echt verlies. Maar die ochtend voelde ik me daardoor weer volstrekt alleen — vreselijk alleen. Ik begon aan dit huis van mij te denken, aan dit hoekje bij de haard, aan sommigen van jullie en met die gedachten sloop een hunkering binnen, die pijn deed.

“Maar toen ik over de rokende ashopen heen liep, deed ik een ontdekking. In mijn broekzak zaten nog een paar losse lucifers. Het doosje moet opengegaan zijn voordat het zoekraakte.

X

“Rond acht of negen uur in de ochtend kwam ik aan bij dezelfde bank van geel metaal waar vandaan ik op de avond van mijn aankomst over de wereld uitgekeken had. Ik dacht weer aan mijn haastige conclusies van die avond en kon niet nalaten spijtig te lachen over mijn zelfverzekerdheid. Hier was hetzelfde prachtige schouwspel, hetzelfde weelderige groen, dezelfde schitterende paleizen, dezelfde indrukwekkende ruïnes en dezelfde zilveren rivier die tussen haar vruchtbare oevers door stroomde. Tussen de bomen krioelden de vrolijke gewaden van de bevallige mensen. Sommige waren aan het baden precies op de plek waar ik Weena gered had en dat gaf mij een plotselinge steek in mijn borst. En als smetten in het landschap rezen de koepeltjes op boven de schachten naar de Onderwereld. Ik begreep nu wat er over de schoonheid van de Bovenwereldbewoners heen lag. Hun dag was heel aangenaam, even aangenaam als de dag van de koeien in de wei. Net als de koeien kenden zij geen vijanden en bekommerden zich niet om de dag van morgen. En hun einde was hetzelfde.

“Ik vond het verdrietig nu ik bedacht hoe kortstondig de droom van het menselijk verstand geweest was. Het had zelfmoord gepleegd. Het had zich onverstoorbaar gericht op gemak en genot, op een evenwichtige maatschappij met ‘veiligheid en bestendigheid’ als parool, zijn hoop was vervuld — en hier was het op uitgelopen. Ooit moeten leven en eigendom een bijna absolute zekerheid bereikt hebben. De rijke was verzekerd van zijn rijkdom en gemak en de arbeider van zijn leven en werk. In die wereld bestond vast en zeker geen werkeloosheidsvraagstuk, geen sociaal probleem bleef onopgelost. En het gevolg was grote rust geweest.

“De natuurwet die wij over het hoofd zien is dat intellectuele veelzijdigheid de compensatie is voor verandering, gevaar en problemen. Een dier dat in volmaakte harmonie met zijn omgeving leeft is een volmaakte automaat. De Natuur doet nooit een beroep op het verstand tenzij gewoonte en instinct nutteloos zijn. Waar geen verandering of een behoefte aan verandering bestaat, is geen verstand. De enige dieren die het verstand deelachtig zijn, zijn dieren die een enorme verscheidenheid aan behoeften en gevaren moeten trotseren.

“Dus zoals ik het zie was de Bovenwereldmens afgegleden naar zijn kwetsbare bevalligheid en de Onderwereldmens naar een louter gemechaniseerde bedrijvigheid. Maar aan die volmaakte toestand had één ding ontbroken — zelfs voor een mechanische volmaaktheid — namelijk absolute bestendigheid. Blijkbaar was de voedselvoorziening van de Onderwereld, hoe doeltreffend die ook was, in de loop der tijd ontwricht geraakt. Moeder Noodwendigheid, die een paar duizend jaar op een afstand gehouden was, dook weer op en ze begon ondergronds. Omdat de Onderwereld zich met machines bezighield, die hoe volmaakt ze ook waren, naast de gewoonten nog steeds enig denkwerk behoeften, hadden de bewoners waarschijnlijk noodgedwongen wat meer ondernemingszin behouden — zij het minder van alle andere menselijke eigenschappen — dan de Bovenwereldbewoners. En toen ze geen ander vlees meer hadden, wendden zij zich naar wat een oude gewoonte tot dan toe verboden had. Zo zag ik het in mijn laatste mening over de wereld van Achthonderdtweeduizendzevenhonderdeneen. Het is misschien de meest onjuiste verklaring die een sterveling ook maar kan bedenken. Maar dat is hoe het allemaal bij mij uitgekristalliseerd is en zoals ik het jullie aanbied.

“Na alle vermoeienissen, opwinding en angsten van de afgelopen dagen en ondanks mijn verdriet, was deze zitplek, het vredige uitzicht en het warme zonlicht heel aangenaam. Ik was doodmoe en slaperig en mijn getheoretiseer ging over in gemijmer. Toen ik mijzelf daar op betrapte, nam ik het ter harte, strekte me uit op het gras en genoot een lange en verkwikkende slaap.

“Even voor zonsondergang werd ik wakker. Ik had me nu tijdens mijn slaap beschut gevoeld tegen gegrepen te worden door de Morlocks. Ik rekte me uit en liep de heuvel af naar de Witte Sfinx toe. In mijn ene hand had ik de koevoet en de andere speelde met de lucifers in mijn zak.

“En nu kwam er iets uiterst onverwachts. Toen ik het voetstuk van de sfinx naderde zag ik dat de bronzen kleppen open waren. De panelen waren in een gleuf naar beneden gezakt.

“Toen ik er vlak voor stilstond, aarzelde ik met naar binnen gaan.

“Binnen in het voetstuk zag ik een kleine ruimte en op een verhoging in de hoek daarvan stond de Tijdmachine. Ik had de hendeltjes in mijn zak. Na al mijn zorgvuldig uitgewerkte voorbereidingen voor de belegering van de Witte Sfinx, was dit dus een nederige overgave. Ik gooide mijn ijzeren staaf weg en vond het bijna spijtig dat ik hem niet hoefde te gebruiken.

“Toen ik me bij de ingang vooroverboog, schoot me opeens iets te binnen. Dit keer begreep ik eindelijk de gedachtegang van de Morlocks. Ik deed mijn uiterste best om niet in lachen uit te barsten, stapte door het bronzen raamwerk heen en liep naar de Tijdmachine toe. Ik was verrast toen ik zag dat hij zorgvuldig schoongemaakt en geolied was. Sindsdien heb ik het vermoeden dat de Morlocks hem zelfs gedeeltelijk uit elkaar gehaald hebben in een poging om op hun stompzinnige manier te begrijpen waar hij voor diende.

“Toen ik het zo stond te bekijken en alleen al genoot van het aanraken van het toestel, gebeurde wat ik verwacht had. Opeens schoven de bronzen panelen omhoog en stootten met een metalige klik tegen het raamwerk aan. Ik zat in het donker — was in de val getrapt. Althans dat dachten de Morlocks. Bij die gedachte moest ik grinniken.

“Ik kon hun kirrend gelach al horen toen ze op me afkwamen. Heel rustig wilde ik een lucifer aansteken. Ik hoefde alleen maar de hendels vast te maken en dan als een geestverschijning te vertrekken. Maar ik had één ding over het hoofd gezien. De lucifers waren van dat ellendige soort die je tegen het doosje aan moet strijken.

“Jullie kunnen je misschien voorstellen hoe al mijn kalmte verdween. De kleine monsters waren vlak bij me. Een raakte mij aan. Met de hendels maaide ik om me heen en begon op het zadel van de machine te klauteren. Daarna raakte een hand me aan en toen nog een. Ik moest gewoonweg tegen hun volhardende vingers vechten die op mijn hendels uit waren en tegelijkertijd naar de bouten tasten waar ze overheen geklikt moesten worden. Bijna hadden ze me er een echt afgepakt. Toen het hendeltje uit mijn hand glipte moest ik in het donker een kopstoot uitdelen — ik kon de schedel van de Morlock

horen kraken — om het weer te bemachtigen. Deze laatste worsteling was, denk ik, meer op het nippertje dan het gevecht in het bos.

“Maar ten slotte waren de dingen bevestigd en haalde ik de starthendel over. De grijpende handen gleden van me af. Even later verdween de duisternis uit mijn ogen. Ik bevond me in hetzelfde grijze licht en lawaai dat ik al eerder beschreven heb.

XI

“Ik heb jullie al verteld over het misselijke en verwarde gevoel dat gepaard gaat met tijdreizen. En dit keer zat ik niet goed in het zadel, maar zijdelings en onvast. Ik weet niet hoe lang klampte ik me vast aan de slingerende en trillende machine en lette niet op hoe ik me voortbewoog en toen ik mij ertoe zette om weer op de wijzerplaten te kijken stond ik versteld toen ik zag waar ik terechtgekomen was. Eén wijzerplaat geeft het aantal dagen aan, een andere het duizendtal, de derde telt per miljoen en de laatste het aantal miljard dagen. Maar in plaats van de hendels omhoog te halen, had ik ze omlaag geduwd, zodat ik vooruit in de tijd ging en toen ik naar die wijzers keek zag ik dat de wijzer van de duizendtallen even snel ronddraaide als de secondewijzer van een horloge — de toekomst in.

“Terwijl ik voortrasde, onderging het aanschijn van de wereld een eigenaardige verandering. Het trillende grijs werd donkerder en daarna — hoewel ik nog steeds met een wonderbaarlijke snelheid door de tijd reisde — keerde de flikkerende opeenvolging van dag en nacht, die doorgaans kenmerkend was voor een vertraging, weer terug en werd steeds duidelijker. Aanvankelijk wist ik me daar geen raad mee. De afwisseling van dag en nacht werd steeds trager, net als de voortgang van de zon aan het zwerk, totdat ze zich leken uit te strekken over eeuwen en eeuwen. Ten slotte baadde de aarde in een onafgebroken schemerlicht, een halfduister dat slechts doorbroken werd als een komeet langs de zich donker aftekenende hemel gloeide. De band van licht die ooit de zon aanduidde was al lang verdwenen. De zon ging niet meer onder — zij rees en daalde nog alleen maar in het Westen en werd steeds groter en roder. De maan was spoorloos verdwenen. Het rondcirkelen van de sterren was steeds langzamer geworden en had plaats gemaakt voor voortkruipende lichtpuntjes. Enige tijd voordat ik stopte was de zon, rood en reusachtig, tot stilstand gekomen en hing bewegingloos boven de horizon, een grote schijf, gloeiend met een doffe hitte, die af en toe even uitdoofde. Op gegeven moment had zij kortstondig weer stralender geschenen, maar was snel teruggekeerd naar haar naargeestige rode gloed. Uit deze vertraging van het rijzen en dalen van de zon maakte ik op dat het met de werking van de getijden afgelopen was. De aarde was tot rust gekomen met één kant naar de zon gekeerd, zoals in onze tijd de maan tegenover de aarde staat. Heel behoedzaam — want ik herinnerde mij nog mijn vorige onverhoedse val — begon ik mijn vaart af te remmen. De rondtollende wijzertjes bewogen steeds langzamer totdat de duizendtallenwijzer niet meer leek te bewegen en die van de dagen niet langer alleen maar een iets onbestemds op de wijzerplaat was. Steeds langzamer, tot de vage omtrekken van een verlaten strand opdoemden.

“Ik stopte heel voorzichtig en keek daarna vanaf de Tijdmachine om mij heen. De hemel was niet langer blauw. In het noordoosten was alles inktzwart en in die duisternis was het heldere en onafgebroken licht te zien van de bleekwitte sterren. Boven mijn hoofd was het uitspannel bloedrood en zonder sterren en klaarde naar het zuidoosten op tot een scharlakenrode gloed waar, doorsneden door de horizon, de enorme bol van de zon lag, rood en bewegingloos. De kleur van de rotsen om mij heen was felrood en het enige spoor van leven dat ik aanvankelijk kon ontwaren was de intens groene vegetatie waarmee elk uitsteeksel van de naar het zuidoosten gerichte flanken van de rotsbodem bedekt was. Het was hetzelfde donkergroen dat te zien is bij mossen in wouden of de korstmossen in grotten: planten die net als deze in een onafgebroken schemerlicht groeien.

“De machine stond op een hellend strand. Tot ver in het zuidwesten strekte de zee zich uit en ging daar, aan een scherp afgetekende lichte horizon, over in een bleke hemel. Er was geen branding en geen golfslag, want er was geen zuchtje wind dat het zeeoppervlak beroerde. Het enige was een lichte, olieachtige deining die rees en daalde, als een zachte ademhaling, waaruit bleek dat de eeuwige zee nog steeds bewoog en leefde. En langs de rand, waar het water soms op brak, lag een dikke korst zout — roze onder de vlamme hemel. Ik had een drukkend gevoel in mijn hoofd en het viel me op dat ik heel snel ademhaalde. Die gewaarwording deed me denken aan de enige keer dat ik een berg beklommen had en daaruit maakte ik dus op dat de lucht veel ijler geworden was dan tegenwoordig.

“Op de verlaten glooiing in de verte hoorde ik een rauwe kreet en zag iets dat op een reusachtige witte vlinder leek, die schuin omhoog de lucht in leek te fladderen, rondcirkelde en achter een paar lage heuveltjes uit het zicht verdween. Het geluid van die kreet was zo naargeestig dat ik huiverde en me nog steviger aan mijn machine vastklampte. Toen ik opnieuw om mij heen keek zag ik dat iets, dat ik aangezien had voor een roodachtig rotsblok, zich langzaam naar mij toe bewoog. Toen onderscheidde ik dat het in werkelijkheid een monsterlijk, krabachtig wezen was. Kun jullie je een krab voorstellen zo groot als die tafel daar, die zich op zijn vele poten langzaam en waggelend voortbeweegt, wiegend met zijn grote scharen, zwaaiend en tastend met lange voelsprietten, als de zweep van een voerman en met glanzende ogen op stelen aan weerszijden van zijn pantserachtige voorkant? Zijn rug was gerimpeld en versierd met grote uitstulpsels en hier en daar bedekt met groenige korsten. Terwijl hij zich voortbewoog kon ik de vele tastsprietten zien van zijn ingewikkelde bek.

“Terwijl ik zat te staren naar deze op mij toe kruipende huiveringwekkende verschijning, voelde ik iets kriebelen op mijn wang, alsof er een vlieg op neergestreken was. Ik probeerde het met mijn hand weg te vegen, maar meteen was het weer terug en bijna tegelijkertijd een andere op mijn oor. Ik sloeg er naar en greep iets draderigs beet. Het werd onmiddellijk uit mijn hand getrokken. Met een bang vermoeden draaide ik me om en zag dat ik de voelspriet van een andere monsterlijke krab, die pal achter me stond, vastgegrepen had. Zijn boosaardige ogen wiebelden op hun stelen, alles bewoog aan zijn hongerige bek en zijn grote onbeholpen scharen, besmeurd met algachtig slijm, daalden op me neer. Ogenblikkelijk duwde mijn hand op de hendel en had ik een maand tussen mij en die monsters in geplaatst. Maar ik bevond me nog steeds op hetzelfde strand en zodra ik gestopt was, kon ik ze weer duidelijk zien. In het naargeestige licht, tussen de bladvormige diepgroene plakaten bleken er her en der tientallen rond te kruipen.

“Ik kan niet het gevoel beschrijven van die afschuwelijke verlatenheid die over de aarde lag. De rode oostelijke hemel, de duisternis in het noordwesten, de zoute Dode Zee, het rotsachtige strand dat krioelde van die afschuwelijke traag bewegende monsters, het egale gifgroen van de mosachtige begroeiing, de ijle lucht die pijn deed aan de longen: alles droeg bij aan een angstaanjagende indruk. Ik reisde honderd jaar verder en weer was daar diezelfde rode zon — een beetje groter, een beetje donker — dezelfde stervende zee, dezelfde kille atmosfeer en dezelfde menigte aardse schaaldieren die rondscharrelden tussen de groene aangroeisels en de rode rotsen. En aan de westelijke hemel ontwaarde ik een gebogen bleke lijn, als een enorme nieuwe maan.

“In grote tijdspannen van duizend jaar of meer, aangetrokken door het mysterieuze lot van de aarde, reisde ik verder, rustte telkens weer uit en zag met een vreemde fascinatie hoe aan het westelijke zwerk de zon groter en kleiner werd en het leven van de oude aarde wegebede. Ten slotte, meer dan dertig miljoen jaar verder, verduisterde de reusachtige zonnescijf bijna eentiende van de somberder wordende hemel. Toen hield ik opnieuw stil, want de drommen rondkruipende krabben waren verdwenen en afgezien van zijn groene levermossen en korstmossen, leek het rode strand zonder enig leven. Het was nu witgevekt. Ik werd overvallen door een bittere kou. Telkens weer dwarrelden er heel af en toe witte vlokken neer. Onder de door sterren verlichte bleke hemel in het noordoosten lagen glanzende sneeuwvlakten en kon ik de golvende toppen zien van witroze heuveltjes. Langs de waterkant lagen randen van ijs en verderop dreven grote ijsschotsen, maar het merendeel van die grote zoute oceaan, helemaal bloedrood onder de eeuwig ondergaande zon, was nog niet bevroren.

“Ik keek om me heen om te zien of er nog sporen van dierlijk leven te bekennen waren. Een onbestemde angst hield mij aan het zadel van de machine gekluisterd. Maar ik zag niets bewegen, niet op het aardoppervlak, niet in de lucht en ook niet in de zee. Alleen uit het groene slijm op de rotsen bleek dat het leven niet uitgestorven was. In zee was een smalle zandbank verschenen en het water had zich van het strand teruggetrokken. Ik verbeeldde me dat ik op die zandbak iets zwarts zag klapwieken maar terwijl ik er naar keek, werd het bewegingloos en ik nam aan dat het gezichtsbedrog was geweest en dat zwarte ding gewoon een rots was. De sterren aan het uitspansel waren bijzonder helder, maar ik had het idee dat ze amper flonkerden.

“Opeens viel me op dat de cirkelvormige omtrek van de zon aan de westelijke kant veranderd was, dat er een uitholling, een inham in de ronding verschenen was. Ik zag het groter worden. Misschien een minuut lang staarde ik met open mond naar de duisternis die over de dag kroop en toen realiseerde ik me dat het een beginnende zonsverduistering was. Of de maan, of de planeet Mercurius trok voorbij

de zonnescijf. Natuurlijk nam ik eerst aan dat het de maan was, maar er zijn veel argumenten waardoor ik geneigd ben te denken dat wat ik in werkelijkheid zag het, op een zeer korte afstand van de aarde, passeren van een binnenplaneet was.

“De duisternis werd steeds dichter. Vanuit het Oosten begon in vlagen een verkwikkende wind te waaien en de door de lucht dwarrelende sneeuwvlokken werden talrijker. Vanaf de waterkant kwam een kabbelend en ruisend geluid aandrijven. Afgezien van deze levenloze klanken was de wereld stil. Stil? Het is nauwelijks mogelijk die stilte te omschrijven. Alle geluiden van de mens, het blaten van schapen, de kreten van vogels, het gezoem van insecten, de achtergrondgeluiden van ons leven — alles was verdwenen. Toen de duisternis toenam, werden de neerdwarrelende sneeuwvlokken nog talrijker. Ten slotte vervaagden in de verte snel de witte toppen van de heuvels een voor een in de duisternis. De bries trok aan tot een klagende wind. Ik zag hoe de zwarte schaduw van de verduisterde zon naar me toe gleed. Even later waren alleen nog de bleke sterren zichtbaar. Verder was alles donker, zonder een enkel sprankje licht. De hemel was inktzwart.

“De gruwelijkheid van deze grote duisternis drong tot me door. Ik werd overweldigd door de kou, die tot in het merg van mijn botten doortrok en de pijn die ik bij het ademen voelde. Ik huiverde en voelde me doodmisselijk worden. Toen verscheen, als een roodgloeiende boog aan de hemel, de rand van de zon. Ik stapte van de machine af om weer wat bij te komen. Ik voelde me draaierig en niet in staat me aan de terugreis te wagen. Terwijl ik daar stond, beroerd en verward, zag ik weer datzelfde bewegen op de zandbank — tegen de achtergrond van het rode zeewater. Het was iets ronds, misschien ter grootte van een voetbal, maar het kan ook groter zijn geweest, met lange afhangende voelsprietten. Afgetekende tegen het deinende bloedrode water, leek het iets zwarts dat rusteloos rondhopte. Toen kreeg ik het gevoel dat ik flauw ging vallen. Maar de verschrikkelijke angst om daar in dat verlaten en afschuwelijke schemerdonker zo hulpeloos ineen te zakken, gaf me weer kracht en ik klauterde op het zadel.

XII

“En zo keerde ik terug. Ik moet op de machine een hele tijd buiten westen geweest zijn. De flikkerende opeenvolging van dag en nacht begon weer, de zon werd weer goudgeel en de hemel blauw. Ik kon vrijer ademen. De omtrekken van het land golfd en vloed. De wijzers op de meters draaiden terug. Eindelijk zag ik weer de vage schaduwen van huizen, de tekenen van een gedegeneerde mensheid. Ook deze veranderden en verdwenen en er verschenen weer andere bouwsels. Even later, toen de wijzer van de miljoentallen op nul stond, verminderde ik mijn snelheid. Ik begon onze eigen bekoorlijke en vertrouwde bouwstijl weer te herkennen. De wijzer van de duizendtallen zakte terug naar het beginpunt en nacht en dag volgden elkaar steeds langzamer op. Toen werden om mij heen weer de oude muren van het laboratorium zichtbaar. Heel behoedzaam bracht ik het toestel tot stilstand.

“Ik zag nog iets dat ik vreemd vond, een detail. Volgens mij heb ik jullie al verteld dat vóór mijn vertrek, toen ik nog niet op volle snelheid was, Mevr. Watchett door de kamer heen gelopen was, maar wat voor mij leek alsof ze er als een raket doorheen geschoten was. Bij mijn terugkomst passeerde ik weer de minuut dat ze door het laboratorium heenliep. Maar nu leek haar beweging precies het tegenovergestelde van de vorige. De deur aan de achterkant ging open en zij gleed rustig achterstevoren het laboratorium door, en verdween door de deur waardoor ze de vorige keer binnengekomen was. Even daarvoor had ik het idee dat ik een glimp opving van Hillyer, maar hij was in een flits voorbij.

“Toen schakelde ik de machine uit en zag om mij heen het oude vertrouwde laboratorium en mijn gereedschappen en toestellen, precies zoals ik ze achtergelaten had. Vreselijk bevend stapte ik van het ding af en ging op mijn bank zitten. Een paar minuten trilde ik als een espenblad. Toen werd ik rustiger. Ik bevond me weer in mijn oude werkplaats, zoals hij altijd geweest was. Misschien was ik daar wel in slaap gevallen en was het allemaal een droom geweest!

“Maar nee, niet precies! Het toestel was vertrokken vanuit de zuidoostelijke hoek van het laboratorium en was tot stilstand gekomen in de noordwestelijke hoek, tegen de muur, waar jullie het hebben zien staan. Nu weten jullie precies de afstand van mijn grasveldje tot het voetstuk van de Witte Sfinx, waar de Morlocks mijn machine in gezet hadden.

“Ik zat even te suffen. Toen stond ik op en liep hinkend de gang hier door, omdat mijn hiel nog pijnlijk was en ik voelde me vreselijk smerig. Op de tafel bij de deur zag ik de *Pall Mall Gazette* liggen. Ik ontdekte dat de datum inderdaad die van vandaag was en toen ik naar de klok keek, zag ik dat de wijzer bijna acht uur aanwees. Ik hoorde jullie stemmen en het gerinkel van het bestek. Ik aarzelde — ik voelde me zo beroerd en slap. Toen snoof ik de geur op van dat goeie gezonde vlees en opende de deur. De rest weten jullie. Ik ging me verschonen, at en nu vertel ik jullie het verhaal.

“Ik besef,” zei hij, na een poosje, “dat dit voor jullie allemaal volstrekt ongeloofwaardig moet zijn. Voor mij is het enige ongelofelijke dat ik vanavond hier ben, in deze oude vertrouwde kamer, naar jullie vriendelijke gezichten kijk en deze vreemde belevenissen vertel.”

Hij keek naar de Dokter. “Nee. Ik kan van jou niet verwachten dat je het gelooft. Vat het maar op als een leugen — of een voorspelling. Zeg maar dat ik het in mijn werkplaats gedroomd heb. Denk maar dat ik mij overgegeven heb aan bespiegelingen over de bestemming van onze mensheid en toen dit verzinsel uitgebreid heb. Beschouw mijn bewering dat het de waarheid is, maar gewoon als een kunstgreep om het interessanter te maken. Maar als je het als een verhaal opvat, wat vind je er dan van?”

Hij pakte zijn pijp en begon er op zijn oude gebruikelijke manier zenuwachtig mee op de stangen van het haardrooster te tikken. Er viel een moment stilte. Daarna begonnen de stoelen te kraken en de schoenen over het vloerkleed te schuiven. Ik wendde mijn ogen van de Tijdreiziger af en keek rond naar zijn toehoorders. Ze zaten in het donker en vóór hen zweefden lichtende sigarenpuntjes. De Dokter leek helemaal in beslag genomen door zijn bespiegelingen over onze gastheer. De Redacteur keek strak naar het puntje van zijn sigaar — de zesde. De Journalist frunnikte aan zijn horloge. Zover ik me kan herinneren zaten de anderen er roerloos bij.

Met een zucht stond de Redacteur op. “Wat jammer dat je geen verhalenschrijver bent!” zei hij en legde zijn hand op de schouder van de Tijdreiziger.

“Geloof je het niet?”

“Nou....”

“Volgens mij niet.”

De Tijdreiziger richtte zich tot ons. “Waar zijn de lucifers?” zei hij.

Hij streek er een aan en zei paffend aan zijn pijp, “Om je de waarheid te zeggen....Ik kan mezelf amper geloven....En toch....”

Met een vragende blik liet hij zijn oog vallen op de verwelkte witte bloemen op het tafeltje. Daarna draaide hij de hand waarmee hij zijn pijp vasthield om en ik zag dat hij een paar bijna genezen schrammen op zijn knokkels bekeek.

De Dokter stond op, liep naar de lamp toe en bestudeerde de bloemen. “Merkwaardige stamper,” zei hij. De Psycholoog boog naar voren om ook te kijken en reikte met zijn hand naar een exemplaar.

“Verdomme, het is al kwart voor een,” zei de Journalist.

“Hoe komen we thuis?”

“Rijtuigen genoeg bij het station,” zei de Psycholoog.

“Eigenaardig ding,” zei de Dokter, “ik weet echt niet tot welke plantenfamilie ze behoren. Mag ik ze meenemen?”

De Tijdreiziger aarzelde. Opeens zei hij, “geen sprake van.”

“Hoe kom je er eigenlijk aan?” zei de Dokter.

De Tijdreiziger bracht zijn hand naar zijn hoofd. Hij sprak als iemand die een idee probeerde vast te houden dat hem dreigde te ontglippen. “Weena heeft ze in mijn zak gestopt tijdens mijn tijdreis.” Hij keek de kamer rond. “Verdomme, ik kan het allemaal niet meer onthouden. Deze kamer, jullie en deze alledaagse sfeer zijn teveel voor mijn geheugen. Heb ik wel ooit een Tijdmachine of een model van een Tijdmachine gemaakt? Of is het allemaal een droom? Ze zeggen dat het leven een droom is, soms een kostbare, armzalige droom — maar een andere kan ik niet aan, dat zou niet rijmen. Het is krankzinnig. En waar kwam die droom vandaan?....Ik moet naar die machine gaan kijken. Als er al een is!”

Meteen greep hij de lamp en droeg die, rood vlamvend, de deur door naar de gang. Wij liepen achter hem aan. En daar, in het flakkerende licht, stond onmiskenbaar de machine, robuust, lelijk en schuin aflopend, een ding van koper, ebbenhout, ivoor en glinsterend, doorzichtig kwarts. Zo te voelen degelijk gemaakt — want ik stak mijn hand uit en betastte de stangen — met bruine vlekken en vegen op het ivoor en onderop plukken gras en mos en een kromgebogen stang.

De Tijdreiziger zette de lamp op de bank neer en ging met zijn hand over de beschadigde stang. “Het klopt allemaal,” zei hij. “Het verhaal dat ik jullie verteld heb was waar. Het spijt me dat ik jullie meegenomen heb naar de kou hier.” Hij pakte de lamp op en in een volmaakt stilzwijgen liepen we terug naar de rookkamer.

Hij liep met ons mee naar de hal en hielp de Redacteur in zijn jas. De Dokter keek hem aan en zei met enige aarzeling dat hij overwerkt was, maar daar moest de Tijdreiziger vreselijk om lachen. Ik zie hem nog in de deuropening staan en ‘welterusten’ roepen.

Ik deelde een rijtuig met de Redacteur. Hij vond het verhaal een ‘aangedikte leugen.’ Ikzelf durfde er geen conclusie aan te verbinden. Het verhaal was zo fantastisch en ongeloofwaardig, maar de manier waarop hij het vertelde zo geloofwaardig en onopgesmukt. Ik lag bijna de hele nacht wakker en er over na te denken. De volgende dag besloot ik de Tijdreiziger weer op te zoeken. Mij werd verteld dat hij in het laboratorium was en omdat ik kind aan huis was, liep ik zelf naar hem toe. Maar het laboratorium was leeg. Ik bekeek de Tijdmachine een momentje, stak mijn hand uit en raakte de hendel aan. Als een tak die door de wind bewogen wordt begon het logge, degelijk uitzierende gevaarte meteen te zwiepen. Ik schrok vreselijk toen ik merkte hoe wankel hij stond en moest vreemd genoeg terugdenken aan mijn kindertijd toen mij steeds verboden werd iets aan te raken. Ik liep terug door de gang. In de rookkamer liep ik de Tijdreiziger tegen het lijf. Hij kwam net uit het huis en had een klein fotoestel onder de ene en een rugzak onder de ander arm. Hij lachte toen hij me zag en gaf een elleboog als hand. “Ik ben vreselijk druk,” zei hij, “met dat ding daarbinnen.”

“Maar is het dan geen grap?” zei ik. “Reis je echt door de tijd?”

“Wis en waarachtig.” En hij keek me vrijmoedig in mijn ogen. Hij aarzelde. Zijn blik dwaalde door de kamer. “Ik heb maar een half uur nodig,” zei hij. “Ik weet waarom je gekomen bent en dat is vreselijk aardig van je. Hier zijn wat tijdschriften. Als je blijft lunchen zal ik je dit keer een glashelder bewijs leveren van het tijdreizen, met voorbeelden en al. Vind je het niet erg dat ik je nu alleen laat?”

Ik vond het goed, maar had toen geen flauw benul van de draagwijdte van zijn woorden. Hij knikte en liep naar de gang. Ik hoorde de deur van het laboratorium dichtklappen, ging in een stoel zitten en pakte de krant. Wat ging hij voor de lunch nog doen? Toen werd ik er door een advertentie opeens aan herinnerd dat ik beloofd had om twee uur bij Richardson, de uitgever, te zijn. Ik keek op mijn horloge en zag dat ik moest haasten om op tijd te zijn voor de afspraak. Ik stond op en liep de gang door om het de Tijdreiziger te gaan vertellen.

Toen ik de deurkruk vastpakte, hoorde ik een schreeuw, die merkwaardigerwijs opeens stakte, een klik en een dreun. Toen ik de deur openmaakte wervelde een luchtstroom om me heen en vanuit het laboratorium klonk het geluid van op de grond vallende glasscherven. Geen Tijdreiziger. Ik had het idee dat ik in een glimp een schimmige, vage gedaante zag zitten, te midden van een rondtollende zwarte en koperkleurige warwinkel — een gedaante die zo doorzichtig was dat de werkbank met de vellen papier duidelijk door hem heen te onderscheiden waren, maar ik had nog niet in mijn ogen gewreven of de hallucinatie was verdwenen. De Tijdmachine was weg. Behalve wat neerdwarrelendestof was het laboratorium verder leeg. Blijkbaar was zo-even een ruit van het dakraam gesprongen.

Ik voelde een niet te beredeneren verbazing. Ik wist dat er iets vreemds gebeurd was maar kon voorsnog niet bedenken wat dat vreemde dan zou kunnen zijn. Terwijl ik daar zo stond te staren, ging de tuindeur open en kwam de huisknecht binnen.

We keken elkaar aan. Toen daagde er wat. “Is Dhr.*** door die deur naar buiten gegaan?” zei ik. “Nee, meneer. Niemand is hierlangs gekomen. Ik dacht dat meneer hier was.”

Toen begreep ik het. Op het gevaar af Richardson teleur te stellen, bleef ik op de Tijdreiziger wachten, wachten op het tweede, misschien nog vreemdere verhaal en de voorbeelden en foto's die hij mee zou brengen. Maar ik begin nu bang te worden dat ik dan mijn hele leven kan wachten. Drie jaar geleden is de Tijdreiziger verdwenen. En zoals iedereen weet, is hij nooit teruggekeerd.

EPILOOG

Ik heb alleen maar vragen. Zal hij ooit terugkomen? Misschien is hij wel teruggereisd naar het verleden en terechtgekomen bij bloeddrikkende, behaarde wilden in het Ongepolijste Stenen Tijdperk, in de diepten van de Krijtzee, of tussen potsierlijke sauriërs, de reusachtige, woeste reptielen uit de

Juraperiode. Het kan zelfs best — als ik het mag zeggen — dat hij ergens rondwaalt op een door een plesiosaurus lastiggevallen Oölitisch koraalrif of langs de eenzame zoutmeren in het Trias. Of is hij vooruit gereisd naar een van die meer nabije tijdperken, waarin mensen nog steeds mensen zijn, maar de raadsels van onze eigen tijd beantwoord en alle nijpende problemen opgelost zijn? Naar de volwassenheid van de mensheid: want zelf kan ik me niet voorstellen dat onze tijd van armzalige experimenten, onsamenhangende theorieën en meningsverschillen, nou echt het hoogtepunt van de mens is! Ik zeg, wat mij betreft. Ik weet — want over die vraag hadden we, al lang voordat de Tijdmachine vervaardigd werd, samen gediscussieerd — dat hij alleen maar mistroostig kon denken over de Vooruitgang van de Mensheid en in de toenemende beschaving slechts een dwaze toren zag die uiteindelijk onvermijdelijk neer moest storten op haar bouwers en hen zou vernietigen. Als dat zo is, rest ons niets anders dan te leven of het niet zo is. Maar voor mij is de toekomst nog duister en leeg — een grote onbekende, op een paar toevallige plekken verlicht door de herinnering aan dit verhaal. En als troost heb ik nu twee eigenaardige, witte bloemen in mijn bezit — uitgedroogd, bruin, geplet en broos — die bewijzen dat zelfs toen verstand en kracht verdwenen waren, in het hart van de mens dankbaarheid en wederzijdse tederheid nog steeds in leven waren.

NOTEN:

[1] Simon Newcomb, 1835-1909. Canadees-Amerikaans astronoom en wiskundige.

[2] Archibald Primrose, 5^e Graaf van Rosebery, 1847-1929, Prime Minister van 1894-1895

[3] Hetty Potter, filmactrice

[4] Charles Grant Blairfindie Allen, 1848-1899, wetenschapsjournalist en fervent evolutionist. Later romanschrijver. Schreef in 1895 een sf-roman, *The British Barbarians*, waarin hij ook een tijdreis beschrijft. In 1897 publiceerde hij *The Evolution of the Idea of God*, waarin hij zijn geestentheorie ontvouwt.